

**EPOPEJA
E LUFTES ANTIFASHISTE
NACIONALÇLIRIMTARE
E POPULLIT SHQIPTAR**

1939 - 1944

**EPOPEJA
E LUFTES ANTIFASHISTE
NACIONALÇLIRIMTARE
E POPULLIT SHQIPTAR
1939-1944**

INSTITUTI I STUDIMEVE MARKSISTE-LENINISTE
PRANË KQ TË PPSH

INSTITUTI I HISTORISË PRANË AKADEMISË SË
SHKENCAVE TË RPSSH

ARKIVI QENDROR I PPSH

ENVER HOXHA

Organizatore dhe udhëheqëse e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte Partia Komuniste e Shqipërisë me shokun Enver Hoxha në krye, themeluesin dhe mësuesin e saj.

«Në luftën legjendare me armiqtë më të egër të njerëzimit, fashistët italianë e nazistët gjermanë, u shfaqën me një forcë të dhjetëfishuar e mbi një bazë të re trimëria dhe heroizmi i popullit shqiptar, shpirti i tij i pamposhtur lirisdashës, urrejtja e thellë për shtypësit e skllavëruesit, guximi dhe vendosmëria për të luftuar pa marrë parasysh asnjë sakrificë dhe për të fituar mbi armiqtë.

Udhëheqja e kësaj lufte ishte Partia Komuniste e Shqipërisë, e cila me politikën e saj të drejtë e largpamëse e me heroizmin e saj të pashoq ngriti në këmbë mbarë popullin dhe e çoi atë në fitoren e madhe historike, çlirimin e plotë të Atdheut dhe triumfin e revolucionit popullor».

ENVER HOXHA

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Shqiptarët kanë luftuar pa pushim gjatë shekujve kundër pushtuesve e skllavëruesve të ndryshëm për lirinë dhe pavarësinë, por asnjëherë nuk siguruan liri e pavarësi të plotë dhe të qëndrueshme. Edhe më 1912, kur Shqipëria shpalli pavarësinë dhe krijoi shtetin e parë kombëtar shqiptar, imperialistët nuk e lanë të gëzonte frytet e kësaj fitoreje historike. Gjatë regjimit mbretëror të Zogut, pavarësia nuk ishte veçse formale. Në të vërtetë, Zogu me anë të politikës së tij antipopullore dhe antikombëtare e kishte shndërruar vendin në një gjysmëkoloni italiane.

Vetëm me fitoren e arritur në luftën kundër pushtuesve fashistë italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve, populli shqiptar fitoi lirinë dhe pavarësinë e plotë kombëtare, u bë zot i fateve të veta. Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare është epikeja më e lavdishme në historinë e popullit shqiptar.

Shqipëria është nga viktimat e para të agresionit fashist. Më 7 prill 1939 ushtria italiane zbarkoi në tokën shqiptare. Populli shqiptar, ndonëse i tradhtuar dhe i braktisur nga mbreti dhe qeveria e tij, u ngrit në këmbë kundër agresorëve fashistë. Por ai nuk mund t'i bënte ballë këtij agresioni për arsye se ishte i paarmatosur, i paorganizuar, pa udhëheqje.

Italia fashiste vendosi në Shqipëri një regjim të egër pushtimi dhe u mundua të zbatojë planet e saj të italianizimit e shfrytëzimit ekonomik, si edhe të shndërrimit të tokës shqiptare në plasdarm për agresione kundër popujve fqinjë. Pas kapitullimit të Italisë, në shtator 1943, Shqipërinë e pushtuan nazistët gjermanë dhe e vunë atë nën një regjim robërie akoma më të egër. Ushtritë fashiste shkaktuan rrënime dhe dëme të jashtëzakonshme. Në krahasim me popullsinë, Shqipëria është një nga vendet, që zë radhën e parë në dëmet e pësuar në njerëz dhe sidomos në vlera materiale dhe kulturore.

Për më tepër se pesë vjet e gjysmë populli shqiptar zhvilloi kundër pushtuesve italianë e gjermanë luftën më burrërore, më të organizuar e më fitimtare, që kishte bërë gjatë historisë së tij.

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Organizatore dhe udhëheqëse e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte Partia Komuniste e Shqipërisë (PKSH) me shokun Enver Hoxha në krye, themeluesin dhe mësuesin e saj.

Luftën Nacionalçlirimtare populli shqiptar e filloi si një qëndresë, një kundërveprim të ligjshëm kundër pushtimit të vendit, për t'i bërë ballë asgjësimi si komb e si popull. Kjo luftë, nën udhëheqjen e Partisë Komuniste, u zgjerua dhe u forcua pandërprerje, u organizua dhe u shndërrua në një revolucion të vërtetë antifashist, antiimperialist demokratik.

Një faktor vendimtar në arritjen e fitores përfundimtare mbi pushtuesit e tradhtarët ishte bashkimi i çeliktë i popullit rreth Partisë, që u farkëtua në zjarrin e luftës çlirimtare, të revolucionit popullor.

Çdo herë që populli shqiptar ka arritur të bashkohet, si në kohën e Skënderbeut dhe në kohën e Rilindjes, ai është bërë i pathyeshëm përballë armiqve, sado të mëdhenj, të fuqishëm e të egër të kenë qenë ata.

Por bashkim të atillë të fortë e'të qëndrueshëm të popullit, si ai që u arrit në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare nën udhëheqjen e PKSH, nuk ka njohur më parë historia shumëshekullore e Shqipërisë. Ky bashkim u mishërua në *Frontin Nacionalçlirimtar*.

Fronti në Shqipëri nuk u krijua si një koalicion partish e organizatash politike, por si një bashkim vullnetar i masave të gjera popullore. Partia dhe udhëheqësja e vetme në Front ishte Partia Komuniste.

Forcat shoqërore kryesore të Frontit ishin klasa punëtore, si forcë politike udhëheqëse, dhe fshatarësia punonjëse, si baza më e gjerë, burimi e forca më e madhe e armatosur e Luftës Nacionalçlirimtare.

Në mënyrë të veçantë në Front vërshoi rinia, e cila përbënte fuqinë më të gjallë, më luftarake të Lëvizjes. Rinia gjeti në vijën politike të Partisë e në platformën e Frontit plotësimin në perspektivë të dëshirave të zjarrita materiale e shpirtërore të saj për liri e pavarësi, për zhvillim e përparim ekonomik, arsimor e kulturor, për një jetë të begatshme e të lumtur. Nuk ishte e rastit që Lufta Nacionalçlirimtare e popullit thirrej shpesh «lufta e rinisë».

Një fenomen i ri në bashkimin e popullit në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare ishte pjesëmarrja e gjerë e gruas shqiptare, e cila luftoi krah për krah me burrat me të gjitha format, duke përfshirë edhe luftën me armë.

Bashkimi i popullit në Frontin Nacionalçlirimtar u qëndroi të gjitha provave, duke u treguar i oathyeshëm përballë përpjekjeve që bënë dhe mjeteve që përdorën armiq të për ta shkatërruar atë. «Balli Kombëtar» dhe «Legaliteti», që u krijuan si reaksion kundër Frontit, posaçërisht për ta përçarë dhe për ta asgjësuar bashkimin e popullit rreth Partisë, u demaskuan si organizata tradhtare, vegla të pushtuesve, dhe u dërrmuan nga goditjet e fuqishme të popullit kryengritës e të Ushtrisë së tij Nacionalçlirimtare.

Fatin e luftës kundër pushtuesve e tradhtarëve e vendosi *kryengritja me armë*.

Kjo kryengritje filloi me aksione të guximshme të armatosura të komunistëve e të patriotëve, të njësiteve guerile e të çetave partizane e vullnetare, që erdhën gjithnjë duke u shtuar dhe forcuar në valën e lëvizjen çlirimtare revolucionare. Nga njësitet guerile e çetat u kalua në batalione, në krijimin e shtabeve të qarqeve dhe të Shtabit të Përgjithshëm 10 korrik 1943, kur kryengritja e armatosur kishte marrë karakterin e një kryengritjeje të përgjithshme, e një lufte të armatosur popullore e cila bazën kryesore e kishte në fshat, por që zhvillohej me forcë të madhe edhe në qytet.

Shtabi i Përgjithshëm organizoi *Ushtrinë e rregullt Nacionalçlirimtare Shqiptare (UNÇSH)*, themelet e së cilës qenë hedhur që në vitin 1942 dhe në fillim të vitit 1943 me njësitet guerile, me çetat e batalionet partizane. Ai realizoi udhëheqjen e centralizuar strategjike e operative të kryengritjes së përgjithshme të armatosur, përpunoi njëkohësisht edhe taktikën e kësaj kryengritjeje.

Formacioni më i madh i Ushtrisë së rregullt Nacionalçlirimtare në fillim u caktua brigada, kurse në Kongresin e Përmetit, maj 1944, u vendos krijimi edhe i divizioneve e i korpmatave. Në Kongres shoku Enver Hoxha, Sekretar i Përgjithshëm i PKSH, u emërua Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH.

Ushtria Nacionalçlirimtare dhe populli kryengritës shqiptar u bënë ballë me heroizëm operacioneve të mëdha armike të dimrit 1943-1944 dhe të qershorit 1944, dolën ngadhnjyes mbi ushtrinë naziste gjermane dhe forcat e armatosura kuislinge. Ua morën nga duart armiqve iniciativën operative e strategjike dhe në fund të qershorit 1944 u hodhën në mësymje të përgjithshme, e cila çoi në dëbimin e pushtuesve, në shkatërrimin e forcave tradhtare dhe në çlirimin e plotë të vendit më 29 nëntor 1944, pa qenë nevoja të vinte në Shqipëri Ushtria e Kuqe ose ndonjë ushtri tjetër mike për ndihmë të drejtpërdrejtë. Shqipëria është i vetmi vend në Evropë që u çlirua vetëm nga Ushtria e tij Nacionalçlirimtare dhe populli kryengritës.

EPOPEJA E LUFTES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE E POPULLIT SHQIPTAR 1939-1944

Njëkohësisht me organizimin e forcimin e luftës së armatosur, në zjarrin e kësaj lufte, lindi, u zhvillua dhe u forcua *pushteti popullor i këshillave nacionalçlirimtare*.

Këshillat u krijuan drejtëpërdrejtë nga masat popullore kryengritëse nën udhëheqjen e PKSH. Konferenca Nacionalçlirimtare e Labinotit, shtator 1943, duke iu përgjigjur kërkesave të masave popullore, i shpalli këshillat nacionalçlirimtare si i vetmi pushtet i popullit në Shqipëri, kurse Kongresi i Përmetit, në maj 1944, mbi bazën e këtij pushteti themeloi shtetin e ri shqiptar të demokracisë popullore. Në Kongres u krijua Këshilli Antifashist Nacionalçlirimtar, si i pari kuvend popullor i Shqipërisë, dhe Komiteti Antifashist Nacionalçlirimtar, si e para qeveri demokratike popullore me president shokun Enver Hoxha.

Çlirimi i plotë e gjeti vendin me çështjen e pushtetit plotësisht të zgjidhur në dobi të forcave demokratike revolucionare, të popullit.

Në shkallë ndërkombëtare Lufta Nacionalçlirimtare e popullit shqiptar ishte pjesë përbërëse e luftës bolërore antifashiste. Me luftën e vet heroike populli ynë i tregoi botës se Shqipëria e vërtetë nuk ishte ajo që një grusht tradhtarësh e kishin shpallur «aleate të Boshtit», por ajo që populli kryengritës, me Partinë Komuniste në krye, e kishte vënë veten në radhët e pjesëtarëve më aktivë të popujve dhe shteteve të koalicionit të madh antifashist, një popull prej vetëm 1 milion vetash, që ngriti një ushtri çlirimtare prej 70 mijë luftëtarësh, që angazhoi në luftë 15 divizione italiane gjermane dhe u shkaktoi atyre mijëra të vrarë, të plagosur dhe dëme të shumta materiale.

Populli kryengritës shqiptar dërgoi edhe përtej kufijve shtetërorë përmbi 20 mijë luftëtarë të Ushtrisë së tij Nacionalçlirimtare, të cilët luftuan me vetëmohim për çlirimin e popujve të Jugosllavisë dhe të vëllezërve shqiptarë të Kosovës.

Luftën antifashiste botërore, sidomos Luftën patriotike të Bashkimit Sovjetik të udhëhequr nga Partia Bolshevike dhe J. V. Stalini, populli ynë e

ka vlerësuar dhe e vlerëson gjithnjë si një faktor të madh, të jashtëm për arritjen e fitores. Por ai nuk priti asnjëherë që fitoren t'ia sillnin aleatët anglo-sovjeto-amerikanë. Partia Komuniste ia kishte rrënjësuar atij në mendje se liria nuk dhurohet, por fitohet me gjak e me sakrificë. «Çdo etapë e luftës sonë u shkrua me gjak, — shkruante shoku Enver Hoxha, në programin e çlirimit të plotë të vendit, — çdo gur i pushtetit ushtarak e politik u vadi me gjak dhe ky pushtet. . . i ka themelet e forta, mbrohet nga gjokset e popullit, prandaj është i pavdekshëm dhe i pathyeshëm. Lufta jonë çlirimtare nxori popullin në krye dhe këtu e vetëm këtu qëndron arsyeja e fitores».

Duke zbatuar parimin revolucionar, sipas të cilit fatet e luftës dhe të së ardhmes së atdheut i vendos vetë populli, Partia Komuniste, Fronti Nacionalçlirimtar dhe Shtabi i ri Shqiptar i dalë nga zjarri i luftës çlirimtare nuk lejuan asnjë përzierje në punët e brendshme, politike, ushtarake dhe ekonomike të vendit. Zbatimi me guxim dhe me konsekuencë i këtij parimi bëri që të shkatërrroheshin planet dhe orvatjet e qeverive angleze e amerikane për të mbajtur më këmbë rendin e vjetër çifligaro-borgjez dhe për të vendosur kontrollin e tyre imperialist në Shqipëri.

Me fitoren e madhe historike të 29 Nëntorit 1944, në Shqipëri mori fund jo vetëm sundimi i pushtuesve fashistë, por edhe sundimi politik i çifligarëve dhe i borgjezisë vendase, njëkohësisht edhe sundimi i çdo fuqie imperialiste. Me çlirimin e plotë të Atdheut në Shqipëri u vendos diktatura e proletariatit. Vendi hyri në rrugën e ndërtimit të një bote të re, botës së socializmit, ku do të zhdukej jo vetëm prapambetja shekullore ekonomike e kulturore, por edhe shfrytëzimi i njeriut prej njeriut, ku do të krijohet një jetë e lumtur për popullin.

Përvoja e madhe revolucionare e Luftës Nacionalçlirimtare shërben si një armë e shëndoshë në duart e gjithë punonjësve shqiptarë për të ecur me vendosmëri dhe pa u ndalur në rrugën e zhvillimit të pandërprerë të revolucionit, për të zbuluar dhe shkatërruar planet dhe veprimtarinë armiqësore të imperialistëve amerikanë, të socialimperialistëve sovjetikë, të socialimperialistëve kinezë dhe të armiqve të tjerë imperialistë e revizionistë kundër atdheut tonë socialist, për të siguruar fitore të reja të mëdha ekonomike, shoqërore, politike, kulturore-arsimore dhe ideologjike në rrugën e ndërtimit të plotë të shoqërisë socialiste.

«Në vitin 1939, kur Evropa heshte, bijtë e vendit tonë binin në fushën e nderit për një çështje të drejtë, që pak më vonë do të bëhej çështje e mbarë njerëzimit.

Fashistët italianë mund të na zaptounin, por kurrë s'do të na dërrmonin, ne e kishim kockën të regjur nga mjerimet, që kishin pllakosur vendin tonë shekuj me radhë».

ENVER HOXHA

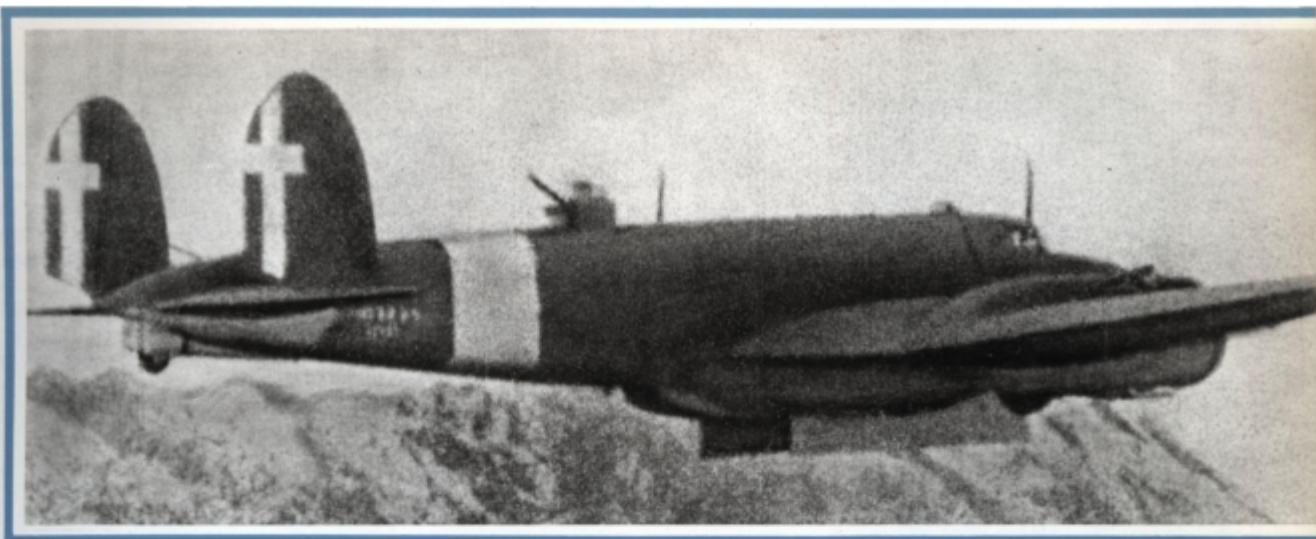

«Duam armë për të mbrojtur atdheun», je-
hoi fuqishëm zëri i popullit anëmbanë atdheut,
në ato ditë të rënda të prillit të vitit 1939, kur
gjakësori fashist përgatitej për të pushtuar
Shqipërinë.

Java e parë e prillit të vitit 1939 ishte java
e demonstratave të fuqishme të masave po-
pullore, ku u shfaq me forcë të madhe patrio-
tizmi dhe gatishmëria për të mbrojtur atdheun.

Komunistët shqiptarë u bënë organizuesit
e këtyre demonstratave.

7 prill 1939. Për popullin shqiptar nis një nga periudhat më të rënda të historisë së tij. Italia fashiste sulmon Shqipërinë me forca të mëdha ushtarake dhe e pushton. Populli shqiptar, i tradhtuar nga mbreti dhe regjimi i tij feudalo-borgjez, i paarmatosur dhe i paorganizuar, pa ndihmë dhe përkrahje nga jashtë, ndonëse i gatshëm për të bërë çdo sakrificë për mbrojtjen e atdheut, nuk ishte në gjendje të ndalojë agresionin dhe pushtimin e vendit.

Qindra aeroplanë, qindra luftanije bënëin
 zjarr nga qielli dhe nga deti, dhjetëra mijëra
 ushtarë italianë shkelën tokën shqiptare. Ushtria
 shqiptare, e braktisur nga Komanda e saj e Për-
 gjithshme dhe nga oficerët, shumica e të cilëve
 ishin agjentë të fashizmit italian, u shpërnda.
 Vetëm grupe të veçanta ushtarësh patriotë, së
 bashku me shumë patriotë të tjerë të vendit, i
 qëndruan me trimëri agresionit. Në Durrës, në
 Sarandë, në Shëngjin, në Vlorë agresorët u pri-
 tën me pushkë. Qindra armiq ngelën të vrarë
 nga plumbat e patriotëve.

Mujo Ulqinaku, Hero i Popullit, organizoi në Durrës qëndresën më të fortë kundër agresorëve. Më 7 prill ai ra duke luftuar me trimëri dhe u bë kështu simbol i qëndresës popullore kundër agresionit fashist italian.

Ura e Baçallëkut (mbi Drin) në Shkodër e hedhur në erë nga patriotët shqiptarë.

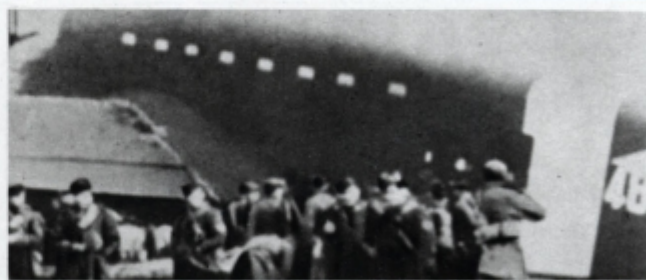
Makina ushtarake italiane u shtri në të gjitha anët e vendit. Shqipëria u shndërrua në një kamp të vërtetë ushtarak; kudo ndihej atmosfera e luftës, që përzihej me atmosferën e shtypjes së egër kombëtare dhe e bënte jetën e popullit shqiptar të padurueshme.

Divizionet italiane zbarkuan njëri pas tjetrit në tokën shqiptare, duke shtypur me hekur dhe zjarr qëndresën e popullit shqiptar. Në Shqipëri hynë dhe u vendosën 100.000 ushtarë italianë.

Regjimi pushtues fashist qëndronte në këmbë vetëm me forcën e armëve.

Humbja e lirisë dhe e pavarësisë kombëtare preku thellë ndjenjat tradicionale të atdhe-dashurisë së flaktë dhe të krenarisë kombëtare të popullit shqiptar. Ligjet fashiste krijuan në gjithë vendin një atmosferë terrori e pasigurie. Urrejtja për pushtuesit erdhi gjithnjë duke u rritur. Kjo urrejtje u shpreh në forma të ndryshme, duke marrë trajtën e një qëndrese të madhe popullore.

Komunistët qenë frymëzuesit, organizatorët dhe udhëheqësit e demonstratave të mëdha antifashiste, që shpërthyen në mjaft qytete të Shqipërisë me rastin e 28 Nëntorit 1939. Në demonstrata jehoi fuqishëm zëri i popullit: «Rroftë Shqipëria e lirë, «Ja vdekje, ja liri!»

«Fill të vetëm para një armiku të pamëshirshëm, ne kemi mbajtur lart ballin në furtunë, ne i shpallëm armikut luftë të ashpër dhe të paprerë».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, luftëtar dhe organizator i palodhur për bashkimin e lëvizjes komuniste shqiptare dhe organizimin e Luftës Antifashiste të popullit shqiptar. Në këtë luftë ai u shqua si udhëheqës i revolucionit popullor.

Me vendim të Grupit Komunist të Korçës, Enver Hoxha u dërgua në Tiranë, ku ngriti degën e Grupit të Korçës. Shoku Enver nga Tirana krijoi lidhje me komunistë të grupeve të ndryshme dhe me nacionalistë patriotë.

Dega e Tiranës u bë qendra më e rëndësishme e lëvizjes komuniste dhe antifashiste në Shqipëri.

Dyqani «Flora» në Tiranë, qendër e veprimtarisë revolucionare dhe antifashiste të shokut Enver Hoxha.

Populli i Korçës shpreh solidaritetin e tij me popullin grek dhe hedh poshtë pretendimet e qarqeve shoviniste greke për copëtimin e Shqipërisë.

Më 28 tetor 1940 ushtria italiane sulmoi Greqinë nga toka shqiptare e pushtuar.

Populli shqiptar i robëruar nuk dëshironte që popujt e tjerë të kishin fatin e tij të keq. Prandaj ngriti zërin e tij kundër këtij agresioni të ri fashist duke marrë anën e popullit grek në luftën e tij të drejtë për mbrojtjen e atdheut të vet.

Populli shqiptar e mbështeti me të gjitha forcat luftën e popullit grek kundër agresionit italian, goditi vijat e komunikacionit të ushtrisë italiane dhe nuk lejoi që të përdorej prej fashizmit si mish për top kundër popullit grek.

Luftëtarë të Çetës së parë partizane të Pezës.

«Tokimi i parë» — G. Modhi

Më 28 qershor 1941 shoku Enver Hoxha u takua në afërsi të Pezës së Vogël me Myslim Pezën dhe luftëtarët e udhëhequr prej tij. Sipas vendimit që u mor në këtë takim, në Çetën e Pezës shkuan një numër komunistësh ilegalë. Komisar i parë politik i çetës së Pezës u caktua Vasil Shanto, Hero i Popullit.

Kjo shënoi fillimin e një faze të re në lëvizjen antifashiste. Lufta e armatosur po merrte trajtë të organizuar, në të cilën komunistët do të luanin një rol drejtues.

Me hyrjen e komunistëve në Çetën e Pezës ajo u shndërrua në çetë partizane dhe zona e Pezës mori një rëndësi të veçantë. Peza u shndërrua në një bazë të rëndësishme për zhvillimin e luftës ilegale në kryeqytet, duke e vënë armikun e përqendruar në Tiranë, në një unazë të zjarrtë.

«Në këto rrepe, — ka thënë shoku Enver Hoxha, — u takova me Myslim Pezën dhe shokët e tij, ramë dakord e vendosëm luftë kundër okupatorit dhe tradhtarëve të atdheut».

"Vasil Laçi." Relief - Th. Thomaj

Vasil Laçi. Hero i Popullit.

Atentati i guximshëm i punëtorit Vasil Laçi në maj të vitit 1941, në Tiranë, kundër Viktor Emanuelit ishte shprehje e urrejtjes së thellë të popullit shqiptar ndaj armiqve fashistë, e vendosmërisë së tij të patundur për t'u ngritur në luftën çlirimtare.

Demonstratat historike të 28 tetorit në Tiranë dhe të 8 nëntorit 1941 në Korçë qenë një fitore e madhe në rrugën e bashkimit të komunistëve në një parti të vetme. Ato përbënin një kushtrim të vërtetë, një prelud të furtunës revolucionare, që do të fshinte nga toka shqiptare fashizmin italian.

Enver Hoxha, udhëheqës i demonstratës së 28 tetorit në Tiranë dhe organizator i bashkimit të grupeve komuniste në një parti të vetme.

Demonstrata e 28 tetorit 1941 në Tiranë.

Koçi Bako — P. Mele

Koçi Bako, komunisti i parë shqiptar rënë dëshmor në demonstratën e 8 nëntorit 1941 në Korçë. Hero i Popullit.

Demonstrata e 8 nëntorit 1941 në Korçë.

«Partinë Komuniste Shqiptare e krijuan komunistët shqiptarë, ajo lindi si rezultat dhe si kurorëzim i luftës së deriatëherëshme të klasës punëtore të vendit tonë, i lëvizjes çlirimtare dhe i përpjekjeve të tërë popullit shqiptar».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, themelues dhe udhëheqës
i Partisë Komuniste të Shqipërisë.

Krijimi i Partisë Komuniste të Shqipërisë, vënia e saj në krye të popullit kryengritës dhe të luftës së tij çlirimtare ishte kthesë rrënjësore në fatet historike të Shqipërisë. Ajo i dha atij një program të qartë veprimi dhe i tregoi rrugën e vetme të drejtë për ta vënë atë në jetë.

Partia Komuniste e Shqipërisë, me urtësinë dhe largpamjen e saj, me veprën e saj të pavdekshme, u bë nderi, lavdia dhe krenaria e gjithë popullit shqiptar.

Dhoma ku u zhvillua mbledhja e grupeve
komuniste.

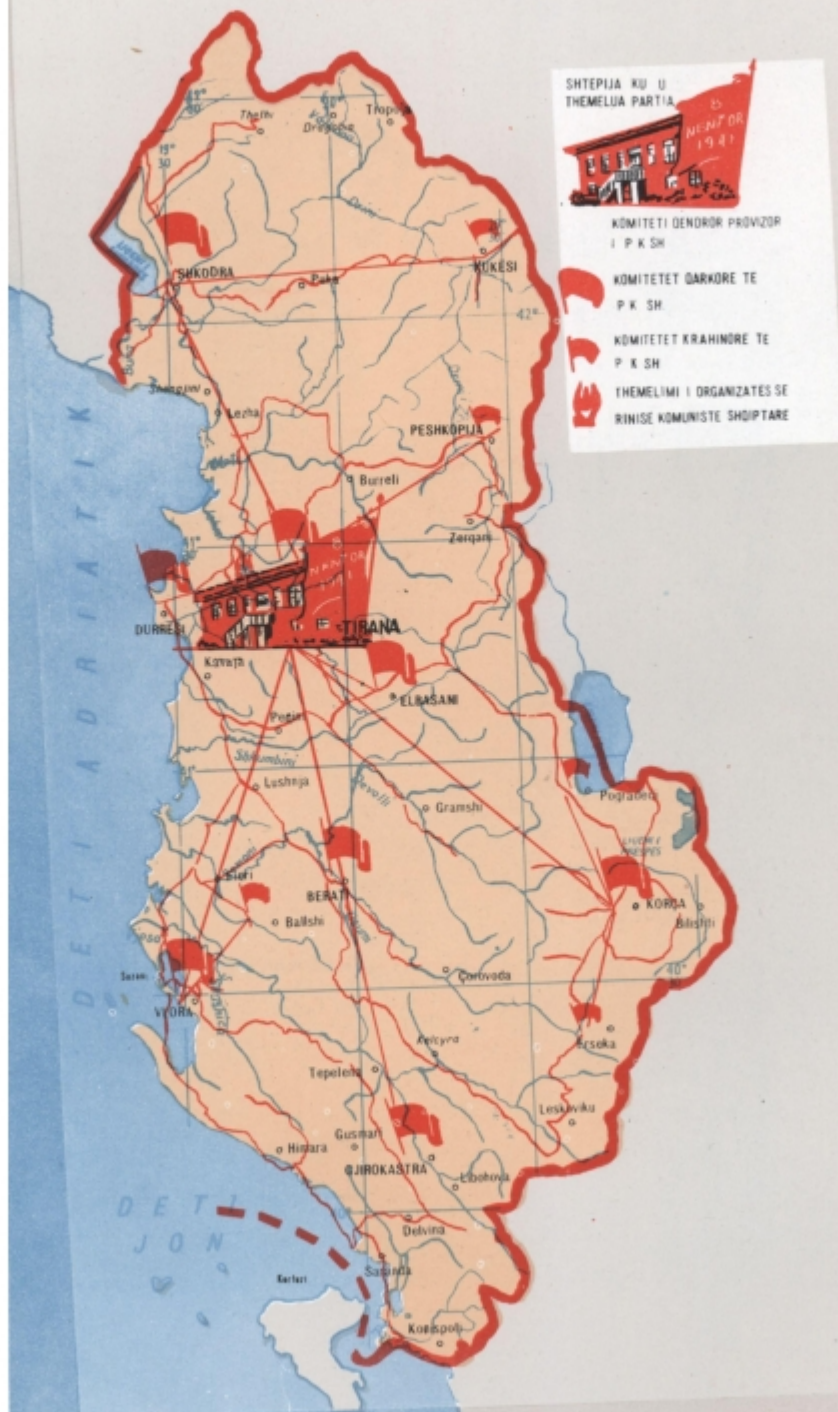
Shtëpia ku u themelua PKSH në Tiranë.

«U themelus Partia» Sh. Hyse

THEMELIMI DHE ORGANIZIMI I P K TE SHQIPERISE (8.XI.1941)

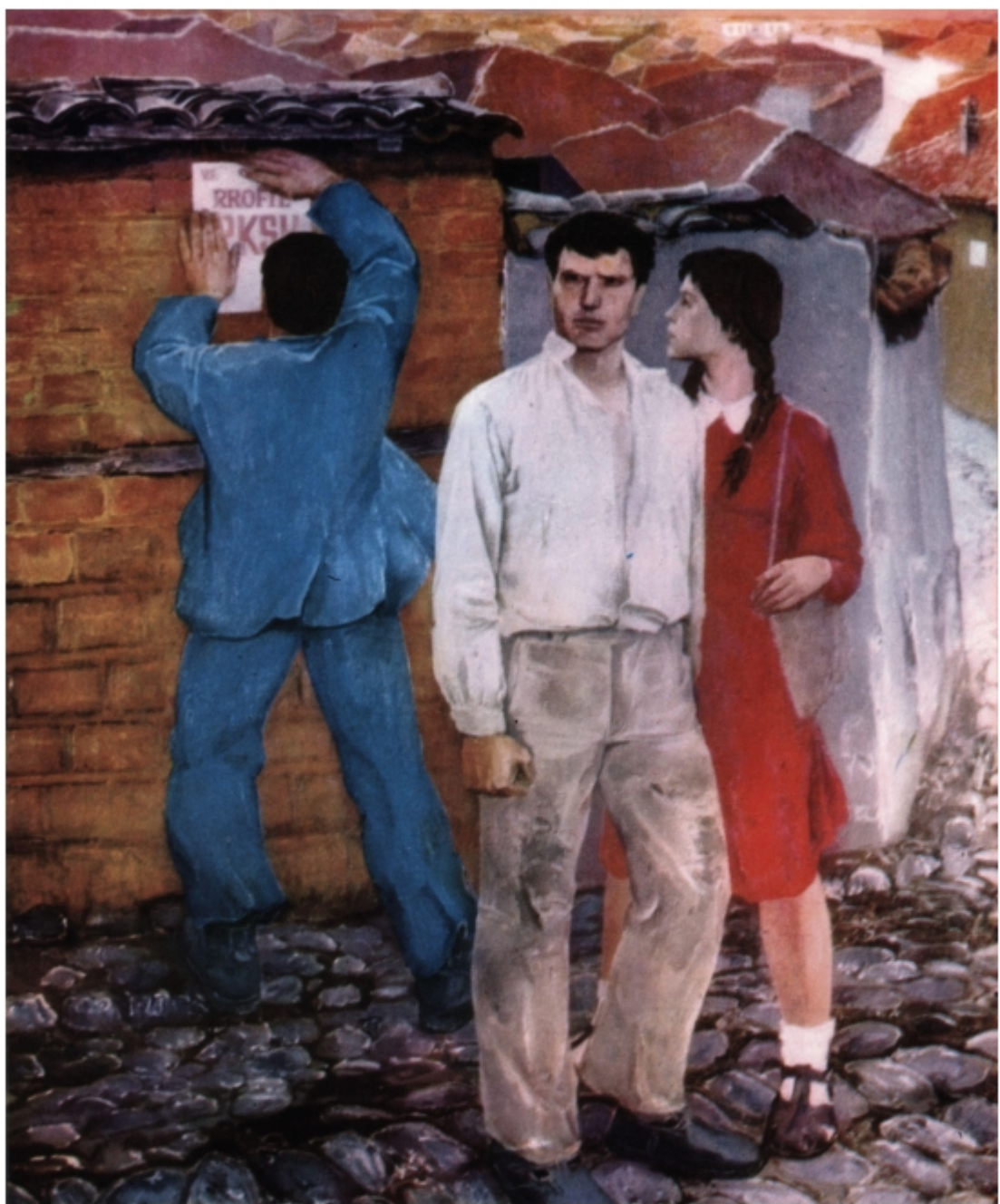
**KUADRO DREJTUES TË PKSH, ORGANIZATORË
TË LËVIZJES ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE
(VITI 1942).**

Nën udhëheqjen e KQ të Përkohshëm me shokun Enver Hoxha në krye, Partia Komuniste iu përvesh menjëherë punës, duke hedhur në veprim të gjithë anëtarët e simpatizantët e saj. Anëtarët e KQ u shpërndanë në të gjitha anët e vendit për të organizuar Partinë, për të shpjeguar vijën politike të saj, për të mobilizuar komunistët në zbatimin e kësaj vije. Për drejtimin e punës së Partisë e të luftës çlirimtare në qytete e në qarqe u krijuan Komitetet Qarkore të Partisë në Tiranë, në Korçë, në Shkodër, në Vlorë, në Gjirokastrë, në Elbasan, në Durrës.

Në zjerrin e luftës çlirimtare u përgatitën organizatorë të shquar komunistë si Qemal Stafa, Nako Spiru, Hysni Kapo, Vasil Shanto, Mehmet Shehu, Pilo Peristeri, Kozma Nushi, Gogo Nushi, Petro Papi, Myzafer Asqeriu.

«Trakti i Parë» Sh. Hysa

Rinia Komuniste Shqiptare, e krijuar në Tiranë më 23 nëntor 1941, u bë ndihmësja më besnike e Partisë për edukimin e masave të gjera të rinisë shqiptare me frymën e patriotizmit luftarak dhe me idetë komuniste, për mobilizimin e tyre në luftën antifashiste.

Rininë Komuniste e udhëhiqte drejtpërdrejt Partia Komuniste nëpërmjet direktivave dhe nëpërmjet anëtarëve të Partisë të ngarkuar me punën me rininë në të gjitha hallkat e ndërtimit të Partisë dhe të Rinisë Komuniste. Për drejtimin e Rinisë Komuniste, Komiteti Qendror i Partisë kishte ngarkuar kuadrot më të mirë të Partisë si shokët Qemal Stafa, Nako Spiru, Nexhmije Xhuglini, Misto Mame, Tasi Mitruhi, të zgjedhur anëtarë të KQ të RKSH.

Qemal Stafa, Sekretar Politik i KQ të Rinisë Komuniste Shqiptare. Hero i Popullit

Shtëpia në Tiranë, ku u themelua Rinia Komuniste Shqiptare.

Komiteti qendror te peshkesham
te Rrjes Komuniste Shqiptare

e dashur dhe inkurajues i arim
K. Q. P te partis Komuniste Shqiptare, fershendit
e zjarte shqrove e K. Q. P. te Rrjes Komuniste
Shqiptare ne kete koke te veshire te ngam-
zunt, e partis tone, te rrjes komuniste, dhe
te luftes çlirimtare kundra zgjedhies
fashiste

Partija ushqen shpresat me te
mteleha se Rrja Komuniste Shqiptare
do te jete e deje per ksimin qe ka osue
me te partja e jonore, dhe se do te
dije te lugeje revolucionarisht detyren e
larte qe i eshte ngorkuar tuc n fymezues

nga shenbille herwik i Rrjes Komuniste
sovietike me qesi te abantit, vull-
netesh dhe zemrash ne partine te
organizojte dhe te udhhegeje revolucionarisht
ninin Shqiptare te skllaserman, drejt
te ardhmes te ndritur, drejt çlirimist
nga ymshirat nejtare te skllasieris
fashiste dhe drejt nje jetes se re
te pufarimit, te kulturis dhe te gëzimit

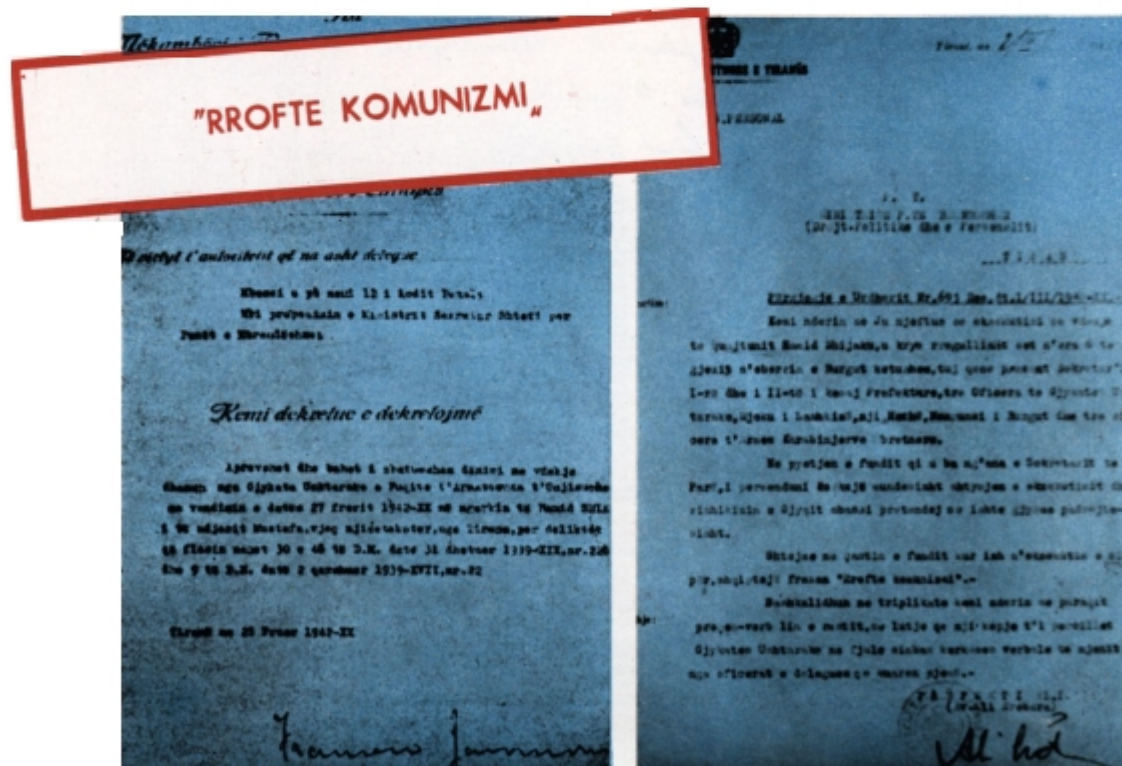
Rrefto Rrja Komuniste
Shqiptare -

Komiteti Qendror Provizor
e Partis Komuniste Shqiptare.

Qemal Stafa u vra në Tiranë më 5 maj 1942, duke luftuar me heroizëm kundër qindra karabinierëve dhe milicëve fashistë.

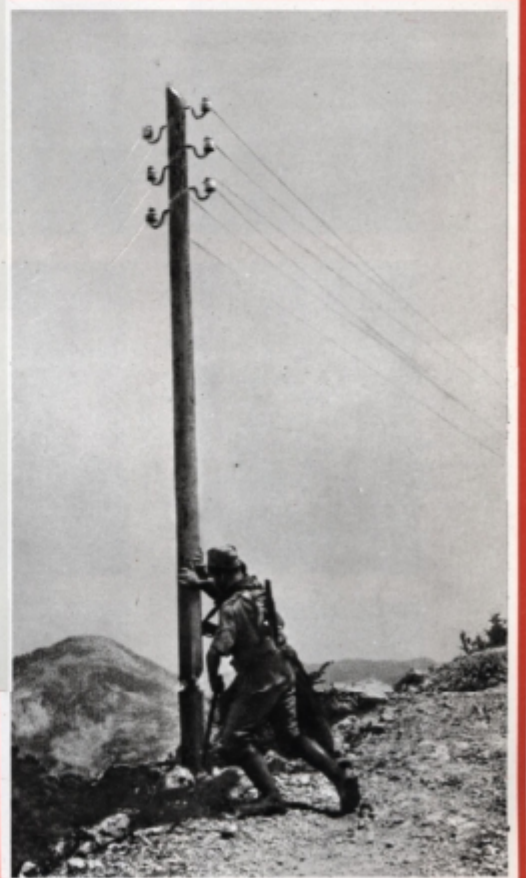
Hamid Shijaku ishte komunisti i parë që u var nga xhelatët fashistë. Fjalët e tij të fundit para trekëmbëshit ishin: «Rroftë Komunizmi!»

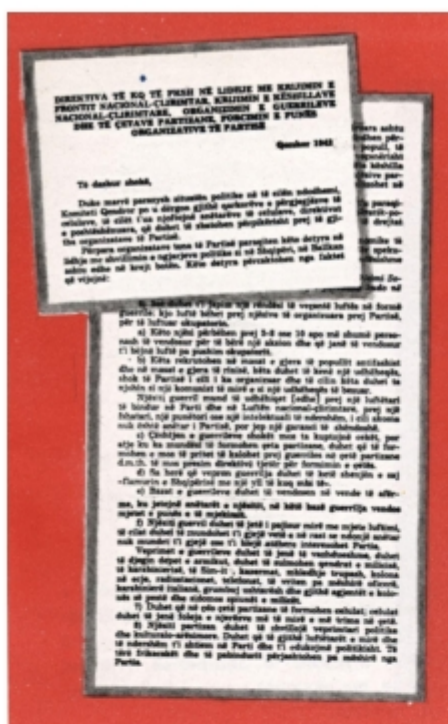
AKSIONI I 24 KORRIKUT 1942

Njësitet guerile qënë shkollë e parë e kryengritjes së armatosur. Nën udhëheqjen e Partisë, ato u ngritën në të gjitha qytetet kryesore të Shqipërisë. Njësitet guerile, me aksionet e tyre, i kallnin tmerin armikut.

Aksioni kombëtar i shkatërrimit të ndërlidhjes telegrafonike i 24 korrikut 1942, një nga veprimet më të guximshme dhe më të rëndësishme të luftëtarëve të lirisë.

Në radhët e njësitëve guerile, Partia caktoi luftëtarë me vullnet të çeliktë, që e kishin në zemër Partinë dhe komunizmin, të cilët nuk e përfillnin vdekjen për lirinë e atdheut. Heronjtë e Popullit Kajo Karafili, Vojo Kushi, Perlat Rexhepi, Misto Mame, Mihal Duri, Xhoxhi Martini, Sadik Staveleci, Branko Kadia, Nazmi Rushiti, Shyqri Ishmi, Maliq Muço, Zaho Koka, Myslym Keta, Shyqri Alimerko.

«Komunistët nuk dorëzohen» - K. Nini

Më 22 qershor 1942 Perlat Rexhepi, anëtar i Komitetit të Partisë për qarkun e Shkodrës dhe komunistët Branko Kadia dhe Jordan Misja kryen një akt të lartë heroizmi. Të rrethuar nga disa qindra armiq, në një shtëpi në qytetin e Shkodrës, luftuan për orë të tëra, derisa dhanë jetën.

Shtëpia, ku u zhvillua qëndresa heroike e Perlat Rexhepit me shokë, disa orë pas kësaj qëndrese.

Grupe luftëtarësh të njësiteve dhe çetave të para partizane.
Shoku Enver Hoxha midis partizanëve të Çetës së Bërzeshtës.

Në fillim të vitit 1942, KQ i PKSH dhe udhëzime që të merreshin masa për organizimin e **çetave partizane**, si formacione bazë të Ushtrisë Nacionalçlirimtare në këtë etapë të kryengritjes së armatosur. Përveç Çetës së Pezës, në mars-prill 1942, u krijuan: Çeta e Kurveleshit, Çeta e Skraparit, Çeta e Gorës; në qershor: Çeta e Dibrës, Çeta e Shkodrës, Çeta e Mokrës; në korrik: Çeta e Moravës (Devollit), Çeta e Matit; në gusht: Çeta e Çermenikës. Njësite të tjera partizane, që u shndërruan pak më vonë në çeta, në këtë kohë nga më kryesoret ishin: Njësi i Vlorës, Njësi i Mokrës, Njësi i Kolonjës, Njësi i Martaneshit, Njësi i Malësisë së Gjakovës, Njësi i Mallakastrës etj.

**KOMANDANTË
ÇETASH PARTI-
ZANE. HERONJ
TË POPULLIT.**

HAXHI LLESHI

TEKI KOLANECI

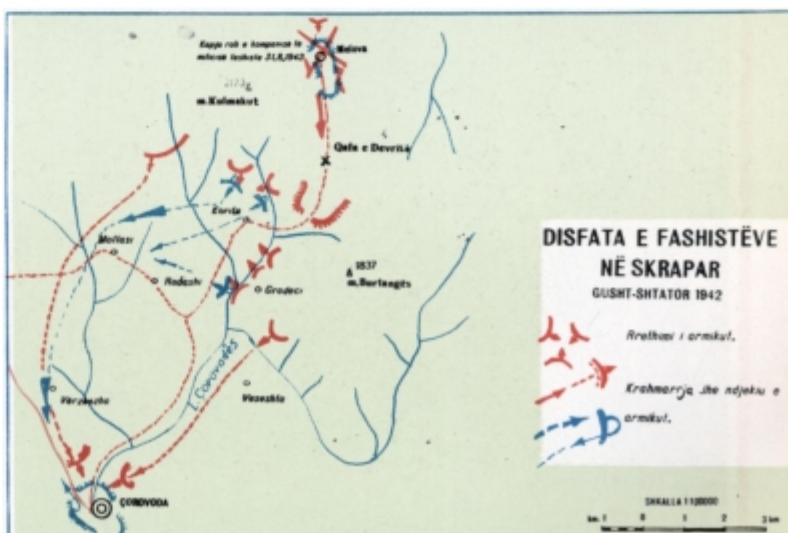

RESHIT ÇOLLAKU

Disfata e fashistëve italianë në Skrapar, në shtator të vitit 1942, është një nga fitoret më të bujshme të forcave partizane në vitin 1942. «Populli i Skraparit dhe i gjithë Shqipërisë, - shkruante për këtë ngjarje «Zëri i popullit», - e mori vesh ku qëndron e vërteta, ai e pa me sytë e tij, e dëgjoi me veshët e tij se cilët janë partizanët e lirisë, cilët janë komunistët dhe patriotët e vërtetë. Ai e kuptoi cilët luftojnë dhe vdesin për liri».

Crupe luftëtarësh të njësive dhe çetave të para partizane.

Grupe luftëtarësh të njësiteve dhe çetave
të para partizane.

«Zëri i popullit», organ i PKSH, doli për të parën herë më 25 gusht 1942, me vendim të KQ të PKSH dhe drejtohej nga shoku Enver Hoxha.

«Zëri i popullit», — ka shkruar shoku Enver, — u bë ndihmësi më i afërt i Partisë për mobilizimin e masave në Luftën Nacional-çlirimtare dhe arma më e mprehtë për demaskimin e pushtuesve fashistë dhe tradhtarëve të vendit. «Zëri i popullit» forcoi edhe më shumë ndjenjat patriotike në masat, çoi në çdo skaj të vendit fjalën e zjarrtë të Partisë».

Shtëpia e Sefer dhe Emine Shijakut në Tiranë, ku u shtyp numri i parë i «Zërit të popullit».

Athina Nushi, Bije Vokshi, Ije Farka, Emine Keta, Adivije Agolli, Silla Duri, nëna patriotë në bazat e Komitetit Qendror të Partisë në Tiranë.

Shtëpia e Emine Ketës, një nga bazat ilegale më të rëndësishme të Lëvizjes Nacionalçlirimtare në Tiranë.

Bazat ilegale në shtëpitë e qytetarëve të varfër ishin çerdhe e pjesëtarëve të guerileve, të anëtarëve të Komitetit Qendror dhe të komiteteve qarqore të Partisë. Aty thureshin planet e aksioneve, aty strehoheshin të sigurt pjesëmarrësit e këtyre aksioneve. Anëtarët e familjeve, ku ishin këto baza, jepnin një kontribut të drejtpërdrejtë në luftën me

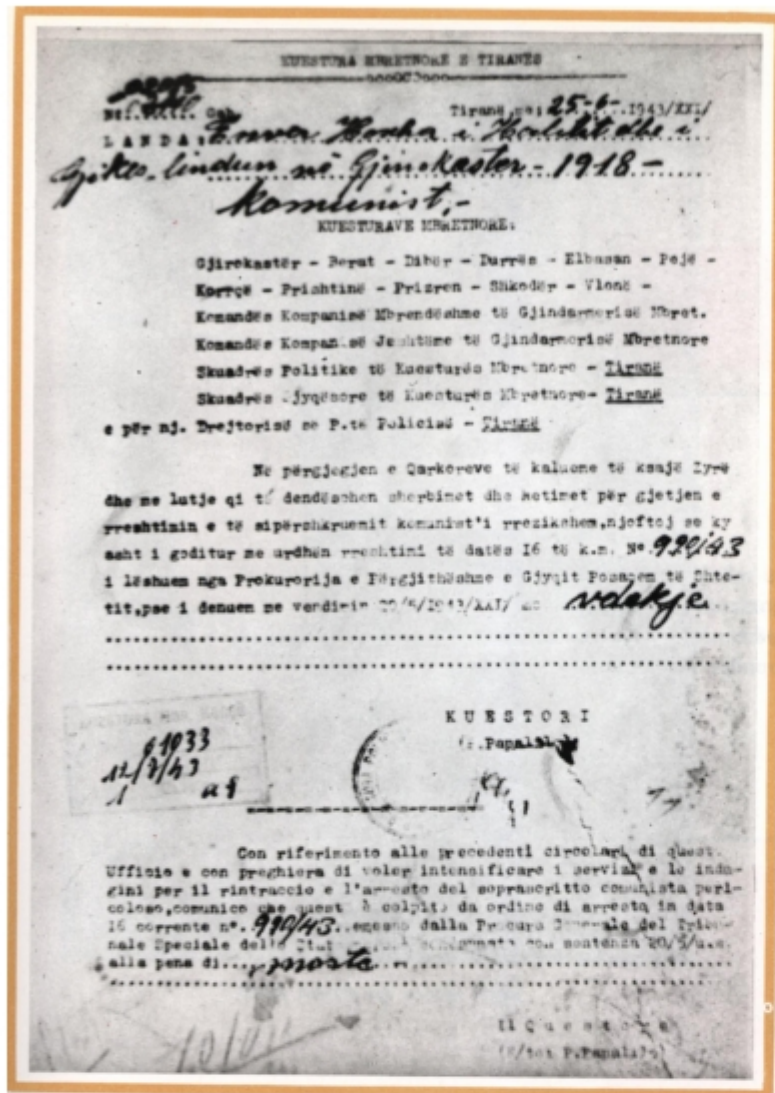
armë kundër armikut dhe përballonin një rrezik të madh sa edhe pjesëtarët e guerileve. Kontribut të veçantë jepnin nënat trimë e patriotë, që me aq dashuri i prisnin dhe i përcillnin ilegalët, i ushqenin dhe i përkujdesnin me dhembshuri prindërore, u bënë roje natë e ditë, i ndërlikonin me shokët e tyre, me udhëheqësit e Partisë e të luftës çlirimtare.

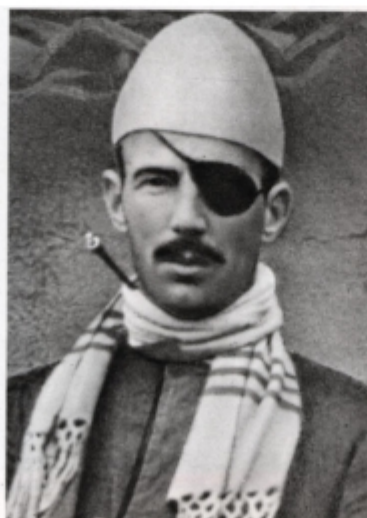
Shoku Enver Hoxha, për të kryer detyrat si organizator dhe luftëtar revolucionar, detyrohej të përdorte letërnjoftim fals, të ndryshonte pamjen e jashtme, duke u paraqitur herë si elektrikist, herë si marangoz, herë si murator, herë si nëpunës, duke zbatuar gjithnjë me rreptësi kërkesat e konspiracionit.

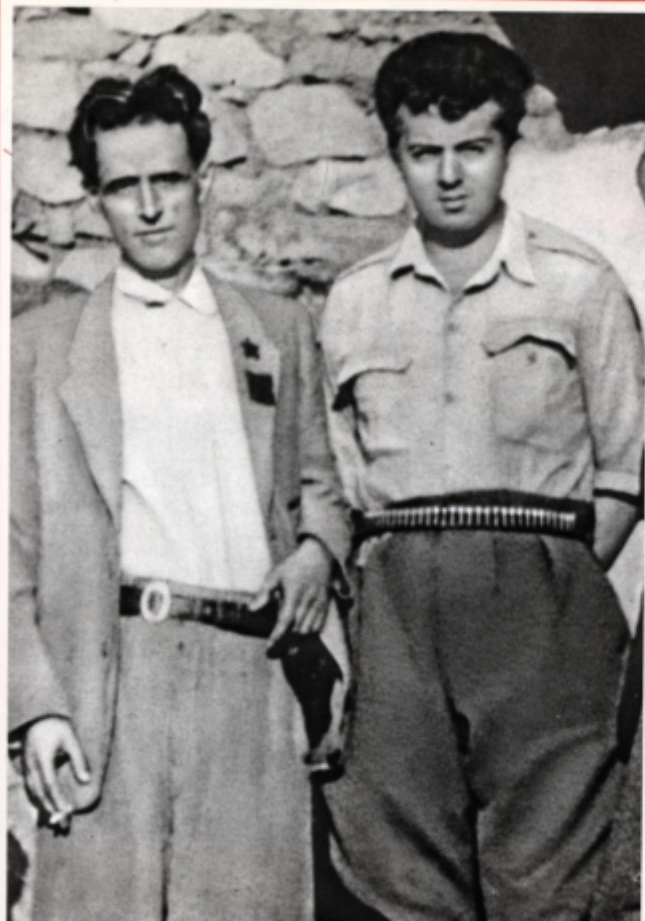
Faksimile të dokumenteve të armikut, për gjetjen dhe arrestimin e «komunistit të rrezikshëm» Enver Hoxha.

Gogo Nushi, Pilo Peristeri e Vasil Shanto, të veshur si fshatarë për të maskuar veprimtarinë e tyre ilegale.

Konferenca e Pezës, që u mbajt më 16 shtator 1942, vuri themelet politike dhe organizative të bashkimit të popullit shqiptar në Frontin e përbashkët Nacionalçlirimtar, hodhi themelet e pushtetit popullor revolucionar.

ENVER HOXHA ME MYSLIM PEZËN.

Pamje e jashtme dhe e brendshme e shtëpisë,
ku u mbajt Konferenca e Pezës.

ENVER HOXHA,
frymëzues dhe organizues
i Konferencës së Pezës.

MYSLIM PEZA, HAXHI LLESHI, MUSTAFA XHANI, NEXHMIJE XHUGLINI, NAKO SPIRU,
pjesëmarrës në Konferencë.

14 October 1992

LISTE DE PERGATITURË

[illegible]

Kod, nu se poate aminti decât din neamurile și tradițiile pe care le-a moștenit din părinți. Într-o astfel de lume, copilul este învățat să respecte și să urmeze obiceiurile părinților și ale comunității. El este învățat să se comporte corect și să se respecte reciproc. Într-o astfel de lume, copilul este învățat să se respecte și să urmeze obiceiurile părinților și ale comunității. El este învățat să se comporte corect și să se respecte reciproc.

[illegible]

Nedërit të që të shtypë më me sell Lëvizjen Nacë

Portat janë kundërbërë në hapta për të gëlltë nacionalistët e
vëndit që janë të vendosur të luftojnë për çlirimin e atdheut.
Cetat duhet të ndihmohen njera tjetra ndërkohë që shpesh përdoren

4 për të formuar të
mashin aktive të po-
rës, Mustafa Meri-
tshë bashkë me Italian.
5 popullit shqiptar,
shante Kongresin e
Të një shteti të li-

ti u përpoq dhe po
të përdorë të raciona-
le, mirë të shku-
r. (Ilirias shprehjet.

lat pregătirea armă
mărilor me tale

risa të formohet Shteti Madhor, i cili do të merret me veprimet
e tyre.

[illegible]

POSITE FASHIZMI DHE KLEKA TRADHETARE!
 BROJTE POPULLI SHQIPTARI!
 BROJTE BASIKIMI I POPULLIT SHQIPTAR NE LUFTEN KUN-
 DER OKUPATORIT!
 BROJTE LUFTEN PRA LIRINE E POPUJVE TE SHITYPURI
 BROJSHEN ALIATET TANE TE MEDJES ANGLO-SOVIJETO
 AMERIKANE!
 BROJTE KISHULLI NACIONAL-CLIRIMTAR!
 BROJTE SHQIPERIA E LIRE E PANDAKESHME, INDIPE-
 NDENT E DEMOKRATIKE!

KESHILLI I PERKONSHEM
NACIONAL-ÇLIRIMTAR

Faksimile e Rezolucionit të Konferecës Nacionalclirimtare të Pezës.

Faksimile e Thirrjes së Parë të Këshillit të Përkohshëm Ndërkombëtar të zotëdhur në Konferencën e Pezës

«Përmendore kushtuar dëshmorëve të Pezës heroike».

POFULL SHIPTARI!

Nisodhoni në prunë e fitore. Ushtrisë e tripalshët — Gjermani, Japoni dhe Itali — po kanë grumbull e fundit, grumbull e shtetë. Ushtria fashiste kaq shpesh, Ushtrinë e Kinesit si dhe

Popull shqiptar!

Ma tegeş se kurdorësh në historinë e Shqipërisë s'është, por kemi mendje për bashkimin kombëtar, për bashkimin e të gjithë forcave luftarke dhe morale të vendit tonë, për luftën kombëtare të pastër. Gjithë populli shqiptar pa dallim krahine, feje, rreze, politike, duhet të bashkohet në Luftën Nacional-Çlirimtare. Vëllonjëri i tij duhet të bëhet jo me gjak, por me gjak, se vetëm luftë kundër armikut e shpëtonin bashkimin.

Shkëlbi të botës në vëmendje të të bijve lirinë e armikut.

Mëdha dhe pakica ju bëjnë mirë të shpëtoj popullin shqiptar.

granda] 6
karabino
sta valla
10 ginde
vuo lufte
nyre sen
por ti e

POPUILL SHQIPTARI 20

[illegible]

Brofi bashkimi i popullit shqiptar dhe Krahut i Përgjithshëm Nacional-Çlirimtar!
Brofi Lufta Nacional-Çlirimtare e popujve të robëruar!
Brofi lufta e shtetëve të ashpër, Amerikës, Bashkimit Sovjetik e Anglisë!
Brofi Shqiptria e lirë demokratike, e pavarur!

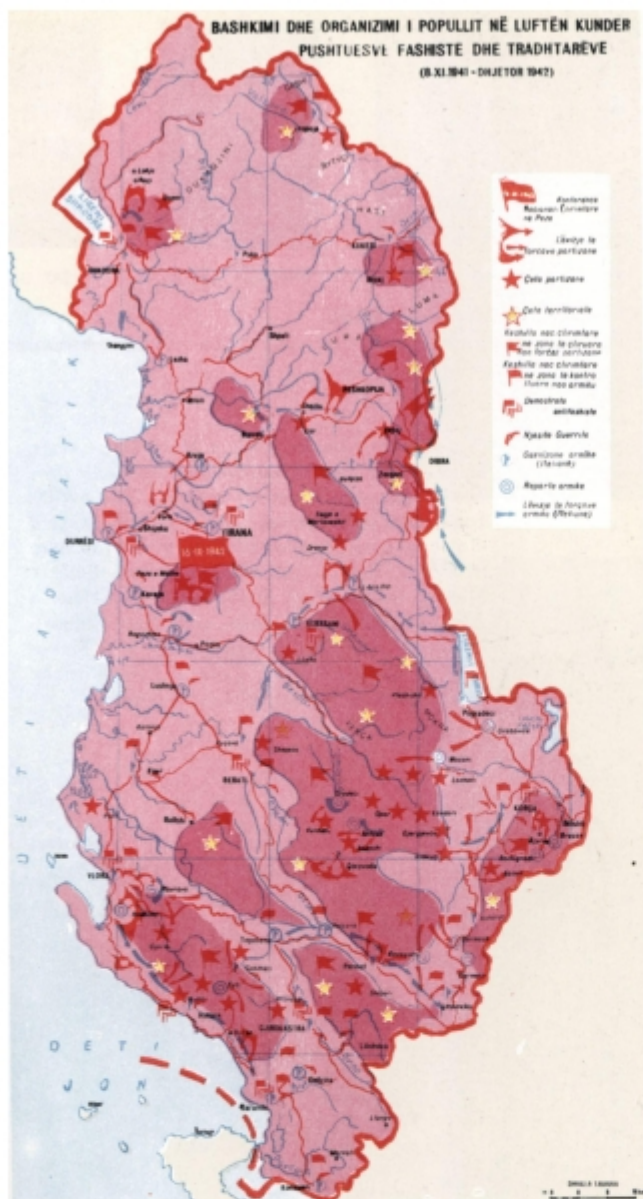
Winter 1942

KËSHILLI I PERSONSHËN
NACIONAL-CLIBITAR

bratëzë dhe të vëllazë të tjerë të
te jeni organet e vërteta për luftën kundër
Pushtet shtetëror bashkë, pushtet bashkë!
Pushtet bashkë! Kjoja që e shpuri popullin shqiptar në lu-
ftën vëllezërore!
Bashkë luftojmë e luftë, përfitim dhe vëllezërit që
ishojnë bashkë për popullin tonë!

Komunistët çojnë zërin e Konferencës së Pezës në masat e gjera të popullit.

Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare në vitin 1942 mori një përhapje të gjerë në mbarë vendin. Në hartë: çetat partizane, veprimet e tyre, zonat e lira deri në fund të dhjetorit 1942. Në qytetet dhe zonat e paçliruara vepronin njësitet guerile dhe çetat partizane.

Deri në fund të vitit 1942, në qarqet e Gjirokastrës, Vlorës, Korçës e Beratit nuk kishte pothuaj asnjë fshat pa këshilla nacionalçlirimtare.

Në qarqet e Elbasanit, Tiranës, Durrësit, shumica e fshatrave gjithashtu kishin këshillin e vet. Këshillat nacionalçlirimtare qenë ngritur dhe në mjaft fshatra të qarqeve të Shkodrës, Dibrës e të Kukësit.

Në tetor 1942 u ngrit Këshilli i parë Nacionalçlirimtar në qytetin e Durrësit. Në të gjithë qytetet e tjera të vendit këshillat nacionalçlirimtare u organizuan në tremujorin e parë të vitit 1943. Përpara ngritjes së këshillave në qytete, ishin ngritur këshillat e lagjeve.

MUSTAFA MATOHITI

ZYLYFTAR VELEŠNJA

RAMIZ ARANITASI

FUAT BABANI

XHELADIN BEQIRI

ASAF DRAGOTI

KOMANDANTË E KOMISARË ÇETASH PARTIZANE:

Konferenca e Pezës u pasua nga një forcim e zgjerim i mëtejshëm i luftës së armatosur partizane.

Radhët e partizanëve u rritën me të shpejtë. Deri në fund të vitit 1942 numri i partizanëve arriti rreth 2000 veta. 3-4 herë më shumë kishin çetat vullnetare territoriale të vetëmbrojtjes. Ndër çetat e reja, që u krijuan pas Konferencës së Pezës deri në shkurt të vitit 1943, ishin: Çeta e Kolonjës, Çeta e Mertaneshit, Çeta e Oparit, çeta «Koto Hoxhi» (tetor), një çetë tjetër e Skraparit (nëntor), Çeta e Vlorës, Çeta e Kuçovës,

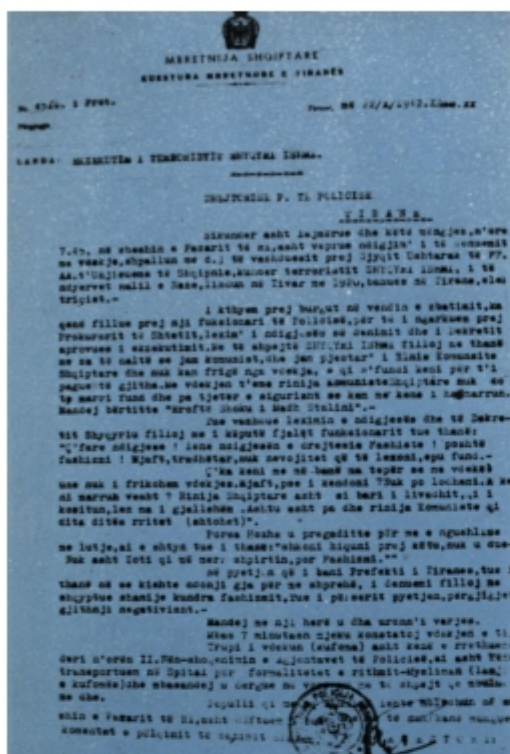
çeta «Çerçiz Topulli», Çeta e Myzeqesë, Çeta e Dumresë, dy çeta të Kurveleshit, «Hajredin Tremishti» dhe «Avni Rustemi» (dhjetor), Çeta e Vithkuqit, Çeta e Dangëllisë, Çeta e Ostrovicës, çeta «Tomori», çeta «Kurora» (Opari), tri çeta të tjera të Gorës, Çeta e Leskovikut, një çetë tjetër e Mokrës, Çeta e Malit të Thatë, një çetë tjetër e Skraparit, Çeta e Bërzeshtës, çeta «Selam Musa» dhe çeta «Verikoll» (Tepelenë), Çeta e Mallakastër, Çeta e Lumës, Çeta e Pukë-Mirditës, çeta «Çamëria» (Konispol), Çeta e Sillovës,

Luftëtarë të çetave partizane të krijuara pas Konferencës së Pezës.

Vendimet e Konferencës së Pezës i dhanë forcë e gjallëri të madhe zjarrit të luftës revolucionare në të katër anët e vendit. Me terror dhe masakra çnjerëzore, pushtuesi fashist dhe tradhtarët u përpoqën të asgjësonin luftën çlirimtare të popullit shqiptar, të shkatërronin Frontin Nacionalçlirimtar dhe shtabin drejtues të luftës, Partinë Komuniste të Shqipërisë.

Me emrin e Partisë në gojë, me besimin e pa-tundur në fitore, vdiq në trekëmbësh nga dora gja-katëre e armiqve i riu komunist Shyqyri Ishmi, Hero i Popullit.

Edhe dy martirë, Kiço Greço e Midhi Kostahi, bënë fitjetën për çështjen e Partisë dhe të popullit.

Mine Peza, Heroinë e Popullit, vrarë nga fashistët italianë në demonstratën e grave antifashiste para burgut të Tiranës, në shtator të vitit 1942.

Të rinj antifashistë të burgosur.

Fshatra shqiptare në tym dhe në flakë.

Epopeja e Shkodrës u përsërit edhe në Vlorë natën e 18-19 tetorit 1942, kur katër të rinjtë komunistë vlonjatë Heronj të Popullit, Hajredin Bylyshi, Mumin Selami, Bajram Tusha e Hiqmet Buzi, luftuan me trimëri kundër aindra fashistëve italianë dhe tradhtarëve, derisa dhanë jetën.

LUFTIMET KRYESORE KUNDËR OKUPATORËVE FASHISTË ITALIANË

Lufta e Gjormit (Janar 1943) ose «Epopeja e Vlorës», siç e quajti atë «Zëri i popullit», ishte një shprehje e vërtetë e luftës popullore që po shndërrohej me hapa të shpejtë në kryengritje të përgjithshme të popullit shqiptar. Ajo fliste për forcën kolosale të masave popullore, të bashkuara, të organizuara dhe të drejtuara nga Partia Komuniste e Shqipërisë.

Aksioni i Voskopojes, në janar të vitit 1943, përbënte rastin e parë të veprimit sulmues të kombinuar të disa çetave partizane për asgjësimin e një garnizoni armik. Që nga janari 1943 Voskopoja e lirë u shndërrua në një bazë kryesore të repartëve partizane dhe të pushtetit popullor në qarkun e Korçës.

Për aksionin e Snosëm-Bulçarit (Janar 1943), «Zëri i popullit»: shkruante «Çetat partizane kanë korur një nga sukseset më të bujshme, një fitore që u ka me të vërtetë hije luftëtarëve zemërluanë».

Aksioni i Patosit (shkurt 1943), që i shkaktoi armikut humbje të mëdha, përbën një faqe tjetër të lavdishme të forcave partizane. «Populli, — shikuarë për këtë ngjarje «Zëri i popullit», — e priti me entuziazëm aksionin e Patosit, ky ka dëmtuar rëndë armikun».

Aksioni i Libohovës (shkurt 1943) sollë çlirimin e qendrës së nënprefekturës, e cila ishte e treta qendër nënprefekturë, pas Corovodës dhe Gusmanit, që çlirohej nga thundra e pushtuesve.

Një tjetër aksion i madh luftarak, po në shkurt 1943, ishte dhe ai i Selenicës, që i shkaktoi armikut humbje shumë të mëdha.

«Vojo Kushi» S. Shijaku

Më 7 tetor 1942, brenda në Tiranë, trimi i trimave Vojo Kushi luftoi si luan, tok me shokët e tij Xhoxhi Martini e Sadik Staveleci, kundër qindra karabinierëve dhe milicëve fashistë, që i kishin rrethuar. Ai vdiq duke sulmuar tankun armik.

Lufta e koalicionit antifashist të popujve me Bashkimin Sovjetik në krye, ishte një mbështetje e fuqishme dhe një garanci e jashtme për fitoren e popullit kryengritës shqiptar të udhëhequr nga PKSH. «Të popullarizojmë luftën e drejtë që ndjekin Bashkimi Sovjetik, Anglia dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës, - vinte detyrë Konsulta I e Aktivitet të PKSH, në prill 1942. - Të lidhim sa më ngushtë Luftën tonë Nacionalçlirimtare me këtë luftë... Të popullarizojmë rolin e pararojës së URSS-it në këtë luftë çlirimtare».

«Qëllimi i kësaj lufte patriotike të mbarë popullit kundër skllavëruesve fashistë nuk është vetëm për të zhdukur rrezikun, që kanos vendin tonë, por edhe të ndihmojë gjithë popujt e Evropës që lëngojnë nën thundrën e fashizmit».

J. V. STALIN

Faksimile e Deklaratës së Komisarariatit për Punët e Jashtme e datës 18.12.1942 «Mbi pavarësinë e Shqipërisë».

Faksimile të deklaratave zyrtare të Fuqive të Mëdha mbi Shqipërinë, botuar në «Zëri i popullit» Nr. 8, viti 1942, mbi njohjen e pavarësisë e të luftës së popullit shqiptar, të cilat dëshmojnë se që nga viti 1942 Shqipëria njihet si pjesë-marrëse aktive e koalicionit të madh antifashist.

Më 17-22 mars 1943, në Labinot të Elbasanit u mbajt Konferenca I e Vendit e PKSH. Aty u bë bilanci i luftës dhe i forcave të Partisë, ku u cak-tua vija e Partisë, që duhej të ndiqej pas Konferencës I të Vendit. Nga Konferenca doli Komiteti Qendror Definitiv i Partisë Komuniste të Shqipë-risë. Vendin kryesor, në gjithë punimet e konferencës, e zuri problemi i përgatitjes së popullit për kryengritjen e përgjithshme popullore dhe i or-ganizimit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare.

Konferenca I e Vendit, e mbajtur në Labinot, është një ngjarje histo-rike nga më të rëndësishmet e Partisë sonë.

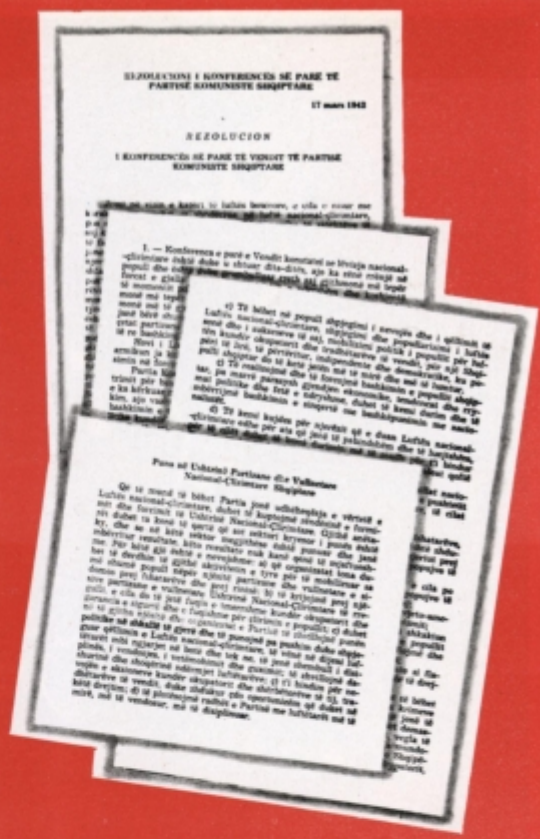

Enver Hoxha u zgjodh në Konferencën I të Vendit
Sekretar i Përgjithshëm i PKSH

Pamje e jashtme dhe e brendshme e shtëpisë, ku u
mbajt Konferenca I e Vendit.

Faksimile e Rezolucionit të Konferencës I të Ven-
dit të Partisë Komuniste Shqiptare.

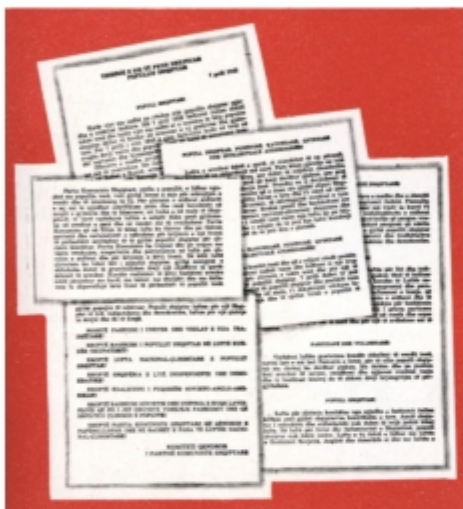
Lufta për çlirimin e Leskovikut, një nga bete-
jat e përgjakshme në vargun e panumërt të be-
tejave të forcave partizane kundër trupave ushta-
rake fashiste. Më 25 maj 1943, partizanët çliruan
qytetin e Leskovikut. «Sytë e popullit, — shkruante
buletini i lajmeve, — drejtoheshin nga partizanët
dhe kudo gjëmonte parulla çlirimtare «Vdekje
Fashizmit! Liri Popullit!»

Luftëtarë të batalioneve portizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.
Shoku Enver Hoxha në mes të partizanëve të batalionit «Hakmarrja».

Faksimile e Thirrjes së KO të PKSH, më 7 prill 1943.

Vendimet e Konferencës I të Vëndit i dhanë një hov të paparë zmadhimit dhe forcimit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, e cila u bë një fuqi e tmerrshme kundër pushtuesve dhe tradhtarëve.

Në të gjitha anët e vëndit u krijuan çeta të reja dhe batalione partizane nga bashkimi i dy-tre çetave. Në maj u krijuan në qarkun e Korçës: batalioni «Ali Kelmendi», batalioni «Thëmistokli Gërmenji», batalioni «Fuat Babani», batalioni «Çlirimi», batalioni «Hakmarrja», Batalioni i Mokrës; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Dumresë dhe Batalioni i Çermenikës; në qershor u krijuan në qarkun e Vlorës: batalioni «Halim Xhelu» dhe batalioni «Ismail Qemali»; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Martaneshit; në qarkun e Beratit: batalioni «Riza Cerova», Batalioni i Kuçovës dhe Batalioni i Myzeqesë; në korrik u krijuan në qarkun e Shkodrës: batalioni «Perlat Rexhepi»; në qarkun e Dibrës: Batalioni i Dibrës; në qarkun e Gjirokastrës: batalioni «Naim Frashëri» dhe batalioni «Çamëria»; në qarkun e Elbasanit: Batalioni i Bërzeshtës. Batalione të tjera ishin në formim e sipër. Në korrik 1943 numri i partizanëve në çetat dhe batalionet e rregullta arrinte në 10.000 luftëtarë. Dyfishi i këtij numri vepronin në çetat vullnetare territoriale të fshatrave.

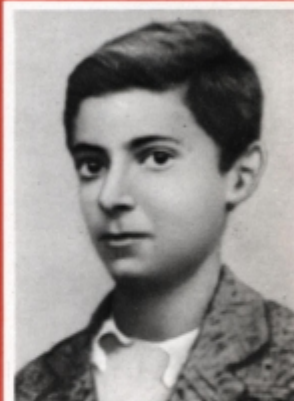

Luftëtarë të batalioneve partizane të krijuara para formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

Shoku Enver Hoxha në mes të luftëtarëve të Batalionit të Mokrës.

Tom Kola, anëtar i Komitetit Qarkor të Rinisë Komuniste të Shkodrës, rënë heroikisht më 19 prill 1943. Hero i Popullit.

Në Pezë e Mallakastër (qershor-korrik 1943), forcat partizane, të përkrahura nga populli, shpartalluan ushtritë e shumta të pushtuesit, që u sulmën me zjarr dhe hekur për të asgjësuar Lëvizjen Nacionalçlirimtare në këto krahina.

Luftëtarë të batalioneve partizane të krijuara para
formimit të Shtabit të Përgjithshëm.

Gryka e Mezgoranit G. Madhi

Më 6 korrik 1943, partizanët shqiptarë kryen goditjen e parë kundër forcave pushtuese gjermane gjatë rrugës Korçë-Janinë, në fshatin Barmash të Kolonjës. Xhelatët nazistë u lëshuan fshatrave të afërta duke vrarë njerëz të popullit dhe duke djegur shtëpi.

Vetëm në fshatin Borovë ata pushkatuan 107 vetë, midis të cilëve shumë gra dhe fëmijë.

Më 10 korrik 1943, me vendim të Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar, në Labënot të Elbasanit u shpall krijimi i Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH. Dita e 10 korrikut ka hyrë në historinë e popullit shqiptar si dita e Ushtrisë Popullore Shqiptare.

«Formimi i Shtabit të Përgjithshëm shënon një ngjarje me rëndësi historike për zhvillimin e mëtejshëm të luftës së armatosur të popullit tonë kundër okupatorëve, për formimin e Ushtrisë sonë Nacionalçlirimtare. Pas formimit të Shtabit të Përgjithshëm u organizuan shtabet e qarqeve dhe të zonave. U kalua nga faza e çetave dhe e batalioneve në fazën e brigadave partizane...

Me formimin e Shtabit të Përgjithshëm filloi një etapë e re e luftës për çlirimin e vendit; kryengritja e përgjithshme e popullit kundër okupatorit kishte filluar».

ENVER HOXHA

Enver Hoxha, organizues dhe udhëheqës i UNÇSH.

**PJESË NGA PROCESVERBALI I MBLEDHJES SË PARË
TË SHITABIT TË PËRGJITHSHËM TË USHTRISË
NACIONALÇLIRIMTARE**

5-10 korrik 1943

PROCESVERBAL

Sot, ditën e hënë 5 korrik 1943 ora 10,15 u mbledh për të parën herë Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Nacionalçlirimtare, i dalë nga Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar...

- Propozohet dhe pranohet për rend-dite:
- 1) Kompetencat e Shtabit.
 - 2) Struktura e Shtabit.
 - 3) Ndarya e përgjegjësiave.
 - 4) Të ndryshme.

Propozohet të zgjidhet një komision për të përgatitur një projekt për kompetencat dhe për strukturën e Shtabit. U propozua dhe u pranua që të procedohet imediatisht në zgjedhjen e kryetarit dhe të komisarit të Shtabit...

U procedua në votimet e kryetarit të Shtabit dhe rezultoi unanimisht major Spiro Moisiu.

U procedua në votimin e komisarit të Shtabit dhe rezultoi unanimisht i zgjedhur Enver Hoxha.

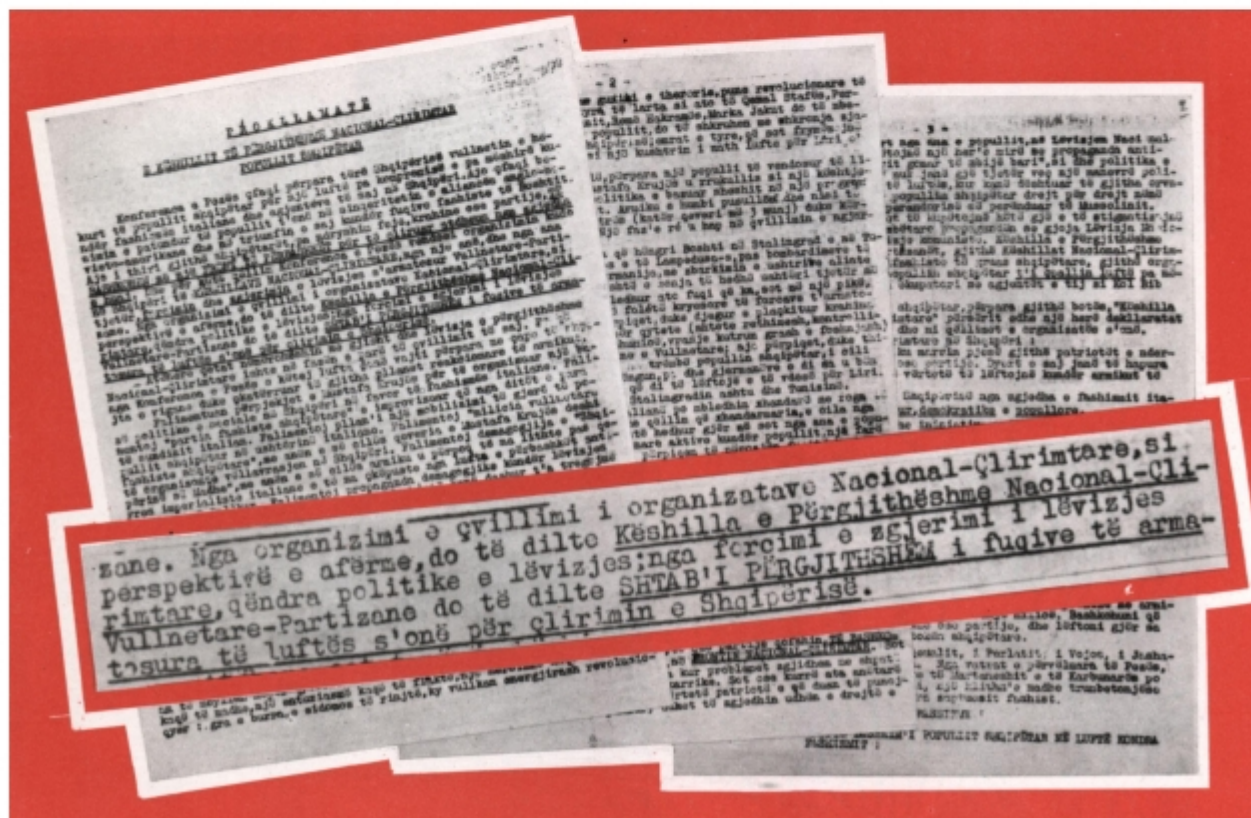
U propozua dhe u pranua që komisioni i formular për projektin e kompetencave dhe të strukturës së Shtabit të ngarkohet edhe me formulimin e Betimit të Shtabit dhe të ushtrisë...

Mbledhja e datës 10 korrik ora 4 pasdite.

Pranohet struktura e Shtabit të Përgjithshëm:

- Shtabi operativ
Komisariati politik
Komisariati ekonomik
Seksioni i brendshëm
Seksioni i shëndetshëm

Faksimile e Procesverbalit të mbledhjes së parë të Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Faksimile e Proklamatës së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe e Shtabit të Përgjithshëm drejtuar popullit shqiptar mbi krijimin e Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH, 10 korrik 1943.

Enver Hoxha, Komisar Politik i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Spiro Moisiu, Komandant i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Ndërtimi i Ushtrisë Nacionalçlirimtare u krye në bazë të direktivave të Konferencës I të Vendlit të PKSH dhe të Komitetit Qendror të PKSH, të urdhrave dhe udhëzimeve të Shtabit të Përgjithshëm.

U ngritën shtabet e grupeve në qarqet (ose shtabet e qarqeve) Berat, Durrës (përfshinte Kavajën, Pezën, Shijakun, Peqinin dhe njëzë zakonisht me emrin Shtabi i Grupit të Pezës), Elbasan, Dibër (përfshinte edhe Kukësin), Shkodër (përfshinte Tropojën, Malësinë e Gjakovës), Krujë (përfshinte edhe Matin me Kthellën). Për qarqet Vlorë e Gjirokastrë u formua një shtab i vetëm me emrin Shtab i Zonës I Operative. Ndërsa shtabi i Grupit të Korçës qe krijuar në qershor 1943.

Pranë çdo shtabi u krijuan shërbimet e informacionit, të ndërlidhjes, të shëndetësisë, të intendencës, të agjitacionit e propagandës dhe gjykata ushtarake.

Formacionet e UNÇSH ishin çeta, batalioni dhe brigada.

URDHËR PËR ORGANIZIMIN E USHTRISË NACIONALÇLIRIMTARE SHQIPTARE

17 gusht 1943

Komanda e Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare

URDHËR

Katër vjet me radhë populli shqiptar po lufton zaptuesin dhe tradhtarët e vendlit, lufta e tij dita-ditës është shtuar. Njësitë luftarake të popullit shqiptar janë shtuar dhe janë zmadhuar. Nga çetat e vogla, ato kanë kaluar në çeta të mëdha, në batalione e në brigada.

Zhvillimi politik dhe ushtarak i popullit tonë ka bërë hapa të mëdhenj dhe një pjesë e madhe e popullit po shkon drejt kryengritjes së përgjithshme. Nder këto cirkoistanca dhe momente, kur duhet me i dhënë grushtin e vdekjes zaptuesit dhe veglave të tij dhe me i shporrë këta nga toka e adheut tonë të dashur, Shtabi i Përgjithshëm urdhëron formimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare Partizane Vullnetare Shqiptare në të cilën populli ynë ka vënë shpresat dhe pret çlirimin e shpejtë të Shqipërisë nga thonjtë e zaptuesit.

Komisar Politik
ENVER HOXHA

Komandant i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Part. Vull.
Major SPIRO MOISIU

Faksimile e Urdhrit të Shtabit të Përgjithshëm për organizimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

«10 Korrik 1943. Formimi i Shtabit të Përgjithshëm» G. Modhi

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Tiranës. Në këtë qark
vepronin Grupi i Pezës dhe batalioni «Dajti».
Në foto Nr. 3, në të majtë të Myslim Pezës, patrioti Esat Dishnica.

Anëtarë të Shtabit të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.
Nga e djathta në të majtë: Hysni Kapo, Fejzo Dervishi dhe
Shefqet Peçi.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative
Vlorë-Gjirokastrë. Në këtë zonë vepronin batalionet «Asim Zeneli», «Baba
Abaz», «Misto Mame», «Thanas Ziko», «Çamëria» ose «Thoma Lulo», «Naim
Frashëri», «Perlat Rexhepi», «Halim Xhelu», «Ismail Klosi», «Petro Sota» dhe
«Ismail Qemali». Këto batalione, në nëntor 1943, u bashkuan dhe formuan
Grupin I, Grupin II, Grupin III, Grupin IV dhe Grupin V.

Mbrojtja popullore e Konispolit,
në gusht 1943, kundër nazistëve
gjermanë, që kërkonin të depërto-
nin në tokën shqiptare në rajonin
e Konispolit, u kurorëzua me sukses
dhe trupat gjermane u kthyen në
tokën greke me humbje të mëdha.

Memo Meto
Hero i Popullit

Kastriot Muço
Hero i Popullit

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Zonës I Operative.

Skënder Çaçi
Heroi i popullit

Luftëtorë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Korçës. Në këtë qark vepronin batalionet: «Ali Kelmendi», «Themistoki Gërmenji», «Çilrimio», «Hakmarrje», «Fuat Babani», «Reshit Çollaku», «Tomori», «Qemil Panariti», «6 Dëshmorët», «Shqiponja» dhe «Skënder Çaçi».

Në foto Nr. 2 ndodhen, midis të tjerëve, Sali Mborja, Mihal Lako, Paisi Vodica.

Fahri Ramadani.
Hero i Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Shkodrës e të Tropojës.

Lufta e Reçit, një nga veprimet luftarake më të rëndësishme të UNÇSH, në gusht të vitit 1943. Forcat e batalionit «Perlat Rexhepi», në bashkëpunim me popullsinë vendase, shpartilluan trupat fashiste italiane prej 1200 vetësh, duke u shkaktuar humbje të rënda.

Margarita Tutuleni, Dino Kallanja, Ajet Xhindole. Heronj të Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Beratit. Në këtë qark vepronin batalionet «Riza Cerova», «Rinia», «Tefik Lapani», «Myzeqeja», «Kuçova», «Shpiragu» dhe «Vojo Kushi». Në nëntor-dhjetor 1943, këto batalione u bashkuan dhe formuan Grupin I, Grupin II dhe Grupin III.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Dibrës dhe Kukësit. Në këtë qark vepronin Batalioni i Dibrës «Rinia» ose «Nazmi Rushiti», Çeta e Lumës dhe Çeta e Hasit.

Nga 31 korriku deri më 4 gusht 1943, Çeta partizane e Matit me 3000 matjanë të armatosur sulmoi garnizonin fashist në Burrel dhe Qafën e Buallit, duke çliruar dhe qytetin e Burrelit. Më 4 gusht Batalioni i Dibrës çliroi Zërëqanin dhe dy javë më vonë sulmoi dhe u shkaktoi dëme të mëdha forcave kryesore të një divizioni italian, që orvatej të kalonte nga Dibra në Mat. Në të njëjtën kohë partizanë të Çetës së Matit, të Çetës së Dajtit dhe të Çetës Krujë-Ishëm i bënë një pritë të fortë në Qafështamë kolonës së ushtarëve që vinte nga Kruja në Burrel, për t'i ardhur në ndihmë garnizonit të rrethuar në Burrel.

Ngjarjet e gushtit në Mat, Dibër e Qafështamë treguan forcën e reparteve partizane dhe të popullit kryengritës të këtyre zonave.

Shejnaze Juka.
Heroinë e Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të qarkut të Elbasanit. Në këtë qorë vepronin: Batalioni i Çermenikës, i Dumresë, i Vërçë-Sulovës, i Bërzeshtës dhe i Martoneshit.

Në foto Nr. 2, Fllë Musaj (i katërti nga e djathta në këmbë)

Në foton Nr. 3, në mes Tomor Sinani, sekretar politik i Komitetit Qarkor për Elbasanin.

Luftëtarë dhe kuadro të batalioneve partizane të Krujës dhe të Matit. Në këtë krahinë vepronin: batalioni «Krujë-Ishëm» dhe Çeta e Matit.

Në foton 1, në plan të parë, ulur, Rexhë Deliu, Hero i Popullit.

«Sulm partizan». F. Haxhiu.

Brigada I Sulmuese u krijua më 15 gusht 1943, në Vithkuq të Korçës me partizanë nga të gjitha qarqet e Shqipërisë.

«Brigada I Sulmuese partizane u dallua në luftimet e saj të paprera, të guximshme, dërrmuese për okupatorin e truallit tonë dhe për tradhtarët e vendit. Shpirti i lartë i sakrificës dhe i vetëmohimit në shërbim të çështjes së madhe, nga e cila varet jeta ose vdekja e popullit tonë, ka shkëlqyer si një yll mbi Brigadën I Sulmuese partizane, dhe në çdo luftë dhe përpjekje, në ditët e mira dhe të vështira të asaj brigade, heroizmi, dashuria e madhe për popullin tonë, urrejtja për okupatorin e kanë udhëhequr Brigadën I drejt rrugës së fitores së sigurt të armëve tona. Brigada I Sulmuese partizane me vullnin e saj luftarak ka qenë tmerr për okupatorin e tradhtarët e vendit dhe shprehja më e gjallë e vullnetit të një populli më këmbë për të mbrojtur dhe fituar të drejtat e tij».

ENVER HOXHA

Brigada I Sulmuese u nderua nga Partia dhe nga Presidiumi i Kuvendit Popullor me titullin «Hero i Popullit», me këtë motivacion:

«Për heroizmin e lartë masiv të luftëtarëve të saj dhe për shërbimet e shquara në çlirimin e atdheut nga pushtuesit fashistë e tradhtarët dhe për vendosjen e pushtetit popullor.

Me luftën dhe veprimtarinë e saj revolucionare, si formacioni i parë i madh i Ushtrisë Nacionalçlirimtare, ajo u bë shembull për gjithë repartet dhe njësitë partizane, duke korrur fitore pas fitoreje mbi armiqtë dhe duke fituar një dashuri të zjarrtë dhe një mbështetje të pakufishme nga masat e gjera të popullit...»

Mehmet Shehu, komandant i Brigadës I Sulmuese.
Hero i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës I Sulmuese. Në inaugurim mori pjesë shoku Enver Hoxha.

Shoku Enver Hoxha në tribunë, ditën e inaugurimit të Brigadës I Sulmuese. Shokja Fiqret Sanxhaktari përshëndet krijimin e Brigadës në emër të grave antifashiste.

Brigada I Sulmuese parakalon përpara përfaqësuesve të KQ të PKSH, Shtabit të Përgjithshëm dhe popullit të qarkut të Korçës.

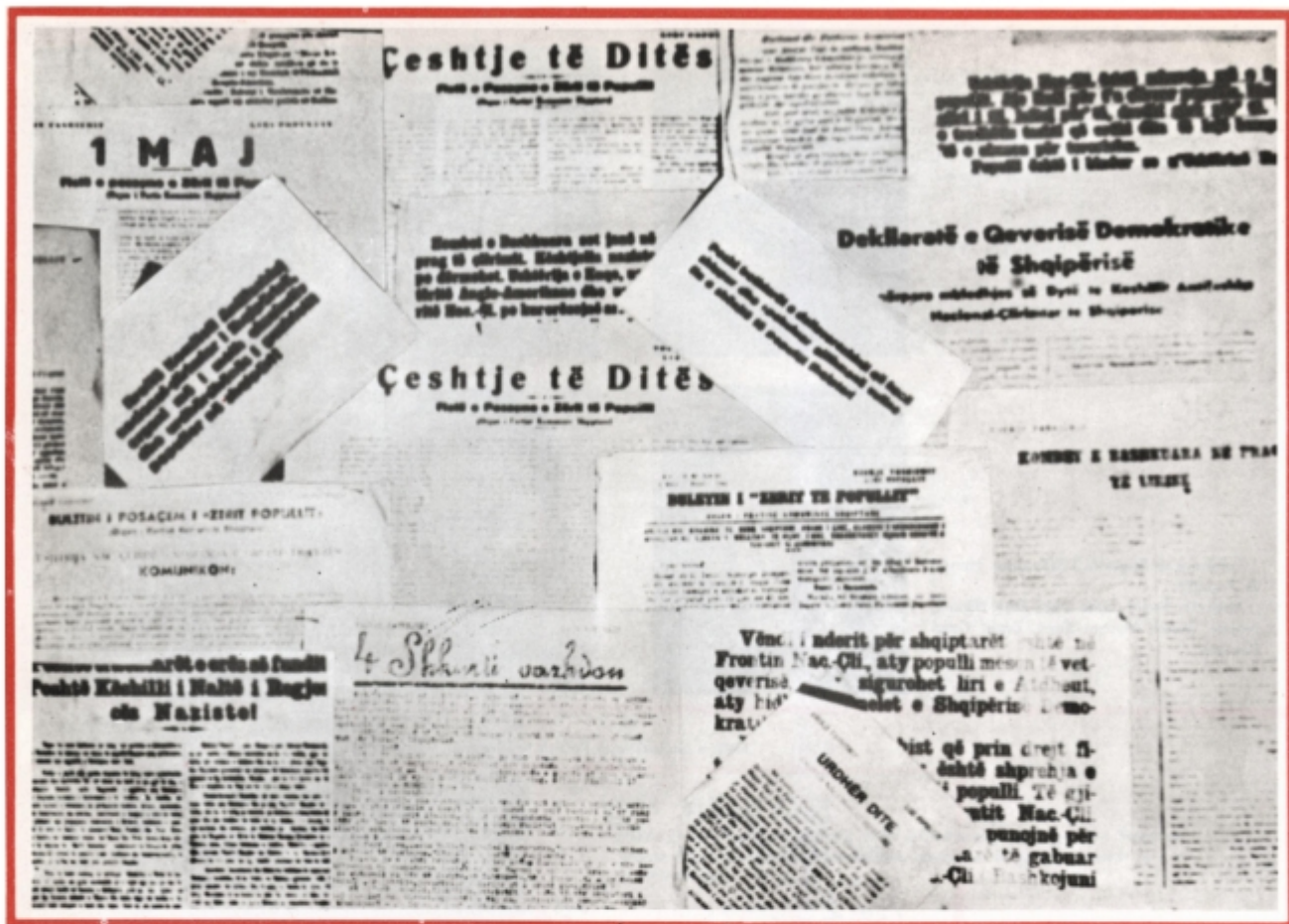

Xheladin Beqiri, Gjok Doçi, Fejzi Micolli,
Inajete Dume, Myslym Shyri, Estref Ceka
(Oslo).

Lista e anëtarëve të Partisë të Brigadës I S shkruar nga shoku Enver.

[illegible]

Më 26 gusht 1943, forca të mëdha armike prej 10 000 vetësh, me ortilleri dhe aviacion sulmuan Vithkuqin. Brigada I Sulmuese së bashku me batalionet e qarkut të Korçës u përlesh me armikun për 4 ditë mesht. Nga zjarri i armëve partizane armiku u tërhoq, pasi la në fushën e luftës 200 të vrarë dhe shumë material luftarak.

Shtypi i Partisë gjatë Luftës Nacionalçlirimtare u bë një armë e fuqishme për edukimin politik, ushtarak të partizanëve dhe të masave të gjerë popullore. Ai shërbeu si një tribunë për demaskimin e planeve të pushtuesve e tradhtarëve, duke ngjallur tek populli urrejtjen e pakufishme për armiqët e vendit. Me dhjetëra mijëra trakte, komunikata, përhapeshin anembanë vendit. Përveç «Zërit të popullit» dolën edhe organe të tjera si «Kushtrimi i lirisë», «Bashkimi», si dhe dhjetëra organe të njësive partizane. Lufta me pendë sikurse lufta me armë luajti një rol shumë të rëndësishëm për bashkimin politik të popullit rreth Frontit Nacionalçlirimtar të udhëhequr nga Partia Komuniste, rriti besimin në fitore, ngriti popullin peshë në luftën e përgjithshme të armatosur.

Nën ndikimin e drejtpërdrejtë të luftës çlirimtare të popullit dhe nën udhëheqjen e Partisë Komuniste lindi një letërsi e re politike dhe artistike me tipare krejt të reja. Artikujt publicistikë të shokut Enver Hoxha në «Zërin e popullit», në «Bashkimi» dhe në organe të tjera janë model i kësaj letërsie.

Shumë të dashura për popullin gjatë viteve të luftës ishin: këngët revolucionare, vjershat patriotike, himnet dhe marshet partizane. Vepra letrare, që u bë më popullore gjatë Luftës Nacionalçlirimtare, është «Epopeja e Ballit Kombëtar» e Shevqet Musarajt (Buburicksa).

Komanda e Shtabit të Përgjithshëm
të Ushtrisë Nacional-Çlirimtare Shqiptare

12 gusht 1943

URDHER

Gjatë luftës që po zhvillojmë kemi mjaft të sëmurë dhe të plagosur, për të cilët duhet të kemi kujdesin më të madh me i shëruar që kështu të mundin të zënë përsëri vendin në radhët e luftës.

Prandaj urdhërojmë që çdo grup duhet të krijojë një spital ku të shtrohen vetëm të plagosurit dhe të sëmurët rëndë. Ky spital të drejtohet, mundësisht, prej një doktori, ose një infermieri të stërvitur.

Të sëmurët lehtë të çohen në shtëpi miqsh ose në ndonjë ambulancë për shërbim të shpejtë.

Për shërbim në spitale duhet t'u bëhet apel vullnetareve, gra të qyteteve ose të fshatrave, të cilat të kryejnë punën e infermiereve.

Komisari Politik
INVER HOXHA

Komandanti i Shtabit të Përgjithshëm të
Ushtrisë Nacional-Çlirimtare P. V.
MAJOR SPIRO MOJSHI

Faksimile e Urdhrit të Shtabit të Përgjithshëm, dërguar komandave të shtabeve të qarqeve për ngritjen e spitaleve partizane.

«Shoket». O. Paskali.

Jeta në repartet partizane ishte për luftëtarët e lirisë një shkollë e vërtetë. Në pushimet e shkurtra midis luftimeve, në repartet partizane bëhej një punë e madhe për edukimin politik të luftëtarëve, për ngritjen e tyre kulturore dhe arsimore, për brumosjen e tyre me një moral të shëndoshë partizan.

Pastërtia morale e partizanëve plotësohej me ndershmërinë dhe drejtësinë shembullore të tyre në marrëdhëniet me masat popullore.

1 Grupi teatral i një reparti partizan jep shfaqje për partizanët dhe popullin.

2 Partizanët ndihmonin fshatarët në punët e tyre të përditshme.

Konferenca II Nacionalçlirimtare u mbledh në Labinot të Elbasanit, më 4-9 shtator 1943, me iniciativën e KQ të PKSH dhe me vendim të Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar. Ajo shënoi një etapë të rëndësishme në thellimin e procesit revolucionar të luftës, në bashkimin politik të popullit shqiptar rreth Frontit Nacionalçlirimtar, në zgjerimin e luftës së armatosur, në forcimin e pushtetit nacionalçlirimtar, në zgjerimin e bazës demokratike dhe centralizmin e pushtetit popullor dhe vendosi që «Këshillat Nacionalçlirimtare të njihen si i vetmi pushtet i popullit në Shqipëri».

Konferenca II Nacionalçlirimtare njohu organizatat e Bashkimit të Rinisë Antifashiste, të Bashkimit të Grave Antifashiste, të Bashkimit të Universitarëve Antifashistë, të krijuara në verë të vitit 1943 nën udhëheqjen e Partisë Komuniste, si pjesë përbërëse të Frontit Nacionalçlirimtar.

Enver Hoxha, udhëheqës i punimeve të Konferencës II Nacionalçlirimtare.

«Tregim nga Lufta Nacionalçlirimtare» N. Zajmi

THIRRJE DREJTUAR POPULLIT SHQIPTAR ME RASTIN E KAPITULLIMIT TË ITALISË FASHISTE

10 shtator 1943

Vdekje fashizmit — Liri popullit

POPULL SHQIPTAR,

Italia kapitulloi pa kushte! Ushtria italiane në Shqipëri jo vetëm që nuk është më një forcë që na lufton, por një pjesë e saj po hidhet drejtpërdrejt në radhët tona kundër gjermanëve. E kështu në urdhër të ditës kryengritja e përgjithshme për të çliruar gjithë Shqipërinë, për të marrë fuqinë në dorë, e për të ngritur një Shqipëri demokratike popullore.

Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar që u zgjodh në Konferencën e Dytë, flon të gjitha këshillat e qyteteve, të krahinave, të komuneve e të fshatrave, gjithë Ushtrinë tonë Nacionalçlirimtare, Bashkimin e Rinisë Antifashiste, Bashkimin e Gruas Antifashiste Shqiptare, e të gjithë anëtarët e saj të çdo tendence politike qofshin, që të mobilizojnë gjithë popullin shqiptar për kryengritje. Ky mobilizim duhet të bëhet nën flamurin e parimeve politike që u shpall në Konferencën e Fatis dhe që me luftë të përgjeshme e heroike u rrenjës në shpirtin e popullit tonë. Ky bashkim duhet të bëhet nën flamurin e bashkimit të popullit shqiptar rreth këshillave nacionalçlirimtare, rreth ushtrisë sonë heroike në një front të përbashkët antifashist kundër okupatorit gjerman e këtyshëve të tij.

POPULL SHQIPTAR,

Erdhi dita që të rrëmbeni armët e të lironi Shqipërinë nga zgjedha e huaj, nga zgjedha e Gjermanisë hitleriane, që është koka e fashizmit. Rrëmbeni armët e i bëni armikut me tërbim në fshatra, në krahinë, në qytete e kudo që ta gjeni; goditeni për vdekje në rrugë, në kazerna, në të gjitha qendrat e tij; hapni dyert e kampeve e të burgjeve; shkatërroni tërë makinën shpallëse të tij, thyeni sinqshirët e robëritë.

Hapni sytë e demaskoni pa mëshirë manovrat e reaksionit në shërbim të Gjermanisë hitleriane, shuloni e shkatërroni të gjitha folejtë e tij, demaskoni e goditni pa mëshirë, bashkë me ushtarët italianë, këtyshët e Hitlerit në radhët e ushtrisë italiane.

Shtoni dhe shtrëngoni radhët e Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Ngrini dhe vendosni kudo këshillat nacionalçlirimtare, vendosni kudo pushtetin demokratik popullor.

Cdo gjë për kryengritje!
Ra ora e vdekjes për fashizmin!
Ra ora e lirisë për popullin!

**BRQFTË POPULLI SHQIPTAR!
BRQFTË USHTRIA NACIONALÇLIRIMTARE!
BRQFTË SHQIPËRIA DEMOKRATIKE POPULLORE!**

**Për Këshillin e Përgjithshëm Nacionalçlirimtar
KRYENIA E KËSHILLIT**

Për Shtabin e Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare

Komandant
Majur SPIRO MOISIU

Komandri Politik
ENVER HOXHA

Partizanë shqiptarë të Brigadës I e italianë të batalionit «Antonio Gramsci».

Faksimile e Thirrjes së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare drejtuar popullit shqiptar, me rastin e kapitullimit të Italisë.

Ushtarë italianë, dorëzuar repartëve partizane.

Shënim:

Diçitura e fotos lart i
takon fotos poshtë dhe
anasjelltas.

Forca të Brigadës I Sulmuese në
Berat in e çliruar përxohësisht.

Kur kapitulloi Italia, më 8 shtator 1943, UNÇSH ndodhej në mësymje në çdo kënd të atdheut. Me luftë të përgjakshme, forcat partizane çliruan qytetet Berat, Gjirokastrë, Përmet, Delvinë, Sarandë, Pogradec, Krujë, Peshkopi e Dibër. Në gjithë territorin e çliruar këshillat nacionalçlirimtare njiheshin nga masat popullore si i vetmi pushtet politik në Shqipëri. Me kapitullimin e Italisë, Shtabi i Përgjithshëm i UNÇSH u bëri thirrje Komandës së Lartë Italiane dhe gjithë trupave të pushtimit, që të fillonin luftën përkrah UNÇSH ose përndryshe të dorëzonin armët. Por Komanda Italiane u dha urdhër reparteve që të dorëzoheshin te trupat gjermanë. Vetëm 15.000 ushtarë italianë iu dorëzuan UNÇSH dhe nga këta 1500 pranuan vullnetarisht të luftonin me armë në dorë në rreshtat e UNÇSH, ku u pritën si vëllezër e shokë lufte.

Pamje nga Gjirokastra e çliruar përkohësisht nga UNÇSH.

Më 9 shtator 1943, vendin e ushtrisë pushtuese italiane e zuri ushtria gjermane. Rreth 70 mijë ushtarë hitlerianë shkelën në tokën shqiptare. Me pushtimin e Shqipërisë nga Gjermania hitleriane filloi një periudhë edhe më e rëndë për Luftën Nacionalçlirimtare në Shqipëri.

Populli shqiptar, i bashkuar në Frontin Nacionalçlirimtar, i priti kudo me luftë agresorët nazistë gjermanë. Ai nën udhëheqjen e Partisë Komuniste vazhdoi luftën e vet deri në fitoren përfundimtare mbi pushtuesit e tradhtarët.

Partia Komuniste e Shqipërisë, Këshilli i Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe Shtabi i Përgjithshëm u bënë thirrje popullit shqiptar dhe Ushtrisë Nacionalçlirimtare të godisin pa mëshirë dhe kudo pushtuesit e rinj, fashistët gjermanë. «Rëmbeni armët, — thuhej në një nga këto thirrje, — i bini armikut me tërbim në fshatra, krahi-
na, në qytete e kudo që ta gjeni, goditeni për vdekje në rrugë, në kazerma, në të gjitha qendrat; hapini dyert e kampeve dhe të burgjeve, shkatërroni krejt makinën sklla-
vëruese të tij, thyeni zinxhirët e robërisë.»

Agresorët gjermanë populli shqiptar i pret kudo me luftë.

Lufta e Krugës më 22-24 shtator 1943, një tjetër faqe e lavdishme në vargun e gjatë të betejave kundër hordhve naziste në javët e para të pushtimit.

Lufta e Drashovicës, 14-15 shtator 1943, një nga luftimet më të ashpër të zhvilluara kundër pushtuesve gjermanë në ditët e para të pushtimit.

Agresorët gjermanë duke hyrë në tokën shqiptare.

Pushtuesit hitlerianë u pritën miqësisht vetëm nga tradhtarët e atdheut, të cilët u shërbyen atyre njësoj si pushtuesve fashistë italianë.

Si i përgjigjet populli Shqiptar Asambles s'Gestapos? me TOP!

Asamblea trathtare e Shqipnis u mbloth sot më 18 Tetuer, m'ora 9 në Pallatin e Viktor Emanuelit në Tiranë, u mbloth për të përsërit trathtin e 12 Prillit 1939. Kurdoherë anmiqt e popullit l'onë, trathtarët, reaksionarët, janë bashkuar dhe bashkohen me të huejt për të mbajt popullin në robni.

Asamblesë së 18 Tetorit, populli Shqiptar, n'armë kundra okupatorit, i dha përgjigjen e tij me luftë.

Artilleria e brigatës së tretë t'Ushtrisë Nac. Çl. Shqiptare qëlloi sot m'ora 10 Pallatin e V. E. Pallatin e Asamblesë.

Prolet Asamblee e Gestapos!

Rrotë Ushtrija Nacional - Çlimatee!

Rrotë Shqipëria e Lirë demokratike-popullore!

Pushtuesit gjermanë ndoqën taktikën e mashtrimit të popullit shqiptar me anë «të krijimit të shtetit shqiptar të pavarur». Për këtë qëllim, mbledhën më 16 tetor 1943 një asamble kuislingësh, e cila duhej të shpallte «pavarësinë e Shqipërisë» dhe të krijonte një «regjencë» dhe një «qeveri shqiptare», aleate të Gjermanisë. Populli shqiptar me Partinë Komuniste në krye u dha armiqve përgjigjen e vet të vendosur: luftë pa kompromis kundër pushtuesve hitlerianë e tradhtarëve deri në çlirimin e plotë të vendit dhe në ndërtimin e një Shqipërie Demokratike Popullore.

Faksimile e traktit, që njofton goditjen e asamblesë tradhtare nga artilleria e Brigadës III S të UNÇSH.

Me urdhër të drejtpërdrejtë të shokut Enver Hoxha, artilleria e Brigadës III Sulmuese, më 18 tetor 1943, goditi që nga kodrat e Saukut (në jug të Tiranës) godinën ku ndodhej e mbledhur asambleja tradhtare.

ENVER HOXHA

[illegible]

Faksimile e Letrës së KQ të PKSH dërguar komiteteve qarkore të Partisë për forcimin e pushtetit të këshillave nacionalçlirimtare.

Në vjeshtë të vitit 1943, për herë të parë filluan të kryenin funksione pushteti këshillat nacionalçlirimtare në qytetet e çliruara të Gjirokastrës, të Beratit, të Peshkopisë, Pogradecit, Përmetit, Sarandës, Delvinës, Tepelenës. Në të gjitha qytetet e tjera (të pushtuara), këshillat nacionalçlirimtare vepronin në ilegalitet si organe të Frontit e të kryengritjes.

Populli zgjedh përfaqësuesit e vet në këshillat nacionalçlirimtare.

«Këshilltarët e Hekalit», F. Haxhiu

Nën udhëheqjen e PKSH dhe në përputhje me vendimet e Konferencës II Nacionalçlirimtare, në të gjitha krahinat e çliruara dhe në qytetet e pushtuara u formuan këshillat e Bashkimit të Rinisë Antifashiste Shqiptare (BRASH). Organizimi i shëndoshë i rinisë antifashiste i dha forcë e gjallëri të paparë pjesëmarrjes së saj në lëvizjen e madhe revolucionare, që kishte përfshirë anëmbanë Shqipërinë.

Grupe të rinjsh komunistë e antifashistë,
pjesëmarrës në Luftën Nacionalçlirimtare.

Grup grash dhe të rejtsh partizane.

Nëna dhe motra thurin veshje për luftëtarët e lirisë.

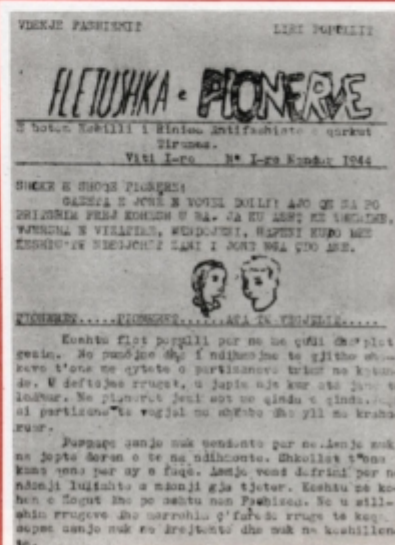
Bashkimi i Grave Antifashiste Shqiptare (BGASH) grumbulloi masën e gjithë grave të vendit tonë në luftën për çlirimin kombëtar e atë shoqëror dhe luajti një rol shumë të rëndësishëm në forcimin e Frontit Nacional-çlirimtar.

Enver Hoxha midis një grupi fëmijësh (vjeshtë 1943).

Një kontribut të çmuar në Luftën Nacionalçlirimtare dhanë edhe pionierët. Ata shpërndanin shtypin e Partisë dhe të Frontit Nacionalçlirimtar, mblidhnin informata mbi armikun, kryenin detyra si ndërlidhës dhe mermin pjesë në aksione të ndryshme luftake. Mjaft pionierë hynë e luftuan si partizanë në rreshta e UNCSH.

Luftëtari partizan bënte edhe detyrën e mësuesit.

«Ato që i kënduan Luftës» Andon Lekuri

Abaz Kupi, i zgjedhur anëtar i Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar në Konferencën e Pezës dhe më vonë anëtar i Shtabit të Përgjithshëm, kishte hyrë në Frontin Nacionalçlirimtar me qëllim që të minonte udhëheqjen e Partisë Komuniste dhe t'i impononte Frontit dhe Ushtrisë Nacionalçlirimtare politikën dhe strategjinë britanike. Si nuk ia arriti dot këtij qëllimi, fill pas kapitullimit të Italisë, ai doli nga Fronti dhe krijoi, me ndihmën e misioneve ushtarake angleze, «Partinë zogiste», që u shndërrua në «Legalitet». Njëkohësisht ai u shpall kundërshtar i Frontit Nacionalçlirimtar dhe nuk vonoi të hynte në bashkëpunim me pushtuesit gjermanë dhe me qeverinë kuislinge për të shuar Lëvizjen Nacionalçlirimtare. Për shkak të kësaj tradhtie, Këshilli i Përgjithshëm e përjashtoi atë nga radhët e tij dhe të Shtabit të Përgjithshëm (dhjetor 1943), duke e shpallur «Legalitetin» organizatë tradhtarë.

REZOLUCION I KRYESISË SË KËSHILLIT TË PËRGJITHSHËM NACIONAL-ÇLIRIMTAR MBI PËRJASHTIMIN E ABAZ KUPIT NGA KËSHILLI I PËRGJITHSHËM

7 dhjetor 1943

REZOLUCION I KRYESISË SË KËSHILLIT TË PËRGJITHSHËM NACIONAL-ÇLIRIMTAR MBI PËRJASHTIMIN E ABAZ KUPIT NGA KËSHILLI I PËRGJITHSHËM NACIONAL-ÇLIRIMTAR. APROVUAR NË MBLEDHJEN E JASHTËZAKONFESHME TË 7 DHJETORIT 1943

Kryesia e Këshillit të Përgjithshëm Nacional-Çlirimtar konstaton se anëtar i Kryesisë Abaz Kupi ka nisur të largohet fare nga Lëvizja jonë që nga kapitullimi i Italisë dhe Konferenca e dytë Nacional-Çlirimtare, atëhere kur fryma reaksionare e «Ballit Kombëtar» doli fare sheshit dhe në u detyruam të marrim një qëndrim të prerë dhe kategorik kundrejt reaksionit. Abaz Kupi edhe përpara mbante në radhët tona një pozitë jo të qartë dhe përfaqësonte një tendencë pak a shumë oportuniste. Ai ka bërë kundërbërë në radhët tona një politikë personale, një politikë bajraktake që është në kundërshtim me karakterin nacional, demokratik e popullor të Lëvizjes sonë. Ka pasur frikë prej një organizimi të vërtetë dhe gjithnjë ka sabotuar organizimin e Këshillave në ato rrethe ku ka influencë personale, si Mati e Kruja. Në pikëpamjen ushtarake Abaz Kupi ka mbajtur kundohere format bashiborake të çetave, çeta vendi të frymëzuara me parullën: «kur të vijë koha». Që nga Konferenca e Pezës, ku qe vendosur të goditej armiku okupator me aksione ushtarake të paprera, ai nuk ka bërë veçse një luftë demonstrative ose difensive, ose luftë për të mbajtur autoritetin dhe prestigjin e tij personal (p.sh., lufta e Krujës). Ai kurrë nuk e ka kuptuar rëndësinë e një lufte të paprere dhe të organizuar.

Në një përfaqësues i Kryesisë, erdhi anëtar i saj që ishte, pa hequr dorë nga pozicioni i tij me një delegacion të Kryesisë si qëndron në pozitën e tij të gabuar mbi delegacionin e «Legalitetit», në njëkohësi nga fajet e tij që e shpunojë jashtë frontit nacional-Çlirimtar.

Duke marrë parasysh të gjitha këto dhe kohën në të cilën ndodhemi, Kryesia e Këshillit të Përgjithshëm Nacional-Çlirimtar:

1 — Përjashton Abaz Kupin nga Këshilli i Përgjithshëm dhe nga Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Nacional-Çlirimtare.

7 dhjetor 1943

KRYESIA E KËSHILLIT TË PËRGJITHSHËM NACIONAL-ÇLIRIMTAR

legalitetit - e kualifikon
promis me reaksionin e
Regjionit, si qeveri
Marka Gjoni, Shefqet
dhe mban një qëndrim
orman.

okupator dhe ka mbledhur
kur okupatori ka nisur
të shpallë kur të gjithë
okupatorin.

«Bëtar», me gjithë
lin në kompromis
he rrjedh qëndri-
dhe tradhtari-
të në luftën

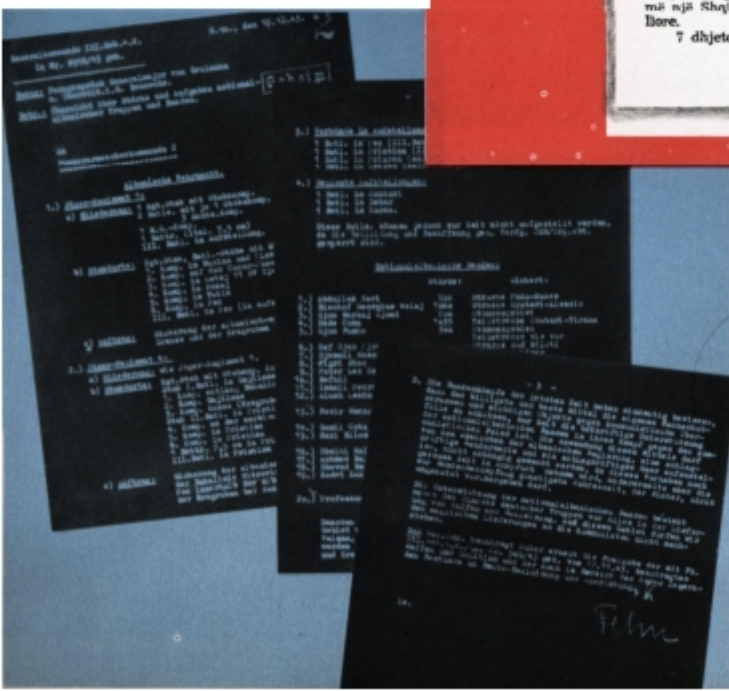
se do të ishte
në një mendje
ndrimin kun-
si ai mbi ran-
shij (Karta e
gjeve), sikur
proklamim
dhe vulo-
cional-Çli-
sh në një
in rregoz
trëveshje
verin e
e Lu-

bertsinin dhe
që lëvizje ko-
dhtë reaksioni
arsrit dhe ai
e italian kanë
shyer të vetmen
nacional-Çli-

odili për «vëlla-
ptarëve. Gjithë
demakojnë grupin e «Legalite-
e tij oportuniste saboton bashki-
driptar kundër okupatorit gjerman

gjitshëm Nacional-Çlirimtar e quan
sistematisht me shtyp e me gojë, ku
nimimi disfatist i grupit të «Legal-
të hapsh sot është e regjimit të

Faksimile e Rezolucionit të Kryesisë së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar mbi përjashtimin e Abaz Kupit nga Këshilli i Përgjithshëm.

Faksimile e një raporti të komandantit të trupave gjermanë në Shqipëri, gjeneralit Fen, dërguar eporëve të tij, ku tregon se «Bandat nacionaliste shqiptare (balliste) japin një ndihmë efektive kundër komunistëve» dhe prandaj është i mendimit që të shtohen ndihmat në armatime e veshmëbthje për bandat e «Ballit Kombëtar», të «Legalitetit» dhe për forcat e qeverisë kuislinge.

Ylibere Billibashi.
Heroinë e Popullit.

Më 9 tetor 1943, në fshatin Balli-
xhias të Pezës, me urdhër të Shtabit
të Përgjithshëm të UNÇSH u formua
Brigada III Sulmuese me partizanë të
qytetit e të qarkut të Tiranës.

Partizanë të Brigadës III Sulmuese në marshim.

Robër gjermanë të kapur nga forcat partizane
të Brigadës III Sulmuese.

Enver Hoxha me luftëtarë të Brigadës II Sulmuese
në ditën e inaugurimit.

Kozma Naska.
Hero i Popullit.

Në fshatin Shëngjergj të Tiranës, më 28 nën-
tor 1943, u formua Brigada II Sulmuese me par-
tizanë të rrethëve të Tiranës, Elbasanit e të Be-
ratit etj.

Partizanë të Brigadës II Sulmuese në marshim.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës II Sulmuese.

Shokët Enver Hoxha dhe Spiro Moisiu drejtojnë veprimet luftëtare të forcave partizane.

Komanda e trupave gjermanë të pushtimit zhvilloi një varg operacionesh ushtarake në dimrin e vitit 1943-1944, që të asgjësonte Ushtrinë Nacionalçlirimtare, të shkatërronte këshillat nacionalçlirimtare dhe Partinë Komuniste të Shqipërisë. Rreth 40 mijë ushtarë gjermanë, të gjitha bandat e ballistëve, të qeverisë kuislinge, të zogistëve etj. morën pjesë në këto operacione. Lufta Nacionalçlirimtare kaloi në dimrin 1943-1944 provën më të rëndë. Në këtë provë doli fitimtar populli kryengritës shqiptar, Fronti dhe Ushtria Nacionalçlirimtare me Partinë Komuniste në krye. Plani i armiqve pësoi dështim të plotë.

Rol vendimtar në dështimin e mësymjes së përgjithshme armike në dimrin e vitit 1943-1944 luajti udhëheqja e drejtë dhe energjike e KQ të PKSH, e Shtabit të Përgjithshëm dhe personalisht e shokut Enver Hoxha.

Mësymja e përgjithshme armike e dimrit 1943-1944
(nëntor 1943 - shkurt 1944).

Terrori i egër i armikut, uria dhe mjerimet në dimrin e viteve 1943-1944, nuk e ndanë popullin kryengritës shqiptar nga Partia Komuniste dhe Fronti Nacionalçlirimtar, nuk e mposhtën vullnetin e tij të çeliktë për të luftuar dhe për të fituar. Populli u lidh edhe më tepër me Partinë dhe Ushtrinë e tij Nacionalçlirimtare.

Tenda e Qypit F. Haxhiu

Enver Hoxha, në ditët e kundërmësymjes partizane, në dimër të vitit 1943-1944.

Komiteti Qendror i PKSH dhe Shtabr i Përgjithshëm i UNÇSH me shokun Enver Hoxha në krye me anën e anëtarëve të vet, që i kishin shpërndarë nëpër zonat e ndryshme të vendit, ndiqnin zbatimin e urdhrave dhe të udhëzimeve, që kishin dhënë më parë, bënë vlerësimin e situatave nga ana ushtarake e politike dhe jepnin udhëzime të reja të nevojshme. Asnjëherë nuk u ndërpre kontrolli, ndihma dhe udhëheqja e tyre me gjithë kushtet jashtëzakonisht të rënda.

Brigada IV Sulmuese u formua më 28 dhjetor 1943, në Voskopojë, me partizanë të qarkut të Korçës, në kulmin e mësymjes së përgjithshme armike të dimrit 1943-1944.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës IV Sulmuese. Në foton 2, shoku Rita Marko, i treti nga e majta, në këmbë; Josif Pashko i treti nga e majta, ulur.

Lo dia rastë qe gaxë themelues
 re historinë e luftës sonë e të dështimeve
 sonë, dhe qe ndër këto ishte krijimi i
Brigadës së 54, e cila në mbulua
 në llojë të gjatë qe të luftuarë të saj.
 Në Brigadën e 54, të formuar nga
 djemët më të mirë të Vllës, dhe të habë-
 risë, dhe në këto qe nga forma-
 cionet e ushtrisë së re, qe
 kështu kështu e madhe të Partisë, si
 kështu sigurinë e fitorës

Jonas Hoxha

Hysni Kapo, komisar i Briga-
 dës V Shumës. Hero i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës V Shumës.

Abaz Shehu, Dervish Hekali, Llambro Andoni
Laze Nuro, Hyzen Çino, Zonja Çurre, Nimete
Progonati. Heronjtë të Popullit.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës V Shumuese, midis të cilëve shokët hysni Kapo
(i treti nga e djathta në këmbë), Manush Myftiu (i treti nga e djathta, ulur), Shefqet
Peci (i dyti nga e majta, në këmbë), Kadri Hazbiu (i treti nga e djathta, në këmbë).

Më 20 janar 1944, u inaugurua Briga-
da V Shumuese në Tërbaç me luftëtarë të
qarkut të Vlorës. Për luftën e saj me vetë-
mohim dhe heroizëm të lartë kundër push-
tuesve fashistë dhe tradhtarëve i është dhë-
në titulli «Hero i Popullit», me këtë motiva-
cion:

«Për luftën e saj me vetëmohim dhe he-
roizëm të lartë kundër pushtuesve fashistë
dhe tradhtarëve, për kontributin e shquar
që ajo ka dhënë në çlirimin e atdheut dhe
në vendosjen e pushtetit popullor.

Ajo i ka përmbushur kurdoherë me tri-
mëri të pashembullt, me besnikëri të pa-
kufishme detyrat e mëdha luftarake e po-
litike ndaj popullit e Partisë dhe ka treguar
në të njëjtën kohë një frymë të thellë të
internacionalizmit proletar, kur Komandanti
i Përgjithshëm e ngarkoi atë të shkonte tok
me njësi të tjera të Ushtrisë Nacionalçli-
rimtare për të ndihmuar në çlirimin e po-
pujve të Jugosllavisë...»

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës V S.

Brigada VI Sulmuese u formua më 26 janar 1944 me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastër. Për plotësimin me heroizëm të lartë dhe me vetëmohim të detyrave të saj të mëdha luftarake e politike i është dhënë titulli «Hero i Popullit», me këtë motivacion: «Për plotësimin me heroizëm të lartë dhe me vetëmohim të detyrave të saj të mëdha luftarake e politike, për kontributin e shquar në çlirimin e atdheut nga pushtuesit fashistë e tradhtarët dhe në vendosjen e pushtetit popullor. Ajo ka luftuar gjithnjë me trimëri të rrallë dhe ka treguar një besnikëri të pakufishme ndaj popullit e Partisë, duke korrur fitore të shkëlqyera mbi armiqtë dhe duke mbajtur gjithnjë lart emrin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Ajo ka kryer gjithashtu me nder dhe me një frymë të thellë internacionalizmi detyrën që i ngarkoi asaj Komandanti i Përgjithshëm tok me njësi të tjera të UNÇSH, për të ndihmuar në çlirimin e popujve të Jugosllavisë».

Mustafa Matohiti (nga e djathta), komisar i Brigadës VI Sulmuese, Heroi i Popullit. Haki Toska, zëvendëskomisar i Brigadës VI Sulmuese.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VI Sulmuese.

Jaho Gjolliku, Meleq Gostinihti, Lefter Talo, Fato Berberi,
Çelo Sinani, Mitro Xhani. Heronj të Popullit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VI Shumuese.

VENDIM Nr. 166 d. 23-11-1945

për dhenie dekoratash disa personave

Urdh rin e Trimërisë

Për të shprehur në mënyrë të merituar ata që gjatë ofenditës së dimrit me guxim e abnegacion strehuan dhe udhëhoqën nëpër mes rrezikshëm General Komandant Enver Hoxhën dhe Shtabin e tij;

Në bazë të propozimit të Kryetarit të Qeverisë dhe Komandantit të Përgjithshëm të Ushtrisë Kombëtare të Shqipërisë;

Kryesija e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar

Vendos:

I.

Të dëkohen me Urdhërin e Trimërisë personat e poshtë tënës:

1) Zoti Sami Baholli, 2) Zoti Haki Bashiçi nga katundi Shmël i Elbasanit, 3) Zoti Ali Disha nga katundi Shmël i Elbasanit, 4) Zoti Sherif Çoka nga katundi Shmël i Elbasanit, 5) Zoti Ali Gjera nga katundi Shmël i Elbasanit, 6) Zoti Ram Karazjosi nga katundi Shmël i Elbasanit, 7) Zoti Jabo Kalija nga katundi Vash-Bull i Elbasanit, 8) Zoti Muça Boduri nga katundi Shushicë i Elbasanit, 9) Zoti Ymer Çoha nga katundi Kalçit i Elbasanit, 10) Zoti Fon Deda nga katundi Neshon i Elbasanit, 11) Zoti Belal Bicoçi nga katundi Neshon i Elbasanit, 12) Zoti Katri Muçaj nga katundi Kishtë i Elbasanit, 13) Zoti Tere Qumishiçi nga katundi Balçor i Elbasanit, 14) Zoti Jakup Kule nga katundi Gopsh i Elbasanit, 15) Zoti Qasim Fetahu nga katundi Kovenaj Elbasanit, 16) Zoti Jashtar Muça nga katundi Kovenaj Elbasanit, 17) Zoti Qasim Alia nga katundi Val Martanesh, 18) Zoti Imër Keçi nga katundi Oshatua Elbasanit, 19) Zoti Beqir Keçi (deshmor) nga katundi Orenj Elbasanit, 20) Zoti Miftar Haxha nga katundi Urë e Haxhibeqarit, 21) Zoti Ali Soraci nga katundi Stret Elbasanit, 22) Zoti Qasim Keçi nga katundi Shushicë Elbasanit, 23) Zoti Nok Islami nga katundi Trepsheni i Elbasanit, 24) Zoti Sadik Balla nga katundi Orenj Elbasanit.

II.

Ky Vendim bën në fuqi me një herë.

Tiranë, më 23-11-1945.

Shoku Enver Hoxha (i pari nga e majta) në ditët e para të janarit 1944.

Pas operacionit të pushtuesve gjermane në Shqipërinë e Mesme, një gjendje shumë e rrezikshme u krijua për udhëheqjen e KQ dhe të Shtabit të Përgjithshëm me shokun Enver Hoxha, që mbeti e bllokuar në zonën Çermenike, Shëngjergj, Martanesh. Nazistët e tradhtarët nuk lanë mjet pa përdorur për të zbuluar dhe asgjësuar udhëheqjen e Luftës Nacionalçlirimtare. Por ata nuk mundën. Shumë fshatarë i dinin bazat ku strehohej ajo, por asnjëri nuk u frikësua nga kërcënimet e armiqve dhe nuk e tradhtoi Partinë Komuniste dhe Shtabin e Përgjithshëm. Shoku Enver me udhëheqësit e tjerë të Partisë e të popullit përballuan me heroizëm e gjakftohtësi vështirësitë e jashtëzakonshme dhe me ndihmën e fshatarëve patriotë dolën nga rrethimi pa pësuar dëme.

Edhe në kushtet e rrethimit, udhëheqja e Partisë dhe e Shtabit të Përgjithshëm mbajti lidhje të vazhdueshme me komitetet qarkore të Partisë, me shtabet e qarqeve dhe të njëjstëve të Ushtrisë Nacionalçlirimtare.

Këto lidhje mbaheshin duke kapërcyer një mijë pengesa e rreziqe. Korrierët, që bënin ndërlidhjen, kanë kryer një punë heroike, plot vetëmohim e theror.

Nënë Zyhraja nga Orenja e Çermenikës.

Kasollija e Galigatit në Shpat të Elbasanit.

«Çajmë rrethime» F. Haxhiu.

Në kuadrin e mësymjes së UNÇSH një vend të posaçëm zë marshimi heroik i tre batalioneve të Brigadës I Sulmuese, me shokun Mehmet Shehu në krye, në shkurt-mars 1944, nga jugu, thellë në zonat e kontrolluara prej armiqve, në veri të Shkumbinit, për f i ardhur në ndihmë komandës së Shtabit të Përgjithshëm dhe udhëheqjes së Komitetit Qendror të Partisë me shokun Enver Hoxha, të bllokuar në Çermenikë. Vlerësimin e këtij marshimi e ka dhënë shoku Enver Hoxha: «Inkursioni i Brigadës I thellë në zonat më reaksionare, që, me një marshim të shpejtë dhe plot

rreziqe... kalon si rrufe nëpërmjet Skraparit, Mokrës, Çermenikës, Gollobordës, Martaneshit, Shëngjergjit, Pezës, Dumresë, Sulovës për t'i ardhur në ndihmë Shtabit të Përgjithshëm, ishte shprehja e besimit dhe e besnikërisë së ushtrisë sonë ndaj Komitetit Qendror të Partisë dhe Sekretarit të Përgjithshëm të saj; ky ishte njëkohësisht dhe një diversion në shkallë të gjerë, që tronditi armikun duke mos lejuar rifillimin e shpejtë të një operacioni të dytë nga forcat reaksionare në Shqipërinë e Mesme; ky forcoi besimin e popullit dhe shkatërroi demagogjinë e armikut, që trumbetonte se u shkatërrua Ushtria Nacionalçlirimtare-.

Shoku Mehmet Shehu në ditët e marshimit të tre batalioneve të Brigadës I S.

Pamje nga marshimi heroik i tre batalioneve të Brigadës I Sulmuese.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës VII Sulmuese. Në foton 1, shokët: Adil Çarçani, zëvendëskomisar (i 6-ti nga e djathta, në këmbë), Ramiz Allia përgjegjës i ri-nisë i Brigadës VII S (i 6-ti nga e djathta, ulur).

Pamje nga inaugurimi i Brigadës VII Sulmuese.

Brigada VII Sulmuese u formua më 17 mars 1944, në fshatin Vlush të Skraparit, me partizanë të qarkut të Beratit, si edhe nga një numër partizanësh nga qarku i Gjirokastrës dhe i Korçës.

Në rrethanat jashtëzakonisht të vështira, që shkaktoi mësymja e përgjithshme armike në dimrin 1943-1944, rreziku më i madh ishte të binte fryma luftarake sulmuese e reparteve dhe njërive partizane dhe të krijohet kështu ndjenja për një pushim, për një çlodhje pas operacionit. Komiteti Qendror i Partisë dhe Shtabi i Përgjithshëm e mënjanuan një rrezik të tillë duke kërkuar nga Ushtria Nacionalçlirimtare të hidhej papritur në kundërmësymje.

Kundërmësymja e reparteve të UNÇSH e zhvilluar me sukses në janar-shkurt-mars 1944, solli si përfundim çlirimin e të gjitha krahinave të pushtuara gjatë operacionit armik në Shqipërinë e Jugut.

Edhe në krahinat e tjera të Shqipërisë së Mesme e të Veriut, pushtuesit hitlerianë dhe tradhtarët nuk mundën ta shuanin Lëvizjen Nacionalçlirimtare, megjithëse këto krahina qëndruan edhe për një kohë të pushtuara nga armiqtë. Aty vepronin pa pushim njësitet partizane dhe shumë këshilla nacionalçlirimtare.

(PRILL-MAJ 1944)

DETI ADRIATIK

DETI JON

Legend:

- Goditje te U.N.Ç.SH.
- Gendra banimi dhe qytele te çliruara
- Garnizone armike (gjermane)
- Lvizje te forcave armike (gjermane)
- Zona te kontrolluara nga armiku nen kercenimin partizan

Map Labels: SHKODRA, PESHKOPËTIA, TIRANA, DURRËSI, ELBASAN, VLORE, KORÇA, GJAKOVA, PEJA, KURËSI, ZERQANI, LIBRAZHD, GRAMSHI, FIER, SARANDA, DUKAGJIN, PRISHTINE, KOSOVE, GJAKOVA, PEJA, KURËSI, ZERQANI, LIBRAZHD, GRAMSHI, FIER, SARANDA, DUKAGJIN, PRISHTINE, KOSOVE.

Scale: SHKALLA 1:1250000
km 12.5 0 12.5 km

Brigada VIII Sulmuese u formua më 25 prill 1944, në Sheper të Zagorisë me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.

Theodor Mestora.
Herë i Popullit.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës VIII Sulmuese.

Luftëtarë dhe kuadro të Brigadës VIII Sulmuese.

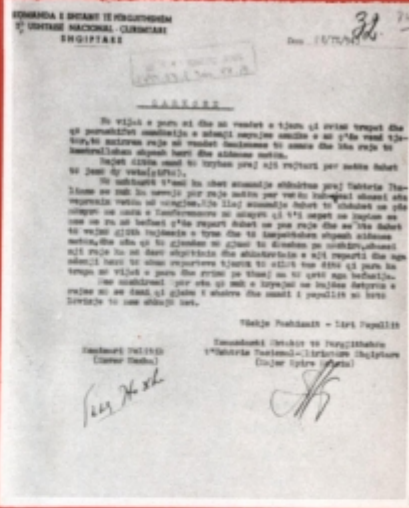
Në fshatin Sukë të rrethit të Përmetit, më 20 maj 1944, u formua Brigada XII Sulmuese me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.

Luftëtarë e kuadro të Brigadës XII Sulmuese.

Dulet me krigje sa më parë zyrtë informatore
dhe informatat të vënë sa më parë dhe të sakta.

Shpakt

Faksimile e Qarkores së Shtabit të Përgjithshëm të UÇKSH mbi shërbimin e rojes.

Shoku Enver Hoxha me luftëtarë të shërbimit të rojes pranë Shtabit të Përgjithshëm.

Kompania e shërbimit të rojes pranë Shtabit të Përgjithshëm.

Ali Demi, Manush Alimani, Qeriba Derri, Persefoni Kokëdhima, Bule Naipi, torturuar për vdekje në burgjet e Gestapos. Heronj të Popullit.

Terrori i egër dhe masakrat çnjerëzore jo vetëm nuk e ndërprejnë qëndresën e popullit në qytete, përkundrazi shtuan urrejtjen, dhe kjo qëndresë u forcua dhe u zgjerua më shumë. Organizatat e Partisë dhe njësitet guerile, me aksionet dhe veprimet luftarake, u bënë shpirti i papërkulshmërisë së popullit në qytete. Djegia e depove, vrasja e spiunëve, shpërndarja e

trakteve mbanin lart moralin e popullit dhe shkaktonin panik në strofkat e armiqve.

Lufta në qytete luajti një rol shumë të rëndësishëm në arritjen e fitores përfundimtare të Luftës Nacionalçlirimtare të popullit shqiptar. Pas mësymjes pranverore të UNÇSH u çelën perspektiva të qarta për çlirimin e qyteteve.

Një moment nga lufta në qytete.

«Atentatori». S. Papamihali.

«Heroinat Bule Naipi e Persefoni Kokëdhima» L. Dhrami

Më 24 maj 1944 u mbajt Kongresi I Antifashist Nacionalçlirimtar në qytetin e Përmetit, i cili themeloi shtetin e ri shqiptar të demokracisë popullore. Kongresi zgjodhi Këshillin Antifashist Nacionalçlirimtar, si trupin më të lartë legjislativ dhe ekzekutiv në Shqipëri, si përfaqësuesin e sovranitetit të popullit e të shtetit shqiptar. Këshilli Antifashist i zgjedhur në Përmet ishte Kuvendi i parë Popullor i Shqipërisë. Kongresi krijoi gjithashtu Komitetin Antifashist Nacionalçlirimtar me atributet e qeverisë së përkohshme. Komiteti Antifashist ishte qeveria e parë demokratike popullore e Shqipërisë. President i Komitetit u emërua Enver Hoxha, Sekretar i Përgjithshëm i PKSH.

Shoku Enver Hoxha duke mbajtur raportin në Kongresin e Përmetit.

Faksimile e Raportit të shokut Enver Hoxha mbajtur në Kongresin e Përmetit.

D E K L A R A T I O N

Dita 24 Kaj, ditë e madhe historike për popullin shqiptar. Në këtë fagë të lavdisheve të luftës s'kam nacional-qilistare, as gjetim e lirë të përmetit, u mbloft Koogresi i I-rë Antifashist Nacional-Qilistari, i cili kurorëson luftën heroike të popullit t'omë.Për të parën herë në historinë e tij populli shqiptar dërgon delegatë të zgjedhur demokratikisht,delegatë të dalë nga lufta që ka bërë populli i ymë kundër armikut okupator dhe traktatorëve të vendit.Për të parën herë populli shqiptar gfaq solemnisht vullnetin e tij të lirë demokratik .

Ne luftem - tij te uzhapet e te përgjigjeshme populli shqiptar ka qorur sukces te medha e te lavdishme, ka hedhur bazat e shmendosha te konstituti te tij demokratik, ka formuar e formuar uhterimes e tij popullore nacional-qilistrare. Tentativave te armikut per te shkaterruar levisjen Nacional-qilistrare, populli u bente perqejgjur duke formuar qilishnje ne teper Frontia Nacional-qilistrare e duke shtritur qe ne teper rradhet e lavdishme te uhterimes s'om.

Tre ministret e jashtme te alestevet t'ome,Eden,holotov,Hull,
me e njohem koleksionist te dretjen qe te jemi independente. Fakteq-
sishit ne boten e jashtme lufta e jome nuk qeshet akoma si duket,po
neve shpresojme se per se shpejti,te gjitha miqt t'ome do te mundin
te shohin ne mire kete gj. Edhe qeverija italiane deklaroi se nuk
ka asnje aspirate ne Shqipëri.

Ne këto aspekte historike ka qënë rëndësi për vërditë t'omë, kongresi cakton vijën e drejtë të politikës, të luftës a'omë, e cila është proporcionalisht me ~~ka~~ ~~omë~~ e mëdha që ka marrë, kërkim një udhë heqje të re për të qfrytëzuar me asayre të plotë sukseset e lëvizjeve nacional-çlirimtare.

demokratik
në Këshil
vërtetë

KONGRESI I 1-RE ANTIFASHIST
NACIONAL-CLIRINTAR I SHQIPERISE

V E N D I M E

Kongresi i I-rë Antifashist Nacional-Çlirimtar Gjigjdi Këshillin Antifashist Nacional-Çlirimtar, si trupin kryesor legjislativ dhe ekzekutiv që përfaqëson sovranitetin e popullit dhe të shtetit shqiptar.

Kongresi i jep të drejtë Këshillit Antifashist Nacional-Çlirues që të formojë Komitetin Antifashist Nacional-Çlirues me të gjitha atributet e një qeverije të përkohshme popullore, me anën e të cilit Këshilli Antifashist Nacional-Çlirues realizon funksionin e tij ekzekutiv.

78 ndërtuesit Shqipëria e re demokratike popullore, sipas vullnetit të popullit që sot e shpreh kolektivisht në Këshillin Antifashist Nacional-Çlirimtar, çili kështu me përbërjet me të vërtetë popullore, i dalë nga lufta nacional-çlirimtare që po bëjnë populli shqiptar .

I "Mëdhenë" duhet hyrja në Shqipëri, me qëllim se qehtëja e regjimit do të vëndeet nga populli me vullnetin e tij për çlirimit të gjithë vendit t'omë.

... të mos njihet asnjë qeveri tjetër që mund të formohet brënda ose
bërthe shqiptare kundër vullnetit të lirë të popullit shqiptar, të cilin
e përfaqëson vetëm Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar .

konferencës vëzhgovëse të bashkuar të të dy vendeve në aspektin e luftës kundër
okupatorit dhe shprehësorëve të tij, dhe të mos lejohet në asnjë mënyrë
që nga provokacionet e çështjeve të mirënjohura politike të okupatorit dhe
të reaksionit të largohemi nga ky objektiv.

Shqipëria, si dhe në tërësi, ka filluar prej popullit shqiptar vander të gjimë bashkëtimin e gëmbulluar rreth qeverisë kushtetuese të Tiranës, Balli Kombëtar, Ligjvënësit e të tjerë, dhe kundërshtojnë kësaj të tjerë, duke kërkuar që qeveria të marrë masa të nevojshme për të parashprehur në vend, gjë që është e mundur të bëhet në tërësi dhe në vendosjen e Shqipërisë në liri demokratike popullore.

VI .
aprovon rajen e drejtë politike që ka ndjekur Këshilli i Përgjithshëm Nacional-qilirimtar në luftën e ashpër kundër okupatorit dhe të gjithë klakave reaktionare të vendit t'omë;aprovon gjithë direktivat e tjera prej tij gjer në sot .

Aproven të gjitha ndënimet që ka dënuë Shtabi i Përgjithshëm për marrëjen e kuadrove politike e ushtarake, për formimin e konshiençës politike të ushtrisë s'omë Nacional-gjirinartare, e cila sot, ndërrjegjëse në për detyrën që ka krahni popullit, do të vëmëdhje luftën gjëra gjith Shqipëria të gjërohet prej okupatorit dhe trahitorëve .

VIII .
Kongresi qfaq dëshiron që të dërgohet dhe prej Bashkimit Sovjetik dhe Shteteve të Bashkuara të Amerikës misionet ushtarake pranë Shtabit të Përgjithshëm .

Kryetari
(Dr. Omer Nishani)

H. Vishanji

Faksimile e Deklaratës së Kongresit I Antifoshist Nacionalçlirimtar dhe e Vendimit Nr. 1, më 27 maj 1944.

Shoku Enver Hoxha, President i Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar me Omer Nishanin (i tretë nga e djathta) kryetar i Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar, Medar Shtyllën (i pari nga e djathta) anëtar i Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar dhe Spiro Moisiun (i pari nga e majta) Shef i Shtabit Mëdhor të UNÇSH.

KRYESITIA E KËSHILLIT ANTIFASHIST
NACIONAL-ÇLIRIMTAR TË SHQIPËRISË

VENDIM Nr 6 dt 28. Maj 1944

I Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar të Shqipërisë.

I.

Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar, në bazë të propozimit të Shtabit të Përgjithshëm të Udhërës Partizane Vullnetare Nacional-Çlirimtare, nënshkrimi ENVER HOXHA Komandant të Përgjithshëm të Udhërës Partizane Vullnetare Nacional-Çlirimtare.

II.

Kryesia, në bazë të propozimit të Shtabit të Përgjithshëm, veçse të gradës:

ENVER HOXHA - Gjeneral-Kolonel, Komandant i Përgjithshëm.

SPIRO MOISIU - Gjeneral-Major, Shef i Shtabit Mëdhor.

28.V.1944

Lernat

KRYETARI
(Dr. Omer Nishani)

S. Moisiu

Pamje nga zhvillimi i punimeve në Kongresin I Antifashist Nacionalçlirimtar.

Faksimile e Vendimit të Kryesisë së Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar mbi emërimin e shokut Enver Hoxha Komandant të Përgjithshëm të UNÇSH.

KONGRESI I. ANTIFASHIST NÇL I PËRMETIT

(24 MAJ 1944)

Shtirja e organizatave të BRASH, BGASH, të Këshillave nacional-çlirimtare, njesive guerriile etj. në maj 1944.

26 maj 1944

V E N D I M E

TË MBLEDHJES SË PARË TË KËSHILLIT ANTIFASHIST
NACIONAL-ÇLIRIMTAR

I.

Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili është trupi kryesor legjislativ dhe ekzekutiv që përfaqëson sovranitetin e popullit dhe të Shtetit Shqiptar për kohën e Luftës Nacional-Çlirimtare, zgjodhi Kryesinë e tij, e cila përbëhet prej Presidentit, tre nënpresidentave, dy sekretarëve dhe njëzet e katër anëtarëve.

II.

Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar përfaqëson në emër të Këshillit sovranitetin e popullit dhe të Shtetit Shqiptar dhe ushtron funksionin e tij legjislativ dhe ekzekutiv nga një mbledhje te tjetra e Këshillit, para të cilit jep llogari për punën e saj.

III.

Kryesia e Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar emëroi Komitetin Antifashist Nacional-Çlirimtar, i cili përbëhet prej Presidentit, dy nënpresidentave dhe njëmbëdhjetë të ngarkuarve me punë.

IV.

Komiteti Antifashist Nacional-Çlirimtar ka të gjitha atributet e një qeverie popullore provizore. Për punën e tij Komiteti është përgjegjës përpara Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar.

V.

Komiteti Antifashist Nacional-Çlirimtar është organi më i madh ekzekutiv dhe urdhërbërës i pushtetit popullor në Shqipëri, me anën e të cilit Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar realizon funksionin e tij ekzekutiv.

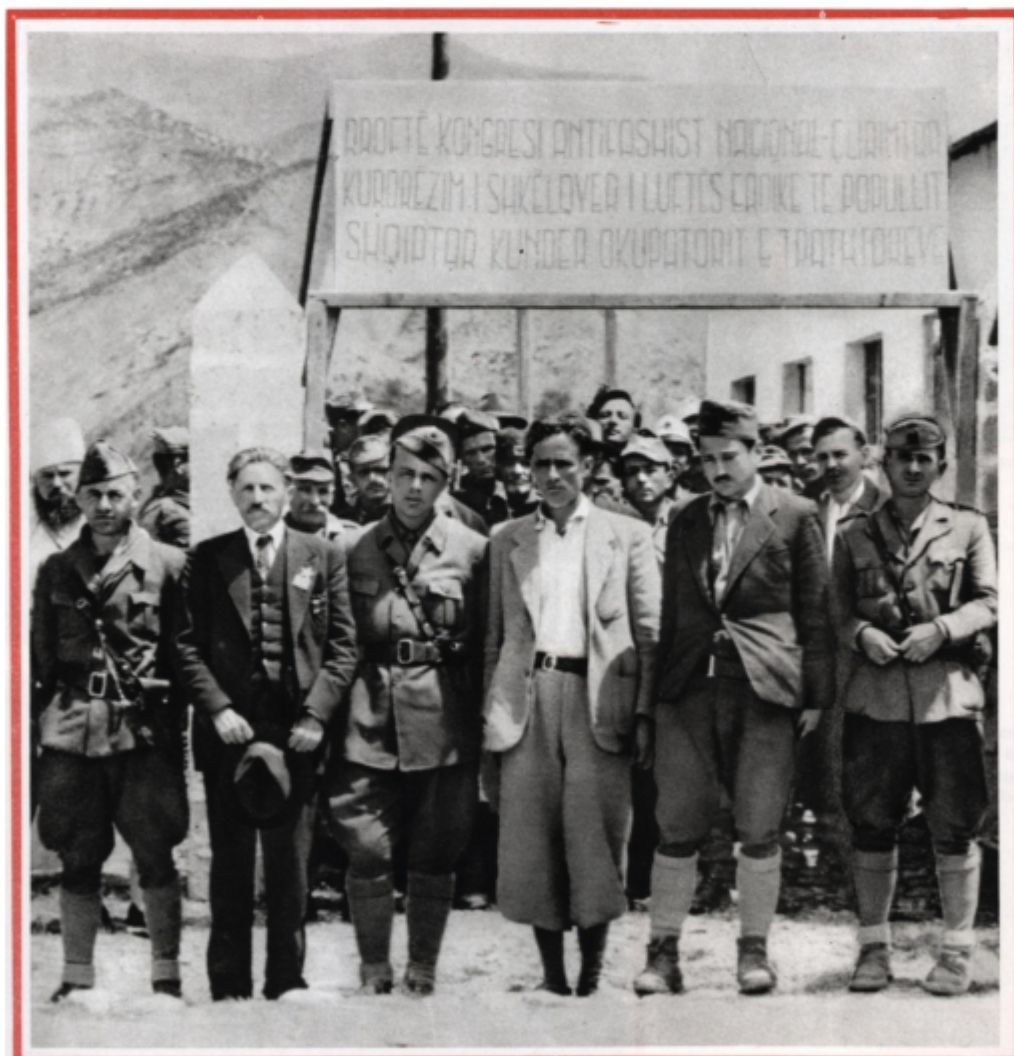
VI.

Duke marrë parasysh se Lëvizja Nacional-Çlirimtare do të zhvillohet gjithnjë më tepër dhe do të çlirohet krahina të okupuar sot prej armikut, Këshilli Antifashist Nacional-Çlirimtar i jep të drejtë Kryesisë të kooptoje anëtarë të rinj.

26.V.1944.

KËSHILLI I PËRGJITHSHËM ANTIFASHIST
NACIONAL-ÇLIRIMTAR

Faksimile e Vendimit të Mbledhjes së parë të Këshillit Antifashist Nacional-Çlirimtar, më 26 maj 1944.

Shoku Enver Hoxha me anëtarë të tjerë të Këshillit të Përgjithshëm Antifashist Nacional-Çlirimtar. Nga e djathta në të majtë: Hysni Kapo, Haxhi Lleshi, Myslim Peza, Omer Nishani, Spiro Moisiu.

Mehmet Shehu në ditët e Kongresit të Përmetit.

Nga e majta në të djathtë: Haxhi Lleshi, Spiro Koleka (anëtarë të Komitetit Antifashist Nacionalçlirimtar) dhe Gogo Nushi (anëtar i Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar) në ditët e Kongresit të Përmetit.

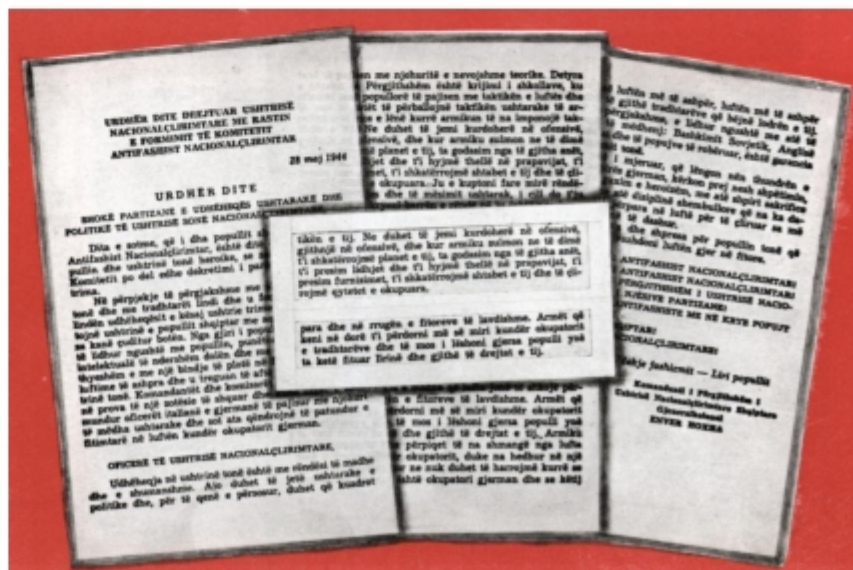
Grupe delegatësh duke dalë nga salla e Kongresit të Përmetit.

Shoku Enver Hoxha midis një grupi delegatësh dhe partizanësh në ditët e Kongresit të Përmetit.

Shoku Erver në ditët e Operacionit armik të Qershorit 1944.

Më 28 maj 1944, Komandanti i Përgjithshëm Enver Hoxha i dha urdhër Ushtrisë Nacionalçlirimtare të hidhej në mësymje të përgjithshme për çlirimin e plotë të Shqipërisë nga pushtuesit gjermanë dhe për shkatërrimin rrënjësor të «Ballit Kombëtar», të «Legalitetit» dhe të gjitha forcave reaksionare.

Plani i Komandës së Përgjithshme për çlirimin e plotë të vendit kishte për qëllim njëkohësisht të siguronte dështimin e orvatjeve që bënte komanda anglo-amerikane e Mesdheut për të ndaluar kalimin në mësymje të përgjithshme të UNÇSH dhe për të mënjanuar shkatërrimin e forcave reaksionare. Në plan parashikohej edhe ndjekja e trupave hitleriane përtej kufijve shtetërorë.

Ditën që u lëshua urdhri për mësymjen e përgjithshme, filloi operacioni tjetër i madh i trupave gjermane. Armiqtë hodhën në mësymje katër divizione e gjysmë gjermane dhe disa mijëra xhandarë, ballistë e zogistë.

VEPRIMET LUFTARAKE TË UNÇSH PËR THYERJEN E OPERACIONIT ARMIK TË QERSHORIT 1944

KUNDËRMËSYMJA E U.N.Ç SH
(QERSHOR-KORRIK 1944)

Operacioni armik i Qershorit 1944 përfundoi, ashtu si operacionet e dimrit, me disfatë për nazistët gjermanë dhe reaksionin. Ky operacion shërbeu si një provë tjetër e madhe e forcës së pathyeshme të UNÇSH e të popullit shqiptar. Ushtria Popullore doli edhe më e rritur dhe më e fortë, populli doli më i vendosur për të vazhduar luftën deri në fitore, me besim dhe më të thellë tek udhëheqja e Partisë Komuniste.

Enver Hoxha dhe Mehmet Shehu gjatë Luftës Nacionalçlirimtare, MAKRES 1943. F. Haxhiu

Më 28 maj 1944 u krijua Divizioni I Sulmues. Në përbërjen e këtij Divizionit u futën Brigada I, IV dhe V Sulmuese dhe forca të tjera partizane të qarkut të Korçës e Beratit.

Krijimi i Divizionit I Sulmues si njësi më e madhe ushtarake, në këtë kohë, luajti një rol kryesor në përmbytjen e detyrave të mëdha luftarake historike, që shtronte Komandanti i Përgjithshëm i UNÇSH Enver Hoxha. Më 1 qershor 1944, shoku Enver Hoxha lëshoi urdhrin e mësymjes së Divizionit I Sulmues në Shqipëri.

përinë e Mesme e në Veri, mësymje që filloi më 26 qershor 1944. Mësymja e Divizionit në Shqipërinë e Mesme dhe të Veriut shënoi dhe mësymjen e përgjithshme të UNÇSH për çlirimin e plotë të atdheut. Luftëtarët e Divizionit, me mbështetjen e popullit, i shpartalluan forcat hitleriane e reaksionare dhe çliruan pjesën më të madhe të Shqipërisë së Mesme dhe qarkun e Dibrës me qytetet e Peshkopisë (29 korrik 1944) dhe Dibrës së Madhe (2 shtator 1944).

Luftëtarë të brigadave partizane në përbërje të Divizionit I Sulmues.

Reperte partizane të Divizionit I Sulmues gjatë kalimit në Shqipërinë e Mesme dhe të Veriut.

Në fshatin Protopapë të malësisë së Oparit, më 29 qershor 1944, u formua Brigada XV Sulmuese me kuadro e partizanë të qarkut të Korçës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XV Sulmuese.

URDHER-DITE

Për të njëzuar veprimet e brigadave tona dhe për ta bërë më të fuqishme goditjen kundër okupatorit gjerman dhe tradhtarëve të vendit, urdhërojmë formimin e DIVIZIONIT II SULMUES, i cili do të përbëhet në gjirin e vet Brigadën VI Sulmuese, Brigadën III Sulmuese dhe Brigadën XVIII Sulmuese.

Me këtë rast historik për Ushtrinë tonë Nacional-Çlirimtare u çoj në emër të Shtabit të Përgjithshëm, përsëritet gjithë repertievi të këtij divizioni duke pasur bindjen e plotë se Divizioni II Sulmues, i përbërë nga brigjet më të ndershëm e trima të popullit tonë, do të vërë gjithë forcën e tij për të ngritur lart flamurin e ushtrisë

sotme heronjë dhe, duke i dhënë grushtin vdekjeje okupatorit të urryer gjerman dhe shërbëtorëve të tij, tok me repartin e tjera të Ushtrisë Nacional-Çlirimtare ay do të shpërblejë çlirimin e popullit dhe të Atdheut tonë si dashur.

Vdekje Fashtimit — Liri Popullit!

Komandanti i Përgjithshëm i
Ushtrisë Nacional-Çlirimtare Shqiptare
Gjeneral-kolonel ENVER HOXHA

Faksimile e urdhrës të formimit të
Divizionit II Sulmues, më 4 gusht 1944.

Kuadro dhe luftëtarë të brigadave të Divizionit II S.

Në qershor të vitit 1944, kur Divizioni I Sulmues luftonte heroikisht kundër pushtuesve gjermanë dhe tradhtarëve në Shqipërinë e Mesme, radistët partizanë të këtij Divizioni, me aparatet e zëna në luftë armikut, hynë në lidhje me Shtabin e Përgjithshëm të UNÇSH, që gje-ndej në jug të Shqipërisë.

Më 8-14 gusht 1944, në Heimës të Skraparit u mbledh Kongresi I i Bashkimit të Rinisë Antifashiste Shqiptare (BRASH). Në këtë Kongres jehoi fuqishëm zëri i asaj rinie, e cila nën kushtimin e PKSH që e para që iu përgjigj thirrjes për të shpëtuar atdheun nga kthetrat e fashizmit. Rinia mbushi njësitet guerile të qyteteve, batalionet, brigadat, divizionet dhe tregoi shembull të lartë heroizmi dhe therori.

Shoku Enver Hoxha pritet me dashuri të madhe nga delegatët e Kongresit.

Shoku Enver Hoxha, në emër të Shtabit të Përgjithshëm dhe Komitetit Antitashist Nacionalçlirimtar, përshëndet Kongresin I të BRASH.

Pamje nga punimet e Kongresit I të BRASH.

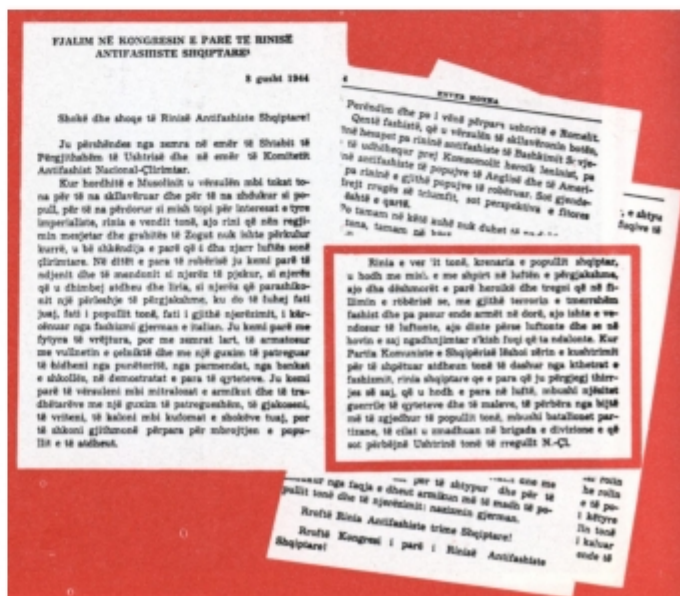
Nako Spiru duke mbajtur raportin në Kongresin I të Rinisë Antifashiste. Nga e majta në të djathtë: Nexhmije Xhuglini, Alqi Kondi, Ramiz Alia, Piro Kondi

Shoku Ramiz Alia duke folur në Kongresin I të BRASH.

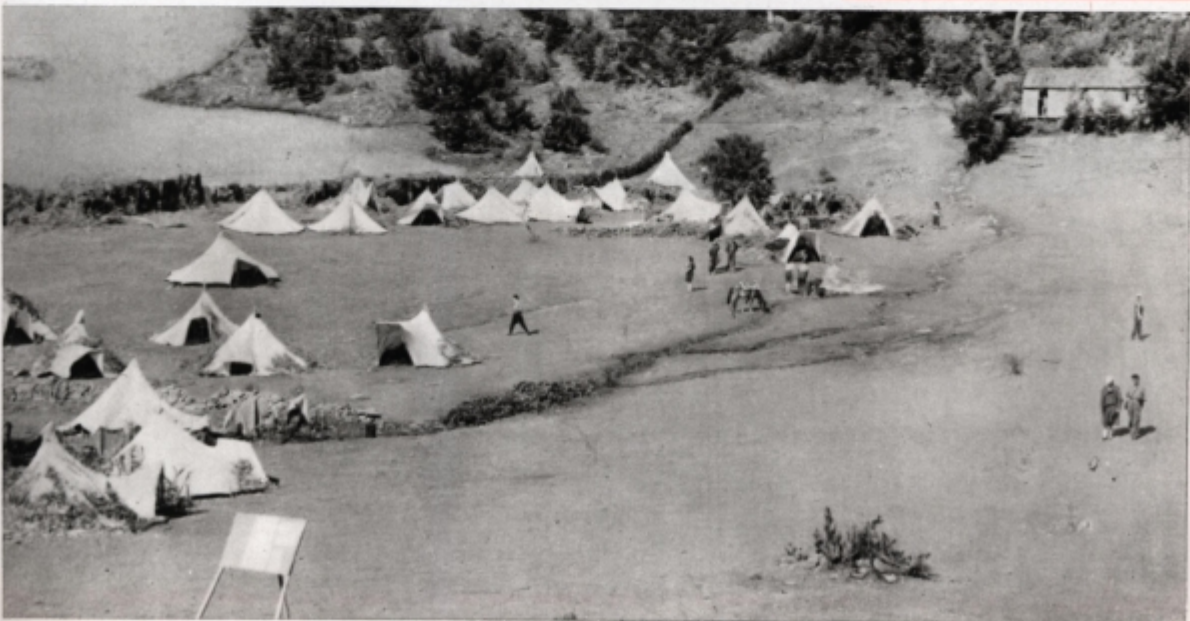
Shoku Enver Hoxha dhe Nako Spiru, i zgjedhur President i BRASH, në ditët e Kongresit.

Faksimile e fjalimit të shokut Enver Hoxha në Kongres.

Pamje nga jeta e rinisë në ditët e Kongresit.

Delegatë të Kongresit I të BRASH.

«Shkolla partizane» S. Capo

Partizanë të njësisë të Korparmës I.

Hysni Kapo,
komisar i Korparmës I.

Më 18 gusht 1944 u formua Korparmata I Sulmuese e UNÇSH. Formimi i Korparmës I Sulmuese siguronte më mirë zbatimin e idesë së shokut Enver Hoxha për mësymjen e përgjithshme të UNÇSH, që do të përfundonte me çlirimin e plotë të Shqipërisë.

Në Ballinë e Divizionit të dytë sulmohet në veri të Shkollës urdh
 nënë ferdinën e Kary Ametës në Irtë e cila do të përmbledhij njer
 komandën e vet raportet e postëve;
 Divizioni e Irtë Sulmohet
 Divizioni e Irtë Sulmohet
 Gjithë batalionet territoriale të Qarkut të Elbasanit
 Batalionin "Dajti"
 Batalionin "Jahit"
 Batalionin "Perist Raxhepi" të Shkollës
 Batalionet territoriale të Qarkut të Elbasanit
 dhe gjithë komandën e Qarkut në përjashtim të ato të
 anës Peshë.

Vërejtje: Fushimi i kësaj popullit

Komandant i Përgjithshëm i Ushtrisë
 Nacional-Lirimtare Shqiptare
 Gjeneral Kolonel ENVER HOXHA

Faksimile e urdhrat të Komandantit
 të Përgjithshëm të UÇKSH shokut
 Enver Hoxha mbi krijimin e Korpar-
 matës I.

Partizanë të njësisë të Korparmatës I.

MESYMJA E PERGJITHSHME E U N ÇL SHQIPTARE

(QERSHOR-SHTATOR 1944)

UNÇSH në mesymje të përgjithshme për çlirimin e plotë të Shqipërisë.

Njësi partizane në ditët e mësymjes së përgjithshme të UNÇSH.

Brigada XIV Sulmuese u formua më 17 gusht 1944, në fushën e Sheperit të qarkut të Gjirokastrës me partizanë të qarkut të Gjirokastrës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XIV Sulmuese.

Liri Gëro.
Heroinë e Popullit.

Brigada XVI Sulmuese u formua më 20 gusht 1944, në fshatin Thërpel të Beratit me partizanë të qarkut të Beratit si dhe me luftëtarë të Kurveleshit.

Kuadro e luftëtarë të Brigadës XVI Sulmuese.

Brigada XVIII Sulmuese u formua më 20 gusht 1944, në
Sllatinë të Peshkopisë me partizanë të qarkut të Dibrës.

Ibe Palikuqi.
Heroinë e Popullit

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XVIII Sulmuese.

Ndoc Dedo (Teli),

Ndoc Mazi (Minuku),

Naim Gjylbegu (Besniku),

HidaJet Lezha (Hida),

Ahmet Haxhia (Tigri).

Më 21 gusht 1944 bien dëshmorë Heronjtë e Popullit Ndoc Deda, Ndoc Mazi, Naim Gjyl beau, HidaJet Lezha, dhe Ahmet Haxhia në Vig të Mirditës në luftë kundër qindra mercenarëve të nazizmit gjerman.

Ja se çfarë shkruanin ata në çastin e rënies:

«Të dashur shokë,

Jena të rrethuem dhe po presim në çdo çast të na përshkojnë plumbat e tradhtarëve, por na kena da ma mirë me dhanë jetën si me le, se sa me tradhtue luftën që kena nisë. Nji herë thamë: «Ja vdekje ja liri!» Pra shokë, ju do të ndjekni punën tonë prej ku po e lamë na, me guxim të pathyeshëm.

Shokë, prej maleve të Mirditës ju çojmë përshëndetjet tona tue brohoritë të gjithë njizani: «Vdekje fashizmit! — Liri popullit!»

Të fala

Të pesë shokët: Teli, Besniku, Tigri, Minuku, Hida».

«Heronjtë e Vigut». Sh. Hadëri

Brigada XIX Sulmuese u krijua më 30 gusht 1944, në Theollogo
të Delvinës me partizanë të qarkut të Gjirokastrës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XIX Sulmuese.

Olbro Sokoli.
Heroinë e Popullit.

Brigada XX Sulmuese u formua më 9 shtator 1944 në fshatin
Protopapë të Korçës, me partizanë të qarkut të Korçës.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XX Sul-
muese, midis të cilëve Riza Kodheli (i dyti
nga e majta).

Një grup luftëtarësh të Brigadës XX Sul-
muese pas shkatërrimit të një reparti nazist

Brigada XXII Sulmuese u formua më 18 shtator 1944, në Pezë
me partizanë të grupit të Pezës.

Met Hasa,
Hero i Popullit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXII Sulmuese.

Më 21 shtator 1944, në Zall-Mner të qarkut të Tiranës u formua Brigada XXIII Sulmuese, me partizanë të qarkut të Tiranës dhe të rretheve të Krujës e të Matit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXIII Sulmuese.

Forcat partizane të Brigadës VII Sulmuese dhe të qarkut të Beratit, pas një lufte të përgjakshme, më 12 shtator 1944, çlirojnë qytetin e Beratit. Populli i Beratit teston i gëzuar çlirimin përfundimtar të qytetit.

Më 18 shtator 1944, forcat partizane të Brigadës XIV Sulmuese në bashkëpunim me Brigadën XIX Sulmuese dhe me luftëtarë të Zonës I Operative çlirojnë qytetin e Gjirokastrës. Partizanë e popull të mbledhur në ditën e çlirimit të Gjirokastrës.

Brigada XVII Sulmuese u formua në Gjinar të Shpatit, më
26 shtator 1944, me partizanë të qarkut të Elbasanit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XVII Sulmuese.

Gogo Nushi (në mes) midis kuadrove të shtabit
të Brigadës XVII Sulmuese.

Brigada XXIV Sulmuese u formua më 4 tetor 1944, në Bicaj të Lumës me partizanë të qarkut të Kukësit dhe të njësive të ndryshme të UNÇSH.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXIV Sulmuese.

Brigada IX Sulmuese u formua më 16 tetor 1944 në fshatin
Lozhan të Gorës të qarkut të Korçës.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës IX Sul-
muese.

Partizanët e Brigadës XII Sulmuese së bashku me luftëtarë të Qarkut të Vlorës, më 15 tetor 1944 çliruan përgjithmonë qytetin e Vlorës. Po në tetor të vitit 1944 u çliruan Saranda, Delvina, Fieri, Lushnja. Populli i Vlorës feston ditën e çlirimit.

Forcat e Brigadës II Sulmuese dhe të Brigadës IX Sulmuese më 24 tetor 1944 çlijuan qytetin e Korçës. Në këtë kohë u çlijuan Erseka (22 tetor), Bilishti (24 tetor). Populli i Korçës pret me entuziazëm çliruesit.

Më 20-22 tetor 1944, në qytetin e lirë të Beratit u zhvillua Mbledhja II e Këshillit Antifashist Nacionalçlirimtar të Shqipërisë, e cila vendosi shndërrimin e Komitetit Antifashist në qeveri demokratike të Shqipërisë. Mbledhja e Beratit miratoi ligjin e ri mbi këshillat nacionalçlirimtare. Këtej e tutje këshillat do të kryenin detyra vetëm të pushtetit demokratik popullor. Fronti Nacionalçlirimtar do të krijonte organizatat e tij më vete. Një nga vendimet më të rëndësishme të Mbledhjes ishte miratimi i Deklaratës mbi të drejtat e qytetarëve, që përbënte një dokument kushtetues të shtetit të ri të demokracisë popullore. Vendimet e Mbledhjes II të KANÇ ishin plotësimi dhe konkretizimi i mëtejshëm i vendimeve të Kongresit të Përmetit dhe shënonin një fitore të re të popullit shqiptar mbi fashizmin dhe reaksionin e brendshëm.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të tjerë të Këshillit Antifashist
Nacionalçlirimtar drejtohen për në sallën e Mbledhjes II të Këshillit
Antifashist Nacionalçlirimtar.

Shoku Enver Hoxha, kryetar i Qeverisë së Parë Demokratike, duke mbajtur raportin në Mbledhjen II të KANÇ.

Y E R R E 11/2 with 24-v. 90v

1

REHABILIT ANTIFASCHIST NACIONAL-CLINTONAR TO SHIPPERIES
and
REHABILIT N ASSOCIATES ANTIFASCHIST NACIONAL-CLINTONAR RE
GOVERN DEMOCRATIES TO SHIPPERIES

Duke narré parvengut se vendiant historien té narre té langresin e rémuntit jant apavuar shë pshkndetor té entousiasmin té té antë nga i gjithë populli shqiptar)

Duke saru' parangah ee pee Kangreelit to Parnetit, ad chum ee to to kaktat ee Shigipriet jant qilmar age humdr. e shupsterit the e traktatave to vendit t'ant;

Duke earré parayuk on nē tē gjiŋa vīet e qliuara šehtē agre-
bur šhe farvear kude pušk'it' i denekatik i popullit šqijstari

[illegible]

Duke earré parasyuk ee rreth luffe nacional-qiristore jam
grumbelluar maset e gjere te brejt papallit shqiptar ;

Duke merré parangah se autoritati politik dhe ushtarak i luftës e'më në këtë rast për të bërë se kurrsë ai bënte, ashtu edhe ju bënte (Shprehjet).

Take warth parawozh na lufte konder Germaniē waziete ka byt
nā zucht e waj finale dha mōdchōw na pragon e qlymēt 98 gjiho
Wajōwriat :

Duke marrë parasysh se përpara udhëheqjes së shtetit paraqiten shpesh detyra për feretara e luftës, për feretara e pushkëtit, për mobilizimin e krutë popullit, për feretara shantazhiste dhe shantazh të vendit të shpërbërur ng. kjo luftë e terrorit, për edukimin dhe lartësimin kulturor dhe arsimor të masave të popullit ;

Duke marrë parasysh se të gjitha këto ndryshime të situatës,
kërkojnë një ndihmëje të përbashkët për këtë situatë;

Duke marrë parasysh kërkimin dhe vullnetin e gjithë popullit për të formuar edhe në tëpër pushtetin e tij demokratik dhe për të përdorur mirëditën e tyre të rregullt në të gjithë shtetin t'atë të shërbimit dhe në të gjithë botën e jashtme antifašiste në të të gjithë qendrës;

Hickills Antifascist Nacional-Clubster 1 Shipster

W H H D O I
 RESISTANCE TO CONSTITUTIONAL NATIONAL-CLINTON TO CONSPIRACY
 RE STATE DEPARTMENT TO CONSPIRACY

Faksimile e Vendimit të Këshillit Antifashist mbi ndërrimin e Komitetit Antifashist në Qeveri Demokratike të Shqipërisë.

Pamje nga punimet e Mbledhjes së Beratit.

Midis pjesëtarëve: Myslim Peza, Spiro Moisiu, Goqo Tashko, Musa Basha, Llazar Bozo, Qazim Kondi, Haki Stërmilli, Nuredin Aliu.

Populli i Beratit pret me dashuri shokun Enver Hoxha dhe udhëheqës të
tjerë të Luftës Nacionalçlirimtare, pjesëmarrës në Mbledhjen II të KANÇ.

Populli i Beratit pret me dashuri shokun Enver Hoxha dhe udhëheqës të
tjerë të Luftës Nacionalçlirimtare, pjesëmorrës në Mbledhjen II të KANÇ.

Delegatë nga të katër anët e Atdheut vijnë në Kongresin I të BGASH. Në foto Nr. 2, (në mes) Hilimie Kosturi.

Faksimile e fjalimit të shokut Enver Hoxha mbajtur në Kongresin I të BGASH.

Më 4 nëntor 1944 në qytetin e lirë të Beratit u mbajt Kongresi I i Gruas Antifashiste Shqiptare. «Gruaja Antifashiste Shqiptare, — tha shoku Enver Hoxha në fjalën e mbajtur në këtë Kongres, i fitoi me gjak të drejtat e saj dhe këto të drejta ia garanton pushteti i popullit që ajo, tok me vëllezërit e saj, e ngriti, duke sakrifikuar çdo gjë të shenjtë që kishte.

Kongresi i madh dhe historik i Gruas Antifashiste, në të cilin po asistojmë sot, do t'i japë një impuls të madh hovit të gruas shqiptare».

Pamje nga punimet e Kongresit I të BGASH.

Otiga Plumbi, Presidente e BGASH.

Nexhmije Xhuglini, kryetare e komisionit Iniciator të BGASH, duke folur në Kongres.

Vito Kondi, një nga kuadrot drejtues të BGASH, duke diskutuar në Kongres.

Duze Bajrami, një nga aktivistet e dalluara të gruas antifashiste, duke folur në Kongres.

Shoku Enver Hoxha përshëndetet nxehtësisht me nëna dëshmorësh.

Grupe delegatesh në pushimet midis seancave të Kongresit.

Brigada XI Sulmuese u krijua më 1 nëntor 1944, në qytetin e Fierit me partizanë të Zonës I Operative Vlorë-Gjirokastrë.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XI Sulmuese.

Briyada X Suimuese u formua më 6 nëntor 1944, në fshatin Karbunarë të Lushnjës me partizanë të qarkut të Beratit.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës X Suimuese.

Më 6 nëntor 1944, u krijua Brigada XXV Sulmuese në Tropojë
me partizanë të këtij rrethi dhe të njësive të ndryshme të UNÇSH.

Pamje nga inaugurimi i Brigadës XXV Sulmuese.

«Në thirrjen e Partisë» Sh. Hysa

**URDHËR DËRGUAR SHITABIT TË KORPARMATËS SË I
PËR KALIMIN E DY BRIGADAVE TË UNÇSH
NË KOSOVË PËR TË LUFTUAR PUSHTUESAT
GJERMANË**

12 shtator 1944

(Shumë konspirative)

Të përgatiten dhe të nisen menjëherë për Kosovë Brigada I-rë dhe III-të.¹ Brigada I-rë të kalojë e para në malësitë e Gjakovës dhe të Pejës, Brigada III-të ta ndjekë të parën menjëherë dhe mundësisht të bjerë në kontakt me forcat e Kryeziut² dhe ta detyrojë atë të mbajë qëndrim. Me këtë të veprohet si me Muharrem Bajraktarin.³ Por mos vonohet rrugës dhe mos presë kontakt me Brigadën I-rë. Këto dy brigada do të veprojnë ngushtë me një shtab operativ të njëjtë. Manush Myftiu do të shkojë me të si i deleguar i korpusit. Këto brigada do të veprojnë nën komandën e Korpusit të parë. Do të bëjnë kontaktin me Korpusin II-të jugosllav, drejtim Plavë-Andrievicë.⁴

Komandanti i Përgjithshëm i
U N Ç SH
ENVER HOXHA

Në shtator të vitit 1944, shoku Enver Hoxha, Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH u dha urdhër Brigadës III Sulmuese dhe V Sulmuese të kalonin në Kosovë për çlirimin e saj nga pushtuesit gjermanë e nga tradhtarët. Këto brigada të UNÇSH kaluan përtej kufirit shtetëror të Shqipërisë më 5 tetor 1944. Në bashkëveprim me brigadat kosovare, deri më 18 nëntor kishin spastruar nga trupat hitleriane krejt Rrafshin e Dukagjinit, duke çliruar me luftë të ashpër Gjakovën (më 7 nëntor), Prizrenin (më 16 nëntor) dhe Pejën (më 17 nëntor) dhe vise të tjera të Kosovës.

Faksimile e Urdhrit të Komandantit të Përgjithshëm shokut Enver Hoxha dërguar Shtabit të Korpmatës I për kalimin e dy brigadave të UNÇSH në Kosovë, për të luftuar pushtuesit gjermanë. Por dy ditë më vonë Komanda e Përgjithshme e UNÇSH aprovoi propozimin e Korpusit I, që në Kosovë, në vend të Brigadës I, të kalonte Brigada V, meqenëse kjo e fundit, në këtë kohë, ndodhej në krahinën e Kukësit.

Luftëtarë të UNÇSH, të pritur si çlirimtarë nga populli, kalojnë nëpër rrugët e gytetit të posaçliruar të Pejës.

Hajdar Dushi, zëvendëskomisar i batalionit «Perlat Rexhepi». Heroi i Popullit.

Miting i popullit të një qyteti të Kosovës, çliruar nga forcat e Brigadës V Sulmuese të UNCSh.

Lufta për çlirimin e Tiranës filloi më 29 tetor 1944, me urdhër të shokut Enver Hoxha, Komandant i Përgjithshëm i UNÇSH. Ajo zgjati 19 ditë resht.

«Tirana u çlirua prej brigadave heroike të Ushtrisë Nacionalçlirimtare të ndihmuara prej popullit të Tiranës. Në luftën e përgjakshme rrugë më rrugë e shtëpi më shtëpi kundër një armiku të vendosur e të egër të armatosur me mjetet më moderne, vullneti i hekurt i ushtrisë sonë dhe i popullit të Tiranës triumfoi. Gjaku i bijve të popullit tonë, që ranë në këtë betejë për çlirimin e kryeqytetit tonë, shkroi një nga faqet më të shkëlqyera të luftës sonë ngadhnjimtare».

ENVER HOXHA

Komandanti i Përgjithshëm i UNÇSH, shoku Enver Hoxha, drejton veprimet luftare të Ushtrisë Nacionalçlirimtare për çlirimin e plotë të Shqipërisë.

Faksimile e urdhrit të Komandantit të Përgjithshëm, shokut Enver Hoxha, dërguar Shtabit të Korparmatis 1, për çlirimin e Tiranës.

**URDHËR DREJTUAR SHITABIT TË KORPARMATËS I
PËR ÇLIRIMIN E TIRANËS**

30 tetor 1944

*Shumë urgjent
Shumë konspirativ*

Duhet me sulmuar Tiranën dhe me e marrë me çdo kusht, dhe s'duhet me pritë që gjermanët të tërhiqen. Politikisht do të jetë një sukses i madh dhe do të ketë repercusione të mëdha, si brenda edhe jashtë. Ushtrarakisht do të zëmë armë e municion dhe automjete, do të ndalojmë gjermanët të grabitin dhe të djegin. Me këtë sulm partizanët dhe udhëheqësit do të fitojnë besim dhe eksperiencë.

Aksioni mbi Tiranën do të bëhet i kombinuar. Janë në lëvizje Brigada VIII dhe X nën komandën e Asaf Dragotit dhe Qazim Kondit, drejtim Pezë. Këto brigada do të afrohen me Divizionin I dhe vihen nën komandën e korpusit për këtë aksion.

Janë në lëvizje Brig. II dhe XX në drejtim të rrugës Elbasan-Librazhd, për të goditur armikun në rrugë dhe mundësisht për të bërë presion mbi Elbasan.

Janë në lëvizje brigadat XII dhe XI nën komandën e I.R. drejtim Peqin-Kavajë për të goditur rrugët në atë sektor, dhe në rast nevojë për të ndihmuar forcat që operojnë mbi Tiranë.

Dita që do të veçohet, të na njoftohet më parë, që të lajmërojmë të gjitha forcat të bëjnë presion të madh nga të katër anët.

Mbi Elbasan duhet të bëhet diversion ditën e sulmit mbi Tiranë, duke atakuar qytetin me brigadën që ndodhet në atë sektor dhe, në rast se shihet e mundur marrja e këtij qyteti, të silltet me urgjencë një brigadë nga terreni i Dibës, meqë atje gjendja është e qetë.

Pa marrë parasysh përgatitjen e këtij plani, i cili duhet të zbatohet me çdo mënyrë dhe shpejt, duhet të bëni presionin mbi Tiranën dhe, po të shihni mundësitë e marrjes, veprimi pa humbur kohë. Në asnjë mënyrë gjermanët s'duhet të ikin rehat e pa luftë.

Gjeneral HOXHA

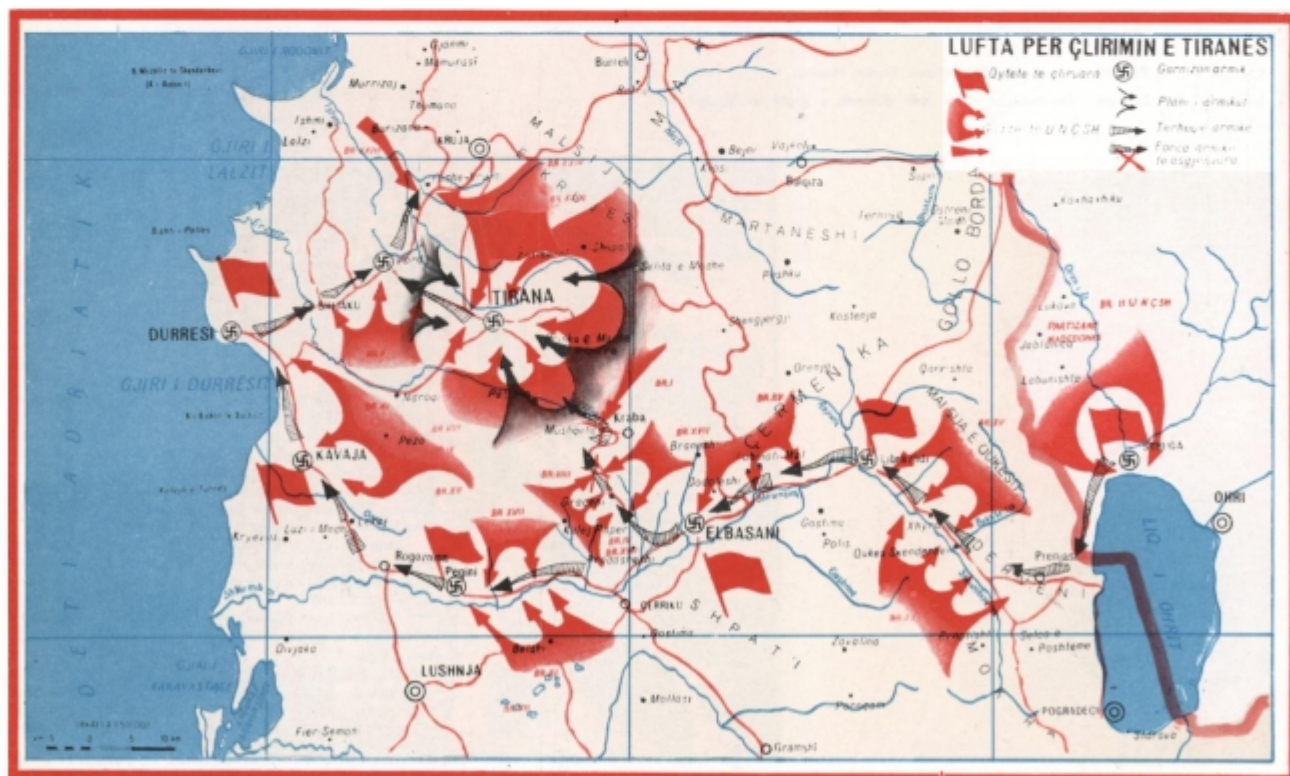
HYSNI KAPO, komisar politik i Korporatës I Sulmuese, që kryente operacionin për çlirimin e Tiranës.

MEHMET SHEHU, komandant i Divizionit I Sulmues, që vepronte në kryeqytet dhe në rrethet e tij.

GOGO NUSHI, sekretar politik i Komitetit të Partisë për Qarkun e Tiranës.

Nga lufta për çlirimin e Tiranës.

Aspekte nga lufta në barrikada për çlirimin e Tiranës.

Partizanët luftojnë shtëpi më shtëpi për çlirimin e Tiranës.

Populli i Tiranës merr pjesë aktive në ngritjen e barrikadave.

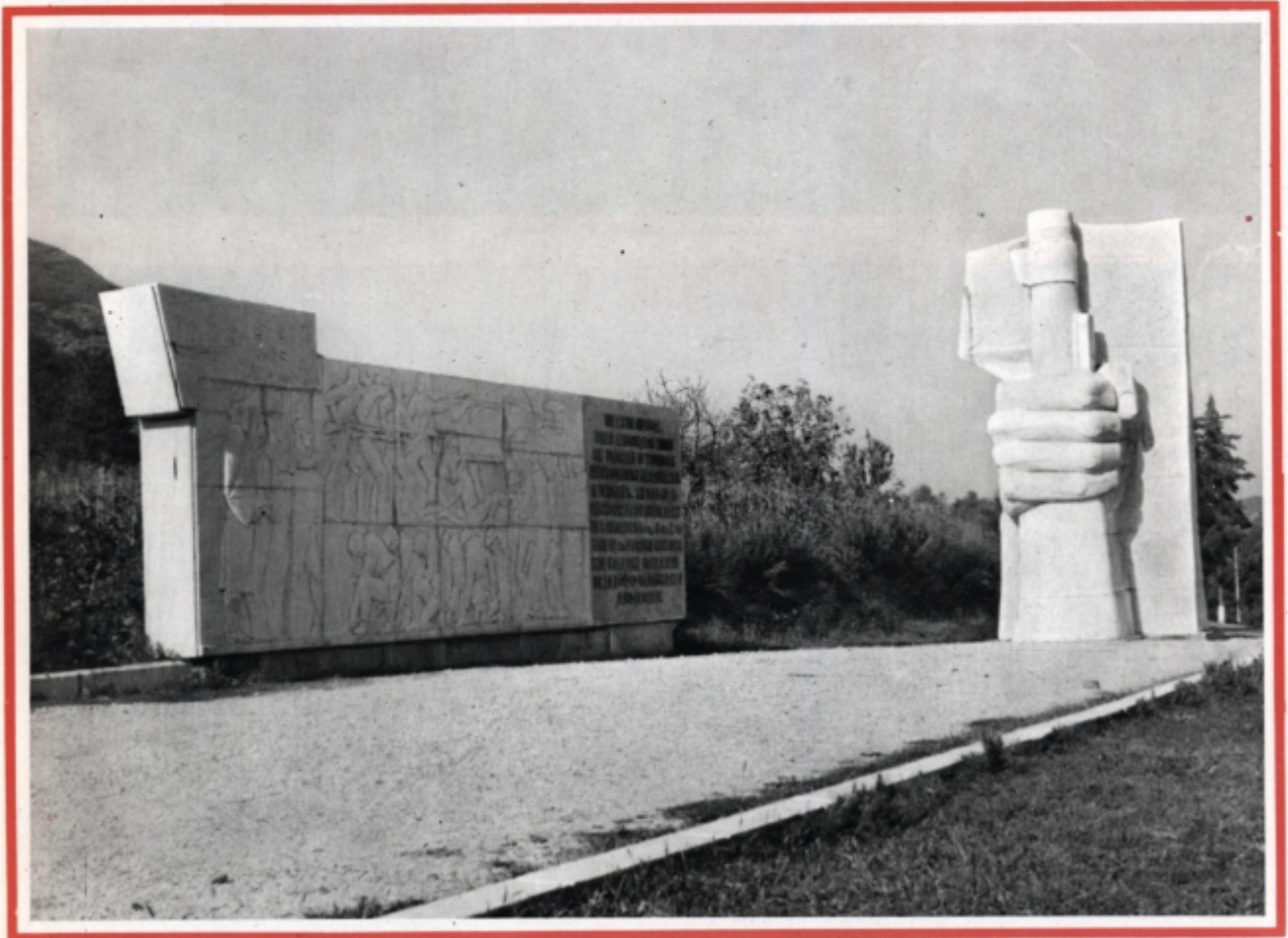
Çast nga lufta për çlirimin e Tiranës.

Në luftën për çlirimin e Tiranës një rëndësi vendimtare pati shpartallimi i kolonës armike prej 3000 vetësh, që vinte në Tiranë nga Elbasani. Beteja e Mushqetas, në afërsi të Kërrabës është një nga betejat më të mëdha e më vendimtare, që pati si përfundim shpëtimin e Tiranës.

Ja si e përshkruan skenën e kasaphanës së Mushqetas një reporter i asaj kohe:

«Kur kalon andej nuk të besohet të kenë qenë 2000-3000 ushtarë. Në bazë të materialit luftarak dhe të mjeteve transportuese, llogaritet të paktën të ketë qenë një divizion gjermanësh. Plaçka është aq e shumtë sa të lë përshtypjen jo të një ushtrie po të ndonjë hordhie të egër. Kur krahason mjetet e shumta e të rënda të armikut, ushtrinë e tij të madhe që marshonte dhe natyrën e vendit, pozitat e forta të tij, me armatimet e pozicionet tona, çuditësh si qe e mundur të shpartalloheshin dhe të asgjësoheshin më tepër se 2000-3000 gjermanë vetëm nga 1200 partizanë».

«Mushqeta» H. Dule

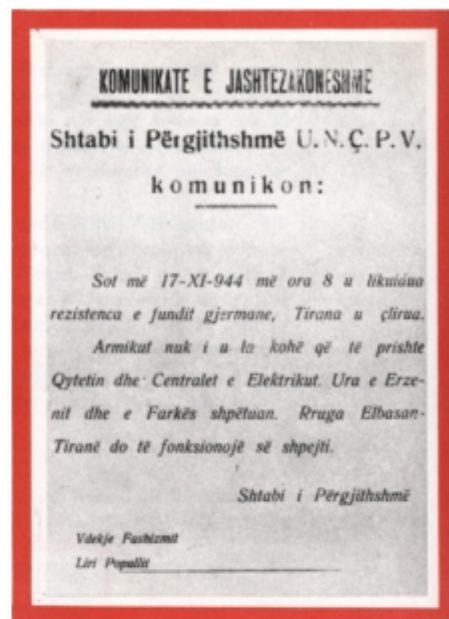
Shoku Mehmet Shehu, komandant i Shtabit Operativ për çlirimin e Tiranës, studion situatën e luftës.

Çaste pas një aksioni fitimtar kundër trupave gjermane në afërsi të Tiranës.

Shoku Enver Hoxha i njofton popullit të Beratit çlirimin e Tiranës.

Tirana, pas betejës përfundimtare për çlirimin e saj.

Populli i kryeqytetit fillon jetën e tij të lirë.

Populli i Tiranës pret krahëhapur çlirimtarët.

Çlirimtarët përgëzojnë njëri-tjetrin për fitoren e madhe.

Popullsia e qyteteve, e ndjekur nga persekutimet e armikut, kthehet në shtëpi për të filluar jetën paqësore.

Armamente të ndryshme të kapura pushtuesve gjatë luftës së Tiranës.

«17 Nëntor 1944» B. Sejdić

LUFTA PËR ÇLIRIMIN E TIRANËS DHE GJITHË SHQIPËRISË

(TETOR-NËNTOR 1944)

Në nëntor u çliruan qytetet: Kukësi (18 nëntor), Puka (20 nëntor), Lezha (20 nëntor), ndërsa Tropoja ishte çliruar më 16 tetor 1944. Në këtë kohë UNÇSH ishte shndërruar e tëra në ushtri të rregullt të popullit dhe të shtetit të ri shqiptar. Ajo kishte tani në gjirin e saj 70 mijë luftëtarë, të organizuar në brigada, divizione e korparmata. Prej tyre 9% ishin gra, rreth 80% të rinj dhe afro 90% fshatarë.

Forcat partizane të Brigadës XII Sulmuese, në bashkëpunim me forcat e Brigadës XI Sulmuese, më 14 nëntor 1944, çlijuan qytetin e Durrësit. Populli i Durrësit feston me entuziazëm ditën e lirisë.

Më 11 nëntor 1944 forcat partizane të Brigadës XV Sulmuese çlijuan qytetin e Elbasanit. Populli i Elbasanit feston me gëzim ditën e çlirimit.

«Sot 28 Nëntori festohet me një entuziazëm të papërshkrueshëm nga populli shqiptar, i cili e fitoi lirinë me gjak. Sot në Tiranën e çliruar pas një lufte të ashpër, rrugë më rrugë e shtëpi më shtëpi, sot në kryeqytetin e Shqipërisë së lirë e demokratike dhe në gjirin e atij populli heroik, që qëndroi i patundur në pararojën e luftës sonë, që masakrat e gjermanëve dhe të tradhtarëve nuk e përkulën, por e forcuan më tepër, erdhi Qeveria Demokratike e Shqipërisë».

ENVER HOXHA

Populli i kryeqytetit përshëndet me entuziazëm të papërshkrueshëm Qeverinë Demokratike me shokun Enver Hoxha në krye.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë Demokratike në ditën e festës së 28 Nëntorit në Tiranë.

I madh e i vogël pret me dashuri hyrjen
e Qeverisë Demokratike në Tiranë.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë kalojnë në revistë forcat partizane të UNÇSH.

Shoku Enver Hoxha dhe anëtarë të Qeverisë ngjiten në tribunën qendrore.

Shoku Enver Hoxha mban Fjalimin historik ditën e hyrjes së Qeverisë Demokratike në Tiranë.

Pamje nga parakalimi i reparteve të UNÇSH.

Pamje nga parakalimi i reparteve të UNÇSH.

Pamje nga perakalimi i reparteve të UNÇSH.

Populli i Tiranës në mes të një entuziazmi të papërshkruar përshëndet ushtrinë e
tij, që me heroizëm të pashembullt çliroi Atdheun.

Shoku Enver Hoxha midis nënave të dëshmorëve.

Populli nderon kujtimin e dëshmorëve.

BULETIN I LUFTËS NACIONAL-ÇLIRIMTARE

FLETË E PËRDITËSHME

VITE 300

TIRANË - 28 NËNDOR 1944

N. 41

Populli Shqipëtar feston ditën e 28 Nëntorit

Pas pesë shekuj robërie të rëndë, në qytetin e Vlorës më 28 Nëntor 1912 u ngrit flamuri kombëtar. Kudo populli shqiptar e festoi këtë ditë të lirive plot gëzim. Independencën e kësaj kuge e fituan. Përpjekjet e patriotëve patën një fitim.

Por skajshëm s'gjë shprehej se ta ruanim këtë independencë. Në qdo çast uhim në rrezik që tregtarët e politikës të na i shitnin këtë.

Kahen që atëherë 27 vjet gjë më? Prill 1939 kur pavarësitë për Shqipërinë mori fund. Vendi i ynë u bë preja e bashkimit. Populli i ynë ra në një skllavëri edhe më të rëndë, që ishte gjalla e letërrë tregtar flamurësh të cilët ishin me vrap dhe e tradhëtuar epi dhe kuq dhe a lënë në moshirë e okupatorit fashist.

Pas vjet robërie me të rëndë se kurdoherë kudo populli shqiptar ky popull i shumësuar.

Dita e sotë mbulon vendin tonë.

Por në ditë e popullit shqiptar xjen gjaku për liri. Që në ditët e para u mundat t'i dësh sot vëndit të vet dhe vetëvrasës. Që sot dhe fillos revoltën e tij, e cila më pas u bë me armë, me luftë të vazhdueshme, kundër okupatorit dhe tregtarëve të skllavizimit të politikës, të cilët mundoheshin ta mbanin të skllavizuar, të shtrypur nëvlerjat e tij lirishtës dhe përparimtarë.

Në me luftën t'one përvijetë i treguar botes se jemi pavarës të denjë të traditave luftëtare dhe lirishtës të shqiptarëve t'one, që u përparën në Kuvendin e Leutit, më 1944, më 1978, më 1912, në Luftën e Vlorës më 1909 për të na lënë një Shqipëri të Lirë.

Pas vjetit e ribërës ka-son. Me luftë e gjak, përpjekje, sakrificë dhe heroizëm, sot i t'one popullit shqiptar feston ditën e 28 Nëntorit i Liri dhe Krenar.

Festa e flamurit këtu viti, ka një ndryshim: renohet nga ajo e vitit 1912. Sot e sotme kësaj ditë me një

Shqipëri të Lirë me të vërtetë, pa tregtarë të politikës, me një Ushtri t'one lavdishë, që është një forcë sigurimi për ta ruajtur në qdo kohë këtë independencë. Populli Shqipëtar e feston këtë ditë i lumtur se e shih vëllon e tij të bashkuar, të fortë e t'organizuar, me një fron të përshkëlqet. Nacional-Çlirimtar, me një Qeveri të tij Demokratike, frut i përpjekjeve dhe i luftave të pengjashme kundër okupatorëve të fortë e barbarë dhe të gjithë tradhëtarëve t'atdheut, që me qdo mënyrë u munduan ta përçanin dhe ta bënë vogël të dështuarve të tyre.

Populli shqiptar sot në këtë festë të madhe braktis lirin e tij, Ushtrinë e tij që është garancia e lirishtës Shqipërisë e tij t'one.

Çlirimtar që u përparë të çallëzë unitetin politik për të rindëruar Shqipërinë e re si dhe udhëheqës të bashur të tij General-Kolonel ENVER HOXHEN.

DËSHMOREVE

Kur gjedh' e arrose
Me popullin rëndë,
Në zemrat t'ujt, shokë,
Kushtrime shpejt shokë.

Më, tankat dhe topet,
Më, tela dhe jeshurë,
E dhe jeshurë t'ujt,
O shokë, o martirë.

I rrejtë prangat, shokë,
Me vullnet, guximtar,
Ish shokë me gjak t'ujt,
Flamurin çlirimtar.

Më, zemrat t'ujt shokë,
Sot lula dhe barut,
Ish jeshurë me kushtrim,
O shokë, o dëshmorë.

28 Nëntor 1944

Radio Tirana

Programi për 28 Nëntor më 17 19

- 1) Hymni i Flamurit
- 2) Hymni i Këshillit Nacional
- 3) Mbi manifestimin e 28 N. në Tiranë
- 4) Hymni i shtrirë
- 5) Lajme të Jashtme
- 6) Hymni i Rindës
- 7) Ora e Rindës
- 8) Ora e gruas
- 9) Ora 28 lidhet me Kishën Kuvendit

Nga lufta dhe vullneti i popullit lindë Qeveria e l-rë Demokratike e Shqipërisë. Me punën dhe përkrahjen e palodhur të popullit ajo do të realizojë problemet që i shtrohen përpara. Nuk e kurcjem gjakun t'onë për të realizuar një Qeveri të tillë, nuk do të kurcejmë energjinë t'onë për ta ndihmuar dhe përkrahur në barrën e saj të madhe.

Më 29 Nëntor 1944, forcat partizane të Divizionit II Sulmues në bashkëveprim me forcat partizane të grupit të Shkodrës çliruan Shkodrën, qytetin e fundit. Populli i Shkodrës pret me entuziazëm bijtë e tij çlirimtarë. Po atë ditë u krijua në Shkodër Brigada XXVII S.

Kuadro dhe luftëtarë të Brigadës XXVII Sulmuese.

Më 29 Nëntor 1944, pas pesë vjet e gjysmë lufte heroike nën udhëheqjen e Partisë Komuniste kundër pushtuesve fashistë italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve të vendit, e gjithë Shqipëria ndodhet e çliruar. Kudo valon flamuri i lirisë. Populli shqiptar ka zhdukur përgjithmonë sundimin e huaj, ka shkatërruar krejtësisht sundimin politik të çifligarëve e të borgjezëve. Ka triumfuar revolucioni popullor, vendi ka hyrë në rrugën e socializmit.

29 Nëntori hyri në historinë e popullit shqiptar si Dita e Çlirimit të Atdheut dhe e fitores së revolucionit popullor.

Pas çlirimit të vendit, me vendim të Komitetit Qendror të Partisë Komuniste Shqiptare dhe me urdhër të Komandantit të Përgjithshëm, shokut Enver Hoxha, Divizionet V dhe VI të UNÇSH ndoqën pushtuesit hitlerianë në tokat e Jugosllavisë.

Gjatë viteve 1942-1945, përtej kufijve shtetërorë të Shqipërisë, në Dibër e në Maqedoni, në Kosovë e Mal të Zi, në Bosnje e Hercegovinë kanë luftuar me heroizëm kundër pushtuesve italo-gjermanë më tepër se 20 000 luftëtarë të UNÇSH për çlirimin e vëllezërve shqiptarë të Kosovës dhe të popujve të Jugosllavisë. Në këto luftime kanë dhënë jetën qindra partizanë shqiptarë.

Reparte partizane të UNÇSH në marshim në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Pamje nga luftimet në tokat e Jugosllavisë.

Luftëtarë të UNÇSH dhe të UNÇI në tokat e Jugosllavisë.

Luftëtarë të UNÇSH në tokat e Jugosllavisë nderojnë kujtimin e bashkëluftëtarit të tyre të rënë në fushën e nderit.

Luftëtarë të UNÇSH parakalojnë në qytetet e Jugosllavisë, që i kanë çliruar së bashku me UNÇ Jugosllave.

Çaste nga nisja për në Atdhe e luftëtarëve të UNÇSH, që morën pjesë në luftimet për çlirimin e Jugosllavisë.

Krenar për luftën kundër pushtuesve fashistë populli shqiptar, si një nga pjesëtarët më aktivë të koalicionit antifashist hyri në analet e historisë së luftës kundër fashizmit me një kontribut të çmueshëm në fitoren historike mbi fashizmin. Në truallin shqiptar shkeli këmba e më shumë se 700 mijë ushtarëve fashistë. Populli ynë gozhdoi në luftë më se 15 divizione italiane dhe gjermane dhe nxori jashtë luftimit më se 70.000 armiq. U shkatërruan dhe u kapën qindra tanke dhe autoblinda, 1331 topa e mortaja, 1934 kamiona dhe një sasi shumë e madhe municioni e materiali luftarak.

«Partizani flintara». O. Paskali.

Nazistë të vrarë dhe materiale të kapura armikut.

«Agim me titore» M. Fushekati

Dhe ja fundi i agresorëve.

Në kampet e vdekjes u masakruan shumë patriotë shqiptarë.

Ky tas, simbol i vuajtjeve të Mathausenit, në kujtim të patriotëve shqiptarë, që vdiqën në kampet naziste të shfarosjes. Në të këtilla tase të internuarit hanin lëngun. Teli është marrë nga ai që rrethonte kampin, këmbëzat nga dërrasat e barakeve, toka nga ajo ku janë varrosur luftëtarët e lirisë dhe qesja është bërë nga këmbisët e tyre.

Lufta Nacionalçlirimtare kundër pushtuesve italianë e gjermanë dhe kundër tradhtarëve është lufta më e përgjakshme dhe më burrërore, që kanë bërë shqiptarët gjatë historisë së tyre. Dëmet që pësoi populli ynë qenë gjithashtu shumë të mëdha. U vranë 28.000 vetë, u plagosën 12.600, u internuan në Itali e Gjermani 12.000 vetë, u shkatërruan 1850 qytete e fshatra.

Për sa u përket dëmeve materiale të pësuar gjatë Luftës së Dytë Botërore, Shqipëria zë një nga vendet e para në botë, po të llogariten këto për frymë të popullsisë.

Populli shqiptar nderon me respekt të thellë dëshmorët e lirisë, që dhanë jetën për çlirimin e vendit.

«Ne kujtojmë me krenari Luftën vigane Nacionalçlirimtare të popullit tonë, veprën e pavdekshme të partizanëve trimë, që hodhën themelet e patundshme të Republikës Popullore të Shqipërisë, të pushtetit popullor, të jetës së re që gëzojmë sot».

ENVER HOXHA

«Nënë Shqipëria» K. Rama, Sh. Hadëri, M. Dhrami.

- FORMULIMI GRAFIK

- HIQMET AGOLLI
- SPIRO KRISTO

